

รายงานการวิจัย

สัมฤทธิ์ผลการพัฒนาชุมชนตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ : กรณีศึกษา จ. สมุทรปราการ

The Effectiveness of Community Development Based on One Tambon Tambon One Product

Project: Case study in Samutprakarn Province

ดร. สุวรรณิ ละอองปักขิม

ดร. นงคราญ วงษ์ศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จินตนา อาจสันเทียะ

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

(ผ่านคณะกรรมการบริหารเครือข่ายการวิจัยภาคกลางฝั่งตะวันออก ม. บูรพา)

สัมฤทธิ์ผลการพัฒนาชุมชน ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ*

ผู้วิจัย : นางสาวรณิ ละออปักษิณ** , นางสาวนงคราญ วงษ์ศรี*** ผศ.จินตนา อาจสันเทียะ****

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาว่าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์บรรลุดูวัตถุประสงค์ของโครงการในระดับใดในด้าน 1.1) การสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน 1.2) การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น 1.3) การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น 1.4) การส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงบวกและลบที่มีผลต่อการดำเนินโครงการ ฯ และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการ ฯ ต่อไป โดยศึกษาในพื้นที่ จ.สมุทรปราการ ใน 2 อำเภอ คือ อ.เมือง และ อ.พระประแดง โดยวิธีการสัมภาษณ์เป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย หัวหน้ากลุ่ม 134 คน สมาชิกกลุ่ม 270 คน ผู้บริหารระดับสูงของท้องถิ่น 7 คน พัฒนาการชุมชนระดับอำเภอ และจังหวัด และเกษตรกรอำเภอ 3 คน

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1. การบรรลุดูวัตถุประสงค์โครงการ : 1.1)โครงการฯ สามารถสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชนในระดับสูง 1.2)โครงการฯ สามารถสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในระดับปานกลาง 1.3)โครงการสามารถส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับค่อนข้างสูง 1.4)โครงการ ฯ สามารถส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเป็นบุคคลของชุมชนในระดับปานกลาง และผลลัพธ์การประเมินอื่น คือ 1)การเกิดเครือข่ายระหว่างกลุ่ม และ 2)การต่างสนับสนุนระหว่างการปกครองท้องถิ่นแบบกระจายอำนาจ และโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

2. ปัจจัยเชิงบวกและลบที่กระทบต่อผลสัมฤทธิ์โครงการฯ และข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการฯ : 2.1) ปัจจัยที่กระทบต่อการดำเนินโครงการ ในเชิงบวก ประกอบด้วย ความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล การมีกิจกรรมกลุ่มในลักษณะประชาคม 2.2)ปัจจัยที่กระทบต่อการดำเนินโครงการในเชิงลบประกอบด้วยความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการเมือง ความไม่เข้าใจอย่างแจ่มชัดของผู้มีส่วนได้เสียในแนวคิดโครงการ

ข้อเสนอแนะการดำเนินโครงการฯ ที่สำคัญ คือต้องส่งเสริมการตลาดอย่างเข้มแข็ง สร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อร้อยรัดพลังสร้างสรรค์และศรัทธาต่อชุมชน และสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ ฯ

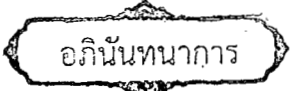
คำสำคัญ : หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ,ทุนทางสังคม , การกระจายอำนาจ

AQ 0084641

gkolm768

28 ส.ค. 2555
301299

เริ่มบริการ
28 พ.ค. 2555

The Effectiveness of Community Development based on One Tambon One Product Project: Case Study of Samutprakarn Province

Abstract

This study had two main objectives, which were 1) to assess how each of the One Tambon One Product was achieved its objectives in terms of 1.1) job creating and increasing income to the communities promoting the communities' creativity in developing products which are in harmony with local culture and way of life., 1.2) strengthening the communities to be self-dependent by promoting the communities' creativity in developing products which are in harmony with local culture and way of life , 1.3) promoting Thai wisdom , 1.4) promoting human resources development and 2) to explore both positive and negative factors affecting the project implementation and some recommendations to continue this project. The study area is the two districts in Samutprakarn Province including Muang and Prapradaeng Districts. The data was collected mainly by the structural interview among the project stakeholders. The project stakeholders that were interviewed included 100 OTOP groups, each of which consisted of 134 leaders and 270 team members , 7 presidents of local authority at tambon level , 3 Community Development Personnel at district level 1 Agricultural Personnel at district level ,

The findings were as follow:

1) The achievement of the project objectives : 1.1) the OTOP Project could create jobs and income to the communities at the high level , 1.2) the OTOP Project could strengthen the communities to be self-dependent at the moderate level , 1.3) the OTOP Project could promote Thai wisdom at the high level , 1.4) the OTOP Project could promote human resources development at the moderate level. Other findings are network between groups and reciprocity supporting between decentralizing government and OTOP Project ,

2) The exploration of both positive and negative factors affecting the project and some recommendations to continue this project : 2.1) the positive factors affecting the OTOP Project included the strength of the Tambon Administration Organization and the activities as civil society available to the community , 2.2) the negative factors affecting the OTOP Project included the unstable and discontinue policy of the OTOP Project and the unclear enough of the OTOP Project among the stakeholders. Some significant recommendations were that promoting marketing was in needed , creating promoting community identity was essential for synergizing the community creation and continuing to promote the understanding of the OTOP project among the stakeholders.

Key words : OTOP , social capital , decentralization

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย เรื่องสัมฤทธิ์ผลการพัฒนาชุมชน ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยใช้เวลาดำเนินการกว่า 2 ปี เนื่องจากกระบวนการใช้วิธีการสัมภาษณ์ และร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่นการวางแผนชุมชน การประชุมกลุ่มผู้ผลิต และผู้ขายตำบล ซึ่งทำให้เข้าใจภาพการดำเนินโครงการ OTOP ได้อย่างชัดเจนขึ้น

ความสำเร็จของโครงการวิจัย เกิดจากความร่วมมืออย่างดียิ่งจากกลุ่มตัวอย่างทุกฝ่าย ซึ่งทีมวิจัยต้องกราบขอบพระคุณในที่นี้เป็นอย่างสูง ได้แก่กลุ่มผู้ผลิต OTOP ทุกกลุ่ม ผู้บริหารท้องถิ่นทุกระดับ พัฒนาการจังหวัด และอำเภอสมุทรปราการ เกษตรอำเภอ และต้องกราบพระคุณกลุ่มผู้ผลิต OTOP ที่มาร่วมกิจกรรม OTOP City ครั้งที่ 4 เมืองทองธานี ที่กรุณา ให้ทดสอบเครื่องมือ รวมทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คณาจารย์จากภาควิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน และท่านรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการของวิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ที่กรุณาให้คำแนะนำด้านเครื่องมือ และท้ายที่สุดท่านรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย และคณะกรรมการบริหารเครือข่ายการวิจัยภาคกลางฝั่งตะวันออก ม.บูรพา ที่เป็นกำลังใจ และให้คำแนะนำปรึกษาในเวทีประชุมคณะกรรมการ ด้วยดีเสมอมา

ทีมวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทที่ 1: บทนำ	
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย	1
คำถามการวิจัย	3
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
บทที่ 2 : เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	8
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	13
ทุนทางสังคม	14
แนวคิดการประเมิน	25
บทที่ 3 : วิธีดำเนินการวิจัย	
ประชากร และตัวอย่าง	27
การเก็บรวบรวมข้อมูล	29
เครื่องมือการวิจัย	29
การประมวลผลข้อมูล	30
บทที่ 4 : การวิเคราะห์ข้อมูล	
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม	32
การบรรจุวัตถุประสงค์โครงการ	36
ผลลัพธ์อื่นๆจาก โครงการ	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 : สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะการวิจัย

สรุปผลการวิจัย	61
อภิปรายผลการวิจัย	65
ข้อเสนอเพื่อการวิจัย	75
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ	77

บรรณานุกรม 79

ภาคผนวก

ตารางที่ 11 : กลุ่มตัวอย่างเขตเมืองจำแนกตามจำนวนสมาชิกและข้อมูลผลิตภัณฑ์	82
ตารางที่ 12 : กลุ่มตัวอย่างเขตพระประแดงจำแนกตามจำนวนสมาชิกและข้อมูลผลิตภัณฑ์	84
กลุ่มตัวอย่างเขตเมือง : ข้อมูลผลิตภัณฑ์	86
กลุ่มตัวอย่างเขตพระประแดง : ข้อมูลผลิตภัณฑ์	91
ตัวอย่างคำบรรยายกลุ่ม	
เครื่องมือการวิจัย	97

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ชุมชนเป็นหน่วยย่อยหนึ่งในสังคม ที่มีอิทธิพลต่อความเจริญของสังคมและประเทศชาติ จากหลักฐานการพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่อดีตที่ชุมชนยังมีลักษณะชุมชนเกษตร มีความเชื่อมโยงผูกพันในลักษณะชุมชนพึ่งพากัน และมีความอิสระที่จะกำหนดวิถีชุมชนของแต่ละชุมชนเอง มาเป็นชุมชนเมืองและชุมชนอุตสาหกรรม ที่มีความผูกพันเชิงสังคมหลวมๆ ความเข้มแข็งของชุมชนในลักษณะดำรงอยู่ได้ด้วยชุมชนเองลดน้อยลง ต้องพึ่งพาทรัพยากรด้านต่างๆจากภายนอกมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ สะสมความรุนแรงมา กว่า 4 ทศวรรษ ตามการพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมตะวันตก โดยมีภาคอุตสาหกรรมเป็นแกนหลัก เน้นการผลิต การขายเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ภายใต้การแข่งขันเชิงธุรกิจในเวทีการค้าโลก ทำให้ขาดการเอาใจใส่ในด้านการสร้างความแข็งแกร่งให้กับพื้นฐานเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการปรับระบบการพัฒนาคน ซึ่งโดยวิธีดังกล่าวนี้ถูกมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความล่มสลายของชุมชน กระทบต่อวัฒนธรรม และวิถีความเป็นอยู่ของสังคมไทยดังกล่าว ก่อให้เกิดความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจและสังคมตามมา ประชาชนถูกมอมเมาให้เกิดการบริโภคอย่างไร้ขอบเขตจำกัด (สิระยา สัมมาวาจ. 2545 : 81 และชัย นานาวราทร. 2547 : 47) โดยเฉพาะในยุคที่ประเทศต้องเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจในครั้งล่าสุด เมื่อปีพ.ศ.2540 ซึ่งหลายฝ่ายลงความเห็นว่าเกิดจากโครงสร้างและการดำเนินนโยบายภายในประเทศเอง และนับเป็นครั้งแรกที่ประเทศต้องแก้ปัญหาด้วยการพึ่งพาอาศัยของกิจการภายนอกประเทศ หรือกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) (ระวีวรรณ มาลัยวรรณ.2545 : 62) อย่างไรก็ตามประเทศก็สามารถฟื้นฝ่าวิกฤตครั้งนั้นมาได้ ด้วยการบริหารประเทศของรัฐบาลในลักษณะใหม่ คือไม่เน้นที่การแก้ไขสถานการณ์เงินเป็นหลัก แต่ดำเนินนโยบายแก้ไขด้วยการกระตุ้นการผลิต โดยเฉพาะการผลิตที่เกิดจากชุมชนฐานราก อันเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ พร้อมๆกับการพัฒนาความเข้มแข็งของทุนทางสังคม ซึ่งนักวิชาการ รวมทั้งฝ่ายบริหารเองก็ตระหนักว่าเป็นตัวสนับสนุนอย่างมากในการฟื้นฝ่าวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้ทิศทางการบริหารประเทศมีการเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับสถานการณ์ทั่วโลก ดังที่องค์การสหประชาชาติประกาศว่า ทั่วโลกตกอยู่ในภาวะการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน และจะต้องแก้ไขโดยการปรับระบบพัฒนาคน เพื่อเป็นฐานการปฏิรูประบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (ชัย นานาวราทร. 2547 : 49)

แนวทางการบริหารประเทศของรัฐบาลปัจจุบันได้กำหนดทิศทางของประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่อัญเชิญแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ กำหนดประเด็นที่เป็น

วาระแห่งชาติ 4 ประเด็น คือ การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาทุนทางสังคม และการพัฒนาที่ยั่งยืน (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2547 : 27) โดยมีลำดับในการพัฒนาคือ เร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก บรรเทาปัญหาสังคม และแก้ปัญหาความยากจนตามลำดับ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9. 2544 : ณ) ในการดำเนินการนั้น ได้กำหนดนโยบายรากหญ้า เพื่อให้ผลกระทบการพัฒนาครอบคลุมประชาชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ซึ่งมีแนวปฏิบัติหลายด้าน คือ การตั้งธนาคารเพื่อประชาชน โครงการกองทุนหมู่บ้าน โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการที่มีความเป็นรูปธรรมตามแนวคิดการพัฒนาประเทศที่ต้องการให้เกิดการพัฒนาที่สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ตามที่นักวิชาการระบุว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และเชื่อมโยงกับระบบคุณค่า โลกทัศน์ รวมทั้งโครงสร้างทางสังคมอื่นๆ ประกอบด้วยระบบการเมือง ศาสนา และการศึกษาที่เป็นอยู่ในสังคมนั้นๆ (อรสุดา เจริญรัต.2543 : 50) โดยทุกโครงการอยู่ในระยะการดำเนินการตามที่กำหนดโดยภาครัฐ โดยเฉพาะโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการเด่นด้านการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน คือ ใช้พลัง และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ดำเนินการโดยบุคคลในชุมชนเอง โดยหวังว่าเมื่อชุมชนมีรายได้มากขึ้นซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ต้องการ ร่วมกับกระบวนการของโครงการที่เน้นการคิด การสร้างสรรค์ด้วยชุมชนเอง จะทำให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีตามมา

ในการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของรัฐบาล ดำเนินการได้มา 1 ระยะ หรือระยะของการกระตุ้นให้ชุมชนมีการดำเนินการสร้างงานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละชุมชนของแต่ละจังหวัดก็มีการดำเนินการกันอย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรปราการ หรือเรียกกันโดยทั่วไปว่า “เมืองปากน้ำ ” จากนโยบายพัฒนาชุมชนรากหญ้าของรัฐบาล ข้อมูลล่าสุดในปี 2546 ของสมุทรปราการ ในด้านต่างๆ สรุปได้ว่า ด้านทะเบียนผลิตภัณฑ์/การดำเนินงาน E-commerce สินค้าชุมชนของกลุ่มอาชีพจังหวัดสมุทรปราการ มีสินค้าที่ได้รับการคัดเลือก ขึ้นทะเบียน หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จำนวน 82 ผลิตภัณฑ์ และได้ร่วมกับทีมงานเว็บไซต์ไทยตำบลดอทคอม จัดทำข้อมูลผลิตภัณฑ์และสินค้า E-commerce เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2545 นำผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพเข้าสู่ระบบ E-commerce แล้ว 7 กลุ่ม จำนวน 101 รายการ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ มีผลิตภัณฑ์ได้รับมาตรฐาน อย. แล้ว 29 ผลิตภัณฑ์ อยู่ระหว่างการพิจารณา 7 ผลิตภัณฑ์ ยังไม่ได้รับ อย. 13 ผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ได้จัดทำบรรจุภัณฑ์พลาสติกแห้งและพลาสติกหอดกรอบชนิดบรรจุถุงสุญญากาศ 2 ชั้น และถุงโป่งขนาด 1 กก.และ 0.5 กก.เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการวางจำหน่ายสนามบิน ห้างสรรพสินค้าและตลาดต่างประเทศ จัดทำบรรจุภัณฑ์กึ่งเหยียด 2 ขนาด บรรจุ 1 กก.

และ 0.5 กก. **ด้านการตลาด** พบว่าตลาดต่างประเทศ ส่งออก 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ พลาสติกแข็ง จำหน่ายประเทศเยอรมันนี เครื่องดื่มสมุนไพร จำหน่ายประเทศจีน ได้หวัน มาเลเซีย อเมริกาและ ออสเตรเลีย ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินสังเคราะห์ จำหน่ายประเทศญี่ปุ่น และคุไบต์ ดอกไม้ประดิษฐ์จากใบโพธิ์ จำหน่ายประเทศ อเมริกา สวีเดน ฮอลแลนด์ ได้หวัน และญี่ปุ่น ตลาดภายในประเทศ จำหน่ายตาม ตลาดต่างจังหวัด งานแสดงสินค้าต่างๆ และวางจำหน่ายตามห้างสรรพสินค้า สถานีบริการน้ำมัน สถานที่ราชการ ที่พักริมทาง ฯลฯ และผลิตภัณฑ์ดีเด่น/ผลิตภัณฑ์เอกลักษณ์ของจังหวัด ได้แก่ พลาสติก แดกเดี๋ยว กุ้งเหยียด สมุนไพรขมิ้น ดอกไม้ประดิษฐ์ ดอกไม้เกล็ดปลา จังหวัดสมุทรปราการ ได้ส่งผลิตภัณฑ์เข้ารับการคัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับภาค จำนวน 83 ผลิตภัณฑ์ ผลการคัดสรร เป็นดังนี้ ระดับ 5 ดาว จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ พลาสติกหอม ทองม้วนสอดไส้ พลาสติก แกะสลักหนัง เป่าแก้ว ระดับ 4 ดาว จำนวน 22 ผลิตภัณฑ์ ระดับ 3 ดาว จำนวน 43 ผลิตภัณฑ์ และระดับ 2 ดาว จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ รวม 74 ผลิตภัณฑ์ ไม่ผ่านการคัดสรร 9 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งตัวเลขคร่าวๆ รายได้จาก OTOP (ภาคผนวก) จะเห็นว่าเฉพาะจ.สมุทรปราการเพียงจังหวัดเดียวก็ สามารถเพิ่มรายได้แก่ชุมชน กว่า 200 ล้านบาท แต่การประเมินในด้านอื่นๆ ที่เป็นผลลัพธ์ที่คาดหวังไม่ จะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาสมรรถนะชุมชนในลักษณะพึ่งพาตนเอง ตลอดจนผลลัพธ์ใน ด้านจิตสำนึกการรัก และการพัฒนาท้องถิ่น สังคม วัฒนธรรม ยังไม่ได้มีการประเมินใดๆ และเป็น เนื้อหาที่สำคัญอย่างมากในการดำเนินโครงการ ผู้วิจัยในฐานะพยาบาลสาธารณสุข และมีภูมิลำเนา ในจ.สมุทรปราการ จึงเห็นสมควรที่จะดำเนินการศึกษาวิจัยวิเคราะห์ว่า โครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ จะให้ผลลัพธ์การพัฒนาครอบคลุมทั้งด้านสร้างรายได้ และผลที่คาดหวังอื่นๆ หรือไม่ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แก่ภาครัฐ และหน่วยงานบริการทุกหน่วยที่ลงชุมชน ได้เข้าใจสถานะความเป็นชุมชนมากขึ้น สารสนเทศที่ได้จะสามารถสะท้อนสัมฤทธิ์ผลในการเคลื่อนไหวในระดับฐานรากของชุมชน ซึ่งมี มากถึงกว่า 70,000 ชุมชน (วิมล มนต์เอื้อสิริ. 2546 : 20) โดยมีองค์กรชุมชนกระจายอยู่ทั่วประเทศนับ แสนองค์กร มีองค์กรการเงินชุมชนรวม 39,000 กลุ่ม มีสมาชิกประมาณ 4,62 ล้านคน และมีเงินออม รวบรวม 10,191 ล้านบาท ซึ่งในด้านการเคลื่อนไหวเศรษฐกิจค่อนข้างให้ภาพที่เป็นรูปธรรม แต่การ เคลื่อนไหวขององค์ประกอบอื่นๆ เพื่อมุ่งให้ชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นยังเป็นงานใหญ่ที่ รอการประเมิน

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการประเมิน โดยยึดวัตถุประสงค์ของไทเลอร์ (W.R.Tyler) ร่วมกับรูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของสแตค (Robert E. Stake) ร่วมกับการประเมินอย่าง มีส่วนร่วมของผู้รับการประเมินมาเป็นกรอบในการศึกษาวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบว่าโครงการตาม นโยบายฐานรากนั้นส่งผลต่อระดับคุณภาพชีวิตชุมชนอย่างไร และเปรียบเทียบกับผลที่คาดหวังตาม นโยบาย กับผลที่เกิดขึ้นจริงในเชิงปฏิบัติ โดยมีคำถามการวิจัย ดังนี้

1. การดำเนินโครงการนโยบายฐานรากก่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์หลักของโครงการในระดับใด
2. การดำเนินโครงการนโยบายฐานรากก่อให้เกิดผลกระทบตามที่คาดหวัง และผลลัพธ์อื่นๆ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผลโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ตามการรับรู้ของครอบครัว และชุมชน ดังนี้

1. สัมฤทธิ์ผลโครงการ ฯ ตามวัตถุประสงค์
 - 1.1 การสร้างงาน และสร้างรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน
 - 1.2 การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น
 - 1.3 การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
2. สัมฤทธิ์ผลโครงการในเชิงผลกระทบ หรือผลลัพธ์อื่นๆ ที่เกิดจากโครงการ ฯ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยสำรวจเชิงวิเคราะห์และผสมผสานการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

การประเมินในเชิงทฤษฎีใช้ทฤษฎีการประเมินของสเตค และในเชิงเนื้อหาใช้แนวคิดวัตถุประสงค์ และการดำเนินการตามโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ กลุ่ม OTOP เป็นกลุ่มที่อยู่เฉพาะจ.สมุทรปราการ

ตัวแปรและนิยามปฏิบัติการ

1. โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

หมายถึง แผนปฏิบัติการที่กำหนดโดยรัฐบาล มีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือนำปัญญาท้องถิ่นสู่สากล พึ่งตนเองคิดอย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ภายใต้การกำกับดูแล และอำนาจการของคณะกรรมการอำนาจการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ.2544

2. การบรรลุวัตถุประสงค์

หมายถึงผลลัพธ์ที่ต้องการจากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ตามความเห็นของชุมชน ใน 4 ด้าน คือ

- 2.1 ความสามารถในการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ครอบครัว หมายถึง ความพึงพอใจของรายได้จากการเข้าร่วมโครงการ OTOP ของกลุ่ม
- 2.2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ความพึงพอใจต่อโครงการในด้านการเสริมสร้างความสามารถเชิงธุรกิจแก่กลุ่ม
- 2.3 การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น คือความเห็นของกลุ่มที่มีการจัดตั้งในด้าน 1) กองทุนของกลุ่ม 2) การบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม และ 3) ระบบบัญชีของกลุ่ม ตามเกณฑ์คัดสรรผลิตภัณฑ์ของโครงการ OTOP
- 2.4 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น คือความเห็นของกลุ่ม ต่อโครงการ OTOP ในด้านการสนับสนุนการสร้างผลิตภัณฑ์ตามภูมิหลังของชุมชน (ภูมิหลังความเป็นมา และแสดงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชน)

3. ผลลัพธ์อื่นๆ ของโครงการ

หมายถึง ผลลัพธ์จากโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่นอกเหนือจากผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์โครงการ 4 ข้อหลัก ประกอบด้วย

- 3.1 ผลลัพธ์ที่คาดหวังโดยทีมผู้วิจัย คือ การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ในมิติอื่นๆ ได้แก่ การมิติสังคม มิติวัฒนธรรม
- 3.2 ผลลัพธ์ร่วมระหว่างโครงการ OTOP กับโครงการ หรือกิจกรรมการพัฒนาอื่นๆ คือ การกระจายอำนาจทางการปกครอง การปฏิรูประบบราชการ
- 3.3 ผลลัพธ์อื่นๆ ตามข้อมูลการสัมภาษณ์

4. ชุมชนเข้มแข็ง

หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะดังนี้ 1) มีการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน 2) กองทุนของกลุ่ม และ 3) การบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม และระบบบัญชีกลุ่ม ทั้งนี้เป็นไปตามเกณฑ์คัดสรรผลิตภัณฑ์ของโครงการ OTOP

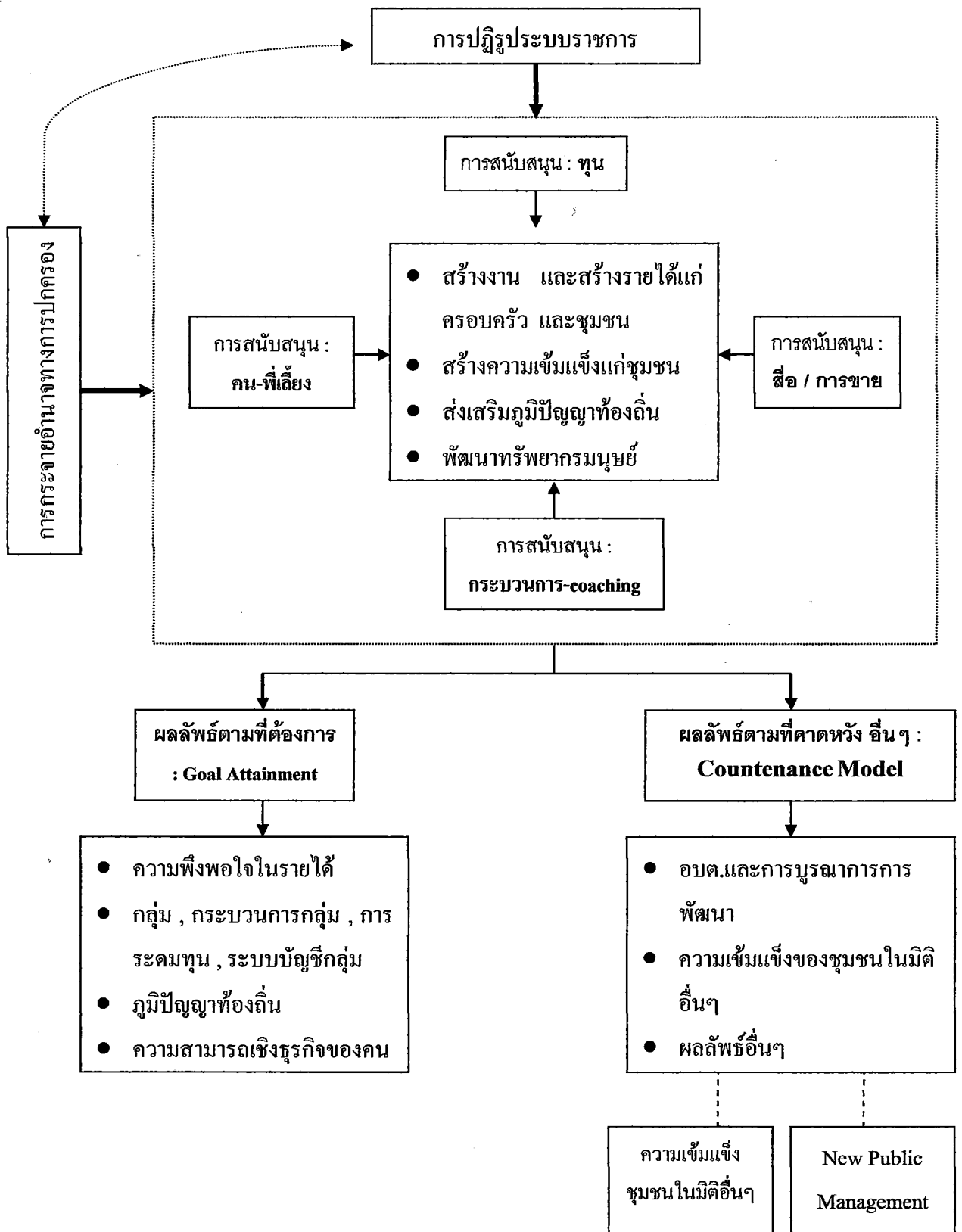
5. ผลิตภัณฑ์

หมายถึง ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการ เป็นได้ทั้งสินค้า , การบริการ , กิจกรรมต่างๆ เช่นการนำเสนอการแสดง ศิลปวัฒนธรรม กีฬา การท่องเที่ยว บทกวี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1. ในด้านนโยบาย : สารสนเทศที่ได้จากโครงการ จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายได้ใช้เพื่อการปรับปรุงโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
2. ในด้านชุมชน : ได้มีส่วนร่วมในการประเมิน และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ
3. ในด้านผู้ปฏิบัติงานในชุมชนทุกแขนงวิชาชีพ: ได้ใช้สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยนี้ในการปรับเปลี่ยนการบริการ หรือกลวิธีการเข้าถึงชุมชน
4. ในด้านความรู้ทั่วไปในการพัฒนาชุมชน : ดัชนีพื้นฐานที่ได้สนับสนุนการเข้าใจองค์ประกอบความเป็นชุมชนอย่างองค์รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม/

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ประมวลแนวคิดจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทูทางสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน และคุณภาพชีวิต และแนวคิดในการประเมินดังนี้

ตอนที่ 1 : โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ที่มา

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของประชาชนอย่างสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่มี วัตถุประสงค์หลัก 4 ด้าน และ 1 ใน 4 ด้านคือ การแก้ปัญหาความยากจน เพิ่มศักยภาพและโอกาสของ คนไทยในการพึ่งพาตนเอง ทั้งนี้เพื่อบรรลุเป้าหมายคุณภาพทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพชีวิตและการ ลดความยากจน ภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการพัฒนาธุรกิจ ชุมชน การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สร้างเครือข่ายขององค์กรชุมชนที่เข้มแข็งผ่านกระบวนการเรียนรู้ ให้ เกิดการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาของชุมชน ควบคู่กับการสร้างความมั่นคงด้านอาชีพ เพิ่มรายได้ด้วย การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างครบวงจร เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่ เหมาะสม (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2544 : ก-ณ)

หลักการพื้นฐาน

การดำเนินการ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีสโลแกน คือ “นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้าง ความมั่งคั่งสู่เมือง” โดยมีปรัชญาคือ สร้างเสริม และพัฒนาให้ท้องถิ่นมั่งคั่ง , การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในท้องถิ่นทุกกิจกรรม และ กิจกรรมครอบคลุมข้ามช่วงอายุและพื้นที่ มีหลักพื้นฐานอยู่ 3 ประการ คือ

1. นำปัญญาท้องถิ่นสู่สากล หรือการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล (Local Get Global)
2. พึ่งตนเอง คิดอย่างสร้างสรรค์ (Self-Reliance-Creativity)
3. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ในลักษณะฟูมฟักประชาชนให้ใช้ชีวิต ด้วยความท้าทาย และจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์โครงการ

จากหลักการพื้นฐานดังกล่าว แยกเป็นวัตถุประสงค์อย่างสอดคล้อง คือ

1. เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน
2. สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น
3. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

โดยการบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวคาดว่าจะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

กลไกการสนับสนุน

การออกระเบียบสำนักงานนายกรัฐมนตรี

การจัดตั้งโครงสร้างการดูแลสนับสนุนเป็นทางการจากรัฐบาล คือคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ.2544 (กอ.นตพ.) ร่วมกับเครือข่ายทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

ระหว่างปี 2544-2545 โครงการมีการดำเนินการ 2 กิจกรรม คือ การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ และขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งตำบล (นตพ) ดีเด่น

การดำเนินการในช่วงปี พ.ศ.2546 เน้นการกระตุ้นการสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เข้าสู่ระบบสากลทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ด้วยการคัดสรรสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับฐานรากมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานเพื่อสามารถส่งออกได้ รวมทั้งเชื่อมโยงมาตรฐานสินค้าจากระดับภูมิภาคสู่สากล (Local Link Global Reach)

การบูรณาการ 4 กระทรวงหลัก คือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอุตสาหกรรม-ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ 4 ด้านคือ 1)เสริมสร้างศักยภาพ และยกระดับกระบวนการผลิต 2)สนับสนุนด้านการตลาด 3)สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และ4) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โครงการ OTOP

กลไกการสนับสนุนดังกล่าวดำเนินการผ่านกระบวนการเพื่อบรรลุผล คือ

1. สร้างกลไกการบริหาร บูรณาการทุกหน่วยงาน
2. ค้นหาสินค้า OTOP
3. คัดสรร OTOP Product Champion มหกรรม OTOP City ระดับแรก
4. สร้างมาตรฐาน มผช. , Smart Otop , OTOP Premium , OTOP Village Champion Summit , OTOP City ระดับที่สอง
5. งานวิถีไทยสู่โลก OTOP City ระดับ 3 ระดับภาคพื้น
6. Provincial Star OTOP , OTOP Village Champion , Advanced Smart OTOP , OTOP City ระดับ 4 ระดับนานาชาติ (international Expo)

ปี 2547 มีเป้าหมาย คือ

- 1 ชุมชนมีความเข้มแข็ง
- 2 ผลิตภัณฑ์ OTOP ได้รับการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น
- 3 มูลค่าการจำหน่ายและส่งออกเพิ่มขึ้น

ยุทธศาสตร์ปี 2547

- 1 สร้างเสริมศักยภาพ และยกระดับกระบวนการผลิต มาตรฐาน และคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชน 24 โครงการ ในวงเงิน 52,944 ล้านบาท
- 2 สนับสนุนและส่งเสริมการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภค และกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบ 15 โครงการ วงเงิน 336 ล้านบาท
- 3 สนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เกิดช่วงต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างเป็นระบบและยั่งยืน 5 โครงการ วงเงิน 124 ล้านบาท
- 4 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 12 โครงการ วงเงิน 51,056 ล้านบาท

สำหรับทิศทางการดำเนินการในปี 2547 – 2548 รัฐบาลกำหนดให้เป็นปีแห่งการยกระดับคุณภาพสินค้า (<http://thaitambon.com/One Tambon/Agriculture1.htm> : 2)

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินการ ได้มีการเก็บรวบรวมสถิติ โดยกรมพัฒนาชุมชน จัดเก็บสถิติตัวเลขจากจังหวัดต่างๆ พบว่าโครงการฯ สามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ประเทศในภาพรวมมากมาย กล่าวคือ 16,700 ล้านบาท 32,000 ล้านบาทและ 33,000 ล้านบาทในปี 2545 (เฉพาะ 9 เดือนหลัง) ปี 2546 และ 9 เดือนแรก ในปี 2547 ตามลำดับ ตัวเลขการดำเนินการดังกล่าวนี้เกิดจากผู้ประกอบการผลิตโอท็อปทั่วประเทศโดยพบว่าจนถึงปี พ.ศ.2547 มีจำนวนผู้จดทะเบียนเป็นผู้ประกอบการผลิตโอท็อป 37,754 ราย (สำนักข่าวไทย, 5 กรกฎาคม 2547) และรัฐบาลได้ดำเนินการต่อในการสนับสนุนผู้ผลิตเหล่านี้ภายใต้โครงการ Smart OTOP เพื่อการยกระดับมาตรฐานความรู้ความสามารถของผู้ประกอบการโอท็อปไทย โดยการจัดอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ จากวิทยากรที่มีความคุ้นเคยกับความเป็นชุมชน เช่น ออมสิน ธกส เป็นต้น รวมทั้งการผลิตชุดหนังสือจำนวน 17 เล่ม เพื่อเป็นสื่อกระจายความรู้ เช่น การบริหารธุรกิจ การบริหารการเงิน การบริหารการผลิต การบริหารการตลาด การบริหารการโฆษณา กลยุทธ์ราคา การบริหารสื่อสารการตลาด กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย บรรจุภัณฑ์เพื่อการตลาด เป็นต้น ร่วมกับการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับหลักการอื่นๆ ในการพัฒนาและแก้ไขประเทศในแผนฯ 9 คือการพัฒนาทุนทางสังคม การเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน และการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้รับการดูแลจากกรมพัฒนาชุมชน ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ ดังนี้ (มบุญ สอนเกิด, พค. 2547. 43 : 5 ; 52)

การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน	การส่งเสริมและพัฒนา วิสาหกิจชุมชน	การส่งเสริมและสนับสนุนการ ดำเนินงาน 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์
1. ส่งเสริมแนวคิด และการ ปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง	1. จัดทำและพัฒนาระบบ ฐานข้อมูลวิสาหกิจชุมชน	1. การคัดสรร 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์
2. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. จัดตั้งและพัฒนาเครือข่าย วิสาหกิจชุมชน	2. พัฒนาผลิตภัณฑ์
3. บริหารจัดการทุนชุมชน	3. สร้างเกณฑ์มาตรฐาน วิสาหกิจชุมชน	3. ส่งเสริมการตลาด 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์
4. ส่งเสริมการตลาด	4. ดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน	

การกำกับ และตัวชี้วัดผลิตภัณฑ์ และการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

เกณฑ์การดำเนินการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตามโครงการ OTOP เรียกว่า OTOP Product Champion หรือ OPC ประกอบด้วยเกณฑ์ที่เป็นผลผลิต และกระบวนการ ดังนี้

เกณฑ์ ปี 2546	น้ำหนัก	เกณฑ์ ปี 2547	น้ำหนัก
หลักเกณฑ์ด้านการผลิตและความเข้มแข็งชุมชน			
๑ ด้านการผลิต			
● แหล่งที่มาของวัตถุดิบ	3	● แหล่งที่มาของวัตถุดิบ	5
● การขยายแรงงาน หรือกำลังการผลิต	3	● การขยายแรงงาน หรือกำลังการผลิต	3
● ช่วงระยะเวลาในการผลิต	3	● การรักษาสิ่งแวดล้อม	3
● กำลังการผลิต	5	● ศักยภาพการผลิตจำนวนมากเพื่อ จำหน่าย	5
● การรักษาสิ่งแวดล้อม	3		
● ศักยภาพการผลิตจำนวนมากเพื่อ จำหน่าย	5		5
๒ ด้านการตลาด			
● แหล่งจำหน่ายหลักของสินค้า	5	● แหล่งจำหน่ายหลักของสินค้า	3
● จำนวนแหล่งจำหน่ายหลักของสินค้า	5	● รายได้เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา	3
● รายได้เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา	3	● ความต่อเนื่องของตลาด	5
● ความต่อเนื่องของตลาด	3	● ช่องทางการจัดจำหน่าย	3

เกณฑ์ ปี 2546	น้ำหนัก	เกณฑ์ ปี 2547	น้ำหนัก
• รูปแบบบรรจุภัณฑ์	3		
• ฉลากและเครื่องหมาย	3		
• ช่องทางการจัดจำหน่าย	3		
• การสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจ ของลูกค้า	3		3
๓ ด้านความเข้มแข็งของชุมชน			
• ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม	3	• ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม	
• กองทุนของกลุ่ม	3	• ที่มาของแหล่งเงินทุนหลัก	3
• การบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม	3	• การบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม	3
		• ระบบการบันทึกการบัญชี	3
หลักเกณฑ์ด้านตัวผลิตภัณฑ์			3
๔ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์			
• ที่มาของรูปแบบ สี สันของผลิตภัณฑ์	3	• ที่มาของรูปแบบ สี สันของผลิตภัณฑ์	5
• การพัฒนารูปแบบ สี สันของผลิตภัณฑ์	4	• การพัฒนารูปแบบ สี สันของผลิตภัณฑ์	5
• การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใน รอบ 1 ปี	3	• การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตใน รอบ 1 ปี	5
• การพัฒนาบรรจุภัณฑ์	3	• การพัฒนาบรรจุภัณฑ์	5
• คุณภาพผลิตภัณฑ์	5		
๕ เรื่องราวหรือตำนานของผลิตภัณฑ์			
• เรื่องราวของตัวผลิตภัณฑ์	3	• เรื่องราวของตัวผลิตภัณฑ์	5
• ภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ท้องถิ่น	3	• ภูมิปัญญาท้องถิ่น เอกลักษณ์ท้องถิ่น	5
รวม 85 คะแนน + คะแนนเฉพาะกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ อีก 15 คะแนน		รวม 70 คะแนน + คะแนนเฉพาะกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ อีก 30 คะแนน	

ตอนที่ 2 : แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ มีลำดับขั้น ดังนี้

แผน 1-7 : ก่อผลทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราที่สูง แต่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และหมดไป แรงงานไทยราคาถูก พึ่งพาทุน และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพของคน และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ คุณภาพชีวิต ควรค่าแก่การวิเคราะห์

การพัฒนาตั้งแต่แผน ฯ 1-6 มองว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ ในช่วงระหว่าง พ.ศ.2523-ถึงก่อนปี 2540 ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมาก ประเทศเกิดความมั่งคั่งประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดังกล่าว ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยั่งยืนเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุจากการที่ประเทศไทยอาศัยความได้เปรียบด้านค่าจ้างแรงงานที่ต่ำกว่า แต่ไม่ได้มีการเพิ่มมูลค่าสินค้าหรือปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความมั่งคั่งของประเทศมาจากรายได้การส่งออกสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ และการลงทุนจากต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดความผันผวนของเศรษฐกิจ ความเชื่อมั่นของนักลงทุนหายไปจึงทำให้เงินทุนต่างชาติไหลออก ประกอบกับการส่งออกไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มและมีคุณภาพดีจากแหล่งอื่นได้ ผลคือประเทศไทยไม่สามารถรักษาความมั่งคั่งที่เคยมีมาในอดีต สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ประเทศไทยไม่มีจุดแข็งในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ของโลกได้ ผลพวงภาวะวิกฤตดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่เกิดกับประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นวิกฤติของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชีย วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เปรียบเสมือนสายฟ้าที่ฟาดลงมาในทุกพื้นที่ ชนิดไม่มีใครได้ทันตั้งตัว อย่างไรก็ตามคำกล่าวที่ว่า“ฟ้าหลังฝน ย่อมสดใส” อาจจะนำมาเปรียบเปรยกรณีนี้ได้ เพราะผลกระทบจากภาวะวิกฤตต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิตของผู้คน นำมาซึ่งการหยุดคิด และสะท้อนวิถีการพัฒนาที่ธำรงอยู่คู่สังคมมานานว่าการพัฒนา เช่นนั้นเป็นแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสม นำความเจริญ และความผาสุกมาสู่การดำรงชีวิตแน่หรือ ผลลัพธ์จากการหยุดคิด ตรិตรอง อย่างมีสติ ทำให้สังคมรับรู้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมาอาจจะไม่ถูกต้องเพราะเป็นการพัฒนา ที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างชีวิตและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่พึ่งพิง ทำให้คนติดอยู่ในบ่วงแห่งพันธนาการ ตั้งแต่ความคิด การกินอยู่ การทำงาน สุขภาพ เป็นต้น ทุกวงการทั้งการเมืองการปกครอง การศึกษา ความมั่นคง การสาธารณสุข ต่างก็เกิดการปรับตัว เข้าสู่สังคม “การปฏิรูป” ที่ว่าต้องปฏิรูปเพราะทุกคนเห็นพ้องกันว่าพัฒนาต้องมีรูปแบบใหม่ รูปแบบใหม่นี้ไม่ใช่แค่เปลี่ยนแปลงเล็กๆ น้อยๆ แต่เป็นการเปลี่ยนตั้งแต่ระบบความคิด หรือกระบวนทัศน์ทางความคิด มุมมองการพัฒนาเริ่มมีการหักเห โดยในแผน ฯ 8 เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนา “คน” ทิศทางการพัฒนานี้ UNDP เสนอแนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์ หรือ Human Security” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 อย่างไรก็ตาม เพราะการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดแนวคิดว่าทิศทางการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเหมาะสม

หรือไม่ ก่อให้เกิดการทบทวนทฤษฎีและตัวแบบการพัฒนาเป็น 2 แนวทางคือ 1)แนวคิดกระแสหลัก ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีพื้นฐานแนวคิดมาจากวิชาเศรษฐศาสตร์ สำนักคิดนานาชาติ เสรีนิยม และ 2)แนวคิดกระแสรอง ซึ่งนำมาซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในแผน ฯ 9 นี้ การทบทวนวรรณกรรมในตอนที่ 2 นี้ จะทำการทบทวนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ครอบคลุม แนวคิดพื้นฐาน ที่ทำให้การวิจัยนี้เป็นไปตามกรอบการพัฒนาชุมชน ที่มีบริบทของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบใหญ่ดังนี้

“การพัฒนาประเทศควรก้าวไปเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากการวางรากฐานเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีสิ่งเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างเพียงพอ โศการกลวิธีและเครื่องมือที่อิงทฤษฎี และมีความ..... เมื่อฐานต่างๆ ได้รับความมั่นคงแล้ว การพัฒนาขั้นต่อไปคือ การสนับสนุนการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับต่อไป” (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 : เนื่องในการพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

“พวกเราไม่ต้องไปสนใจว่า ใครจะว่าประเทศไทยล้าหลัง ขอเพียงคนไทยมีสิ่งในการดำรงชีวิตที่เพียงพอและดำรงอยู่ได้ ซึ่งควรเป็นความปรารถนาและตัวกำหนดวาระของคนไทยว่ามีความพอเพียงในประเทศ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าคนไทยมี..... แต่คนไทยมีประเทศที่ร่มเย็น สันติและยั่งยืน”

(พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2538 เนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันประสูติ ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์)

“การจะเป็นเสียได้นั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าการพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเองจะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก” (พระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540)

“ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยอยู่พอมีพอกิน มีความสงบและทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่มีความความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้ ...ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือว่าเป็นผู้มีความคิดและมีอิทธิพล มีพลังที่จะทำให้อื่นๆ ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขออย่าพอควร พออยู่พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวรที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล” (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542)

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง และทฤษฎีใหม่ เป็นแนวคิดที่ค้ำชูในปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของ ทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนี้ เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

1. ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝน และประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการจับคู่เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาด้านความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

2. ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของ การสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัว หรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน

องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถสืบค้นจาก web site ที่มีมากมายในปัจจุบันซึ่งหลักๆ ได้จาก web site กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นแนวคิดทางเลือกของการปฏิบัติ โดยมีทิศทางการพัฒนาสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักการ และกระบวนการทางสังคม เน้นคุณค่า คุ่มค่า พอใจมากกว่ามูลค่า คุ่มทุน หรือกำไร (ความสำเร็จ) ศูนย์กลางการพัฒนาไม่ใช่เพื่อนมนุษย์ในระดับปัจเจก แต่เพื่อองค์รวมคือมนุษย์ที่ต้องพึ่งพากัน และมนุษย์ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เป้าหมายจึงเป็นความมั่นคงในปัจจุบัน ความยั่งยืนของระบบนิเวศ และวิถีชีวิต

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

องค์ประกอบของความพอเพียง

ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

- 1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
- 2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
- 3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไขการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ซึ่งทั้งสองประเด็น จัดเป็นเงื่อนไข หรือสภาวะที่จะต้องสร้างเพื่อสนับสนุนความสำเร็จของการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1. **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
2. **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

การสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เสนอให้ริเริ่มการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดจากการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งเพื่อจุดประกายให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับ และการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง สศช. จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันถกแถลงพระราชดำรัสฯ สรุปเป็นนิยาม ปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง และได้ัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และ 10 เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับมีความเข้าใจและนำไปประกอบการดำเนินชีวิต

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทยในทุกภาคส่วน เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งรักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทย โดยการขับเคลื่อนจะเป็นลักษณะเครือข่ายและระดมพลังจากทุกภาคส่วน แบ่งเป็น 2 เครือข่ายสนับสนุนตามกลุ่มเป้าหมายเบื้องต้น ได้แก่ เครือข่ายด้านประชาสังคมและชุมชน เครือข่ายธุรกิจเอกชน นอกจากนี้แล้วยังมีเครือข่ายสนับสนุนตามภารกิจ ได้แก่ เครือข่ายวิชาการ เครือข่ายสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่ายเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้

การพัฒนาคือ การทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนของสังคมทั้งหมด ไม่นับการยังชีพ และไม่ใช่วิธีทางเรื่องเทคนิค แต่เน้นการเปลี่ยนแปลงวิถีคิด และพฤติกรรมในทุกด้านแบบพหุมิติพหุองศา หรือทางสายกลางตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในทฤษฎีใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับเศรษฐกิจตามแนวพุทธศาสตร์ เป็นเสมือนรากฐานของชีวิตของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้ สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม ซึ่งเน้นแนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติตน ในที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย เน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีเหตุผล และคำนึงถึงผลกระทบจากการดำเนินการ มีความตื่นตัวพร้อมรับผลการกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ทั้งนี้ผู้ยึดถือปฏิบัติจะต้องมีความรู้ในวิชาการ และมีคุณธรรม คือความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน มีความเพียร และรอบคอบ (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 21 พ.ย.2542) จากกระแสพระราชดำรัสนี้ ได้มีการแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างสอดคล้องในแผน ฯ 9 คือ การพัฒนาจะต้องเป็นการสร้างคุณภาพ 3 ประการ คือคุณภาพระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ หรือการพึ่งพาอาศัย ไม่เบียดเบียน มนุษย์กับมนุษย์ และกายกับจิต หรือความพอดีระหว่างความพึงพอใจ กับคุณภาพชีวิตที่มีการบริโภค อย่างมีขอบเขต และเหตุผล

อาศัยการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีทางเพื่อไปสู่จุดหมาย ไม่ใช่เป็นจุดหมายของการพัฒนา โดยมีบทบาทในด้านการจัดลำดับทรัพยากร การร่วมมือ (collaboration) การมีฉันทามติ (consensus) และการเป็นเจ้าของ (ownership and participation) ซึ่งให้เห็นกระบวนการทัศน์ 3 ระดับ คือกระบวนการทัศน์ด้านชีวิต และโลก ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการ คือ หลักสมดุล หลักการพึ่งพา และหลักความพอเพียง

กระบวนการทัศน์ด้านการพัฒนา ซึ่งอธิบายถึงการพัฒนาต้องมีความหลากหลาย ในวิธีแก้ มีคนเป็นศูนย์กลาง เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน คือต้องสามารถพึ่งตนเองได้ ทุกคนต้องมีส่วนร่วม รับผิดชอบการพัฒนา ยึดหลักที่ว่าทรัพยากรในโลกมีเพียงพอให้คนอยู่ร่วมกัน การพัฒนาต้องเป็นการบูรณาการจิตนิยม กับวัตถุนิยม สอดรับกันระหว่างเมืองกับชนบท และกระบวนการทัศน์สุดท้ายคือ การจัดการการพัฒนา ซึ่งต้องเป็นองค์รวม มีความร่วมมือในระดับชุมชน และมีการผนึกกำลังกันของภาครัฐและเอกชน (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2542 : 7-12)

ตอนที่ 3 : ทูนาทางสังคม

ความหมาย

สุวิทย์ เจริญทอง (ก.ค. 2549 : 112) : ได้ทำการรวบรวมความหมายของ “ทูนาทางสังคม” ไว้ชุดหนึ่งคือ

- พัฒนัม (Putnum, 1995) : ให้ความหมายบนฐานการเป็นนักรัฐศาสตร์ ว่าเป็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจเจก และเครือข่ายสังคม ซึ่งเกิดจากสังคมในประเทศมีระบบคิด ค่านิยม และบรรทัดฐานในการปฏิบัติที่ดีร่วมกัน อาทิ ความไว้วางใจ การเคารพกฎหมาย ความซื่อสัตย์ เป็นต้น

- ฟูกูยามา (Fukuyama : 1999) : ค่านิยม ธรรมเนียมที่ไม่เป็นทางการ บรรทัดฐาน / จารีต ร่วมกัน ซึ่งสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างบุคคล และสอดคล้องกับกิจกรรมอันดีงาม

- โคเฮน และพรูแซก (Cohen & Prusak, 2001) : ลักษณะที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการไว้วางใจ การตอบแทน และการแลกเปลี่ยน กฎระเบียบ จารีต และการลงโทษ และการติดต่อเครือข่ายและกลุ่ม

- วูลค็อก และนารายัน (Woolcock & Narayan, 2001) : บรรทัดฐาน (norms) และเครือข่าย (network) ที่รวมให้คนมาทำกิจกรรมร่วมกัน

- นักวิชาการธนาคารโลก (1999) เป็นสถาบันระบบความสัมพันธ์ บรรทัดฐาน จารีตทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพที่เชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกัน ซึ่งบรรทัดฐานและความสัมพันธ์ในสังคมเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในโครงสร้างของสังคม ทำให้ผู้คนเกิดความร่วมมือเพื่อเป้าหมายสูงสุด มออยู่ดีมีสุขของชุมชน ความสัมพันธ์นี้มีลักษณะแนวราบระหว่างคน ประกอบด้วยเครือข่ายทางสังคมและบรรทัดฐานของความสัมพันธ์นั้น มีผลต่อผลิตภาพ และความอยู่ดีมีสุขของชุมชน

- กระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ ลักษณะทางสังคม ที่ปัจเจกชน และองค์กรทางสังคมมีเครือข่าย (network) มีความไว้วางใจ (trust) และมีบรรทัดฐานในการปฏิบัติ (norms) เพื่อการส่งเสริมเกื้อหนุน และร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลรวมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ได้จากการสั่งสมและต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้ความสามารถเพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมบนพื้นฐานของความไว้วางใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่สั่งสม

และได้สรุปความหมายในแนวคิดของตนเองไว้ว่า ทูทางสังคมหมายถึงพลังที่มีอยู่ในชุมชนและสังคม โดยเฉพาะตัวมนุษย์ที่มีภูมิปัญญา วัฒนธรรม เกิดการรวมตัวเป็นสถาบัน เป็นกลุ่ม เพื่อที่จะอยู่และทำงานร่วมกันบนพื้นฐานของความไว้วางใจ สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่สั่งสมของสังคม

Stewart-Weeks and Richardson. 1998 ; cited in สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2549 : 26 ให้ความหมายของทุนสังคม ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่เหมาะสมนำไปสู่การรวมพลังในการแก้ปัญหาส่วนรวม

อื่นๆ เช่น วิชล มนต์เอื้อศิริ (มี.ค. : 2547 ;14-17) ได้รวบรวมความหมายของคำว่าทุนทางสังคมไว้ว่า มีความหมายเป็น 2 นัย คือ

1. ความหมายในมิติของสถาบัน ซึ่งอิงแนวคิดของพัทนาม (Putnam,Robert. 1993) ว่าเป็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจเจก และเครือข่ายของกลุ่มสังคมนำมาซึ่งบรรทัดฐานการปฏิบัติ (norm) ความเป็นเครือข่าย (network) ความไว้วางใจทางสังคม (social trust) และความไว้วางใจ (trustworthiness) ของการต่างตอบแทนกันและกัน (reciprocity)

2. ความหมายในมิติความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งให้ความหมายโดยนัยว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีค่านิยมเอื้อต่อการร่วมมือ และให้ความช่วยเหลือกัน ทั้งในระดับครอบครัว เครือญาติ องค์กรชุมชน และเครือข่าย โดยพิจารณาการมีอยู่ของทุนทางสังคมจากการมีเครือข่ายสังคมที่มีความใกล้ชิดกัน มีความมั่นคงของความสัมพันธ์ทางสังคม มีความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง มีการติดต่ออย่างสม่ำเสมอ และภายในเครือข่ายมีการบริหารจัดการของตนเอง ในความหมายที่เป็นมิติหลังนี้ จะสอดคล้องกับการให้ความหมายโดยบุคคลอื่นๆ อีก เช่น สดช (2546 :20) เสรี พงศ์พิศ (2546 :44) และ อเนก นาคะบุตร (2545 : คำนำ) เป็นต้น

ทุนทางสังคม มีความสำคัญที่จะต้องดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพราะเป็นพลังของชุมชนฐานราก และพลังของประชาสังคม ที่จะช่วยกอบกู้ชุมชนให้พ้นภาวะวิกฤตต่างๆ (อเนก นาคะบุตร.2545 : คำนำ ; สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. 2545 : คำนำ) สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประมวลและสรุปว่า “ทุนทางสังคมเกิดจากการรวมตัว-ร่วมคิด-ร่วมทำ โดยคำนึงถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย ความเป็นธรรมในสังคมและประโยชน์

มีส่วนร่วม” โดยมีองค์ประกอบเกื้อหนุน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ทุมนุญย์ ทูนที่เป็นสถาบัน และทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม โดยจะต้องมีกระบวนการเชื่อมโยงให้เกิดเป็นทุนทางสังคม

นักวิชาการไทยเห็นพ้องกันว่าสังคมไทยมีทุนทางสังคมอยู่แล้ว และมีหลายตัวช่วย ขึ้นกับการให้คำจำกัดความ

กรอบแนวคิด

คุณลักษณะของทุนทางสังคม

สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระบุว่าทุนทางสังคมต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. ความเชื่อมโยง ให้ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาด้านอื่นๆ
2. ความหลากหลาย ต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและฐานทรัพยากร ควบคู่กับความต้องการของแต่ละพื้นที่
3. การพัฒนาอย่างครบวงจร ทั้งการรักษา ฟื้นฟู ต่อยอดและพัฒนา และ
4. การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งจะต้องสร้างให้เกิดอย่างจริงจัง เพื่อให้การพัฒนาทุนทางสังคมเกิดขึ้นในทุกระดับและทุกพื้นที่

องค์ประกอบ

- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (จักรมณท์ ผาสุกวนิช. 2547 : , อกนิษฐ์ ชุมนุ. 2547 : 18) ระบุว่าทุนทางสังคม มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ

1. ทุมนุญย์ ได้แก่คนที่มีคุณภาพ มีความรู้ สติปัญญา ทักษะและคุณธรรม และมีการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อทำประโยชน์ให้ส่วนรวม
2. ทูนที่เป็นสถาบัน ทั้งที่จัดตั้งและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ สถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน ฯลฯ ซึ่งมีบทบาทสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคนในชุมชน สังคม
3. ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ครอบคลุมถึงระบบคุณค่า เช่น ความเชื่อ คุณธรรม วินัย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ฯลฯ โดยวัฒนธรรมเป็นตัวยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าตนเอง

โดยที่แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาว่าจะต้องพัฒนาองค์ประกอบ 4 ด้าน เพื่อให้ทั้ง 4 ด้านเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม คือคน ต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านสุขภาพ สติปัญญา

รู่ทำทันการเปลี่ยนแปลงของโลก สถาบัน (ครอบครัว ศาสนา การเมืองการปกครอง ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อ) วัฒนธรรม และองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่คิดใหม่

- อเนก นาคะบุตร (2545 : 16-20) กล่าวว่าประกอบด้วย 5 รูปแบบ คือ ทุนในเรื่องจิตวิญญาณ ระบบคุณค่า สำนึกท้องถิ่น ความภาคภูมิใจต่อบ้านเกิด ซึ่งรวมเรียกว่าทุนในรูปจิตวิญญาณ หรือ Spiritual Capital ทุนทางภูมิปัญญา ทุนในรูปทรัพยากรมนุษย์ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และ ทุนในลักษณะกองทุนสาธารณะของชุมชน

- กรูเทียเรต (Grootaertr. 2541 : 25) ที่มองว่าทุนทางสังคมแบ่งเป็น 2 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านโครงสร้าง และด้านภูมิปัญญา

สำหรับทุนทางสังคมของประเทศตะวันตกให้ความสำคัญกับ 3 คำหลัก คือ บรรทัดฐาน (Norms) เครือข่าย (Networks) ความไว้วางใจ (Trust) และมีคำนิยามอื่นๆ เป็นตัวเสริม ได้แก่ การมีส่วนร่วมขององค์กรชุมชน การต่างตอบแทน (Reciprocity) ความยึดเหนี่ยวทางสังคม (Social Cohesion) ทุนทางสังคมจะยั่งยืนหากเครือข่ายสังคมมีความใกล้ชิดกัน มีความมั่นคงของความสัมพันธ์ การร่วมมือเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการติดต่ออย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการสนับสนุนให้ระบบการจัดการบริหารของกลุ่มคงอยู่ (Magno.2542 : 7 ; อ้างใน วิษล เอื้อศิริ 2547 : 17) อาจกล่าวได้ว่าหัวใจสำคัญสูงสุดในเรื่องทุนทางสังคม คือ ความเป็นผู้นำ และการร่วมคิดร่วมทำ ในซีกโลกตะวันออกมีแนวคิดอยู่แล้วว่ามนุษย์เกิดมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน จะทำให้สังคมมีการเอื้ออาทรต่อกัน มีเมตตา กรุณาเมตตา และอุเบกขา หรือในทฤษฎีระบบสังคมของโคลแมน (Coleman.) ซึ่งแนะว่าทุนที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงสังคมมีผลกระทบต่อสมรรถภาพกลุ่ม (collective efficiency) และคุณภาพชีวิตในชุมชน ทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานว่าคุณลักษณะพื้นฐานของทุนทางสังคม คือ ระดับของความไว้วางใจและบรรทัดฐานของความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในหมู่สมาชิกของชุมชน โดยแนวคิดทุนทางสังคมของโคลแมนมีทิศทางทั้งแนวราบ และแนวตั้ง หรือระดับจุลภาคกับจุลภาค , จุลภาคกับมหัพภาค หรือระดับมหัพภาคกับมหัพภาค นั่นคือ antecedents , attribute และ consequences ของทุนทางสังคม มีผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมในระดับต่างๆ วิงโคลแมนไม่ได้ระหนกถึง ปฏิสัมพันธ์นี้ไม่ได้แค่องค์ประกอบของระบบการสัมพันธ์เท่านั้น แต่ปฏิสัมพันธ์ยังเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมของชุมชนด้วย โดยปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมที่เกิดขึ้นทั้งในระดับราบ และตั้งเป็นทั้งสาเหตุและผลที่ตามมาของพฤติกรรมสังคม ทฤษฎีนี้ใช้เป็นทฤษฎีพื้นฐานเพื่ออธิบายว่า สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบอย่างไรกับสุขภาพของประชาชน แม้ว่าจะไม่ได้มีจุดเน้นที่ผลลัพธ์ทางสุขภาพ โคลแมนแสดงให้เห็นว่า โครงสร้างเชิงสังคมในระดับมหัพภาคมีอิทธิพลต่อทุนทางสังคมในระดับชุมชน และในทางกลับกันก็มีส่วน ก่อให้เกิดความแตกต่างสุขภาพของประชาชน

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

การพัฒนาทุนทางสังคม

สุวิทย์ เจริญทอง (2549 : 114-115) ทุนทางสังคม

1. ค้นหาทุนทางสังคม โดยทำ “แผนที่ข้อมูลทุนทางสังคม”
2. วิเคราะห์สภาวะแวดล้อมของทุนทางสังคม ด้วยหลักการเช่น SWOT
3. กำหนดแนวทางการพัฒนา/ส่งเสริม/สนับสนุน โดยใช้ผลจากการวิเคราะห์ในขั้นที่สอง
4. ดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปตามแผน
5. ติดตามการดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปตามแผน

ประเทศไทย โดยสำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การะ
พัฒนาทุนทางสังคม ไว้ 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1)การสนับสนุนการสร้างทุนทางสังคมอย่างกว้างขวาง 2)การ
ต่อยอดทุนทางสังคม ทั้งด้านมนุษย์ สถาบัน ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม 3)สนับสนุนการจัดการ การ
แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทุนทางสังคม และ 4)พัฒนากลไกติดตามผล (อกนิษฐ์ ชุมมนูม. 2547 : 20-22)

การวัดทุนทางสังคม

อิสระ โพธิ์จันทร์ (กย.-คค.2547 : 35) สรุปว่าการวัดทุนทางสังคมในปัจจุบัน มี 3 กลุ่มวิธีการ คือ

1. ตามแนวคิด ของ Putnum ซึ่งจะวัดทุนทางสังคมด้วยมิติความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแนวนอน
คือเครือข่ายทางสังคม และปทัสถาน และพิจารณาทั้งผลด้านบวก และลบ
2. ตามแนวคิดของ Colemanเสนอการวัดทุนทางสังคมที่กว้างขึ้นคือ การพิจารณาโครงสร้างทาง
สังคม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ทั้งแนวนอน และแนวตั้ง
3. การมองภาพรวม พิจารณาทั้งมิติเชิงสังคมและการเมือง

- Nan Lin (2001) เสนอใช้ตัวแปรหลัก 3 ตัว คือ ทรัพยากรที่ดำรงอยู่ในโครงสร้างสังคม การ
เข้าถึงทรัพยากร และการใช้ทรัพยากรดังกล่าว

คำว่าทรัพยากรที่เป็น โครงสร้างสังคมมี 2 ลักษณะ คือ

1. ทรัพยากรเครือข่าย ประกอบด้วย
 - 1.1 ขอบเขตความสัมพันธ์ที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นๆ เช่น
กลุ่มองค์กรชาวบ้าน มีขอบเขตความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆในสังคม อาทิ เทศบาล
หรือองค์กรสาธารณะประโยชน์
 - 1.2 ทรัพยากรที่เป็นไปได้มากที่สุดในการเครือข่ายความสัมพันธ์
 - 1.3 ความหลากหลายของทรัพยากรของกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ด้วย
2. สภาพองค์กรที่ติดต่อ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าซึ่งอยู่ภายใต้การครอบคลุมของกลุ่มที่
ติดต่อด้วย เช่นความมั่งคั่ง อำนาจ และสถานภาพทางสังคมของกลุ่มเหล่านั้น

301299

๓๐๗๓๔
๖๔๗๖๖

- Putnum (2000) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นคนแรก ในการชี้ให้เห็นว่าทุนทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถทำการศึกษาวิจัยได้ (Putnum .1993) ได้พัฒนาดัชนีวัดทุนทางสังคมขึ้นมา 5 องค์ประกอบ 14 ตัวชี้วัด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 : ด้านวิถีชีวิตขององค์กรในชุมชน ประกอบด้วย ร้อยละของประชาชนในชุมชนที่เป็นคณะกรรมการต่างๆในชุมชนในรอบปี , ร้อยละของประชาชนในชุมชนที่เป็นเจ้าหน้าที่ในชมรม หรือองค์กรในรอบปี , จำนวนองค์กรทั้งหมดต่อประชากร 1,000 คน , จำนวนเฉลี่ยของการประชุมขององค์กรต่างๆในรอบปี และจำนวนเฉลี่ยของสมาชิกองค์กร

องค์ประกอบที่ 2 : ด้านกิจกรรมทางสังคมประกอบด้วย อัตราผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง , ร้อยละของสมาชิกองค์กรที่เข้าร่วมประชุมในกิจกรรมของโรงเรียน และเทศบาลในรอบปี

องค์ประกอบที่ 3 : ด้านอาสาสมัครชุมชนประกอบด้วย จำนวนขององค์กรไม่แสวงหากำไรต่อประชากร 1,000 คน , จำนวนเฉลี่ยของเวลาที่องค์กรปฏิบัติงานในโครงการของชุมชนในรอบปี , จำนวนเฉลี่ยของเวลาที่อาสาสมัครทำงานในรอบปี

องค์ประกอบที่ 4 : ด้านความสามารถทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย ร้อยละของประชาชนที่ใช้เวลาบ่อยครั้งในการเยี่ยมเพื่อนบ้าน , จำนวนเฉลี่ยของเวลาที่ใช้เพื่อการบันเทิงในบ้าน

องค์ประกอบที่ 5 : ด้านความไว้วางใจ ประกอบด้วย ร้อยละของประชาชนที่คิดว่าผู้อื่นสามารถไว้วางใจได้ และร้อยละของประชาชนที่คิดว่าผู้อื่นมีความซื่อสัตย์

- สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2548 : 27-33) ได้ทำการศึกษาเพื่อกำหนดดัชนีทุนทางสังคมจากการทบทวนและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทุนทางสังคมทั้งในบริบทสังคมไทย และประสบการณ์ต่างประเทศครอบคลุมประเทศในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย โดยนำมิติ องค์ประกอบ และดัชนีของแต่ละหน่วยงานดังกล่าวมาเมตริกซ์ พิจารณาดัชนีที่มีการใช้สูง แล้วจึงจัดทำกรอบ มิติและองค์ประกอบโดยใช้เกณฑ์ ความสำคัญเชิงนโยบาย ความสามารถในการเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และความเที่ยงตรง แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดทุนทางสังคม ด้วยเกณฑ์ 6 เกณฑ์ คือ โดยใช้เกณฑ์เดิมร่วมกับความสามารถในการจัดเก็บข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ และการยอมรับจากกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ดัชนีแล้วจึงเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและตัดสินคุณค่า แล้วมีการเก็บข้อมูลจริงในพื้นที่ 4 ภาค ภาคละ 1,000 ตัวอย่างทำสัดส่วนเขตเมืองต่อชนบท เป็น 4:6 กำหนดค่าดัชนีแต่ละตัวด้วยสูตรค่าดัชนีการพัฒนาคนของ UNDP ได้ข้อสรุปว่าดัชนีทุนทางสังคมควรประกอบด้วย 5 มิติ 40 ดัชนี ประกอบด้วย มิติกลุ่มและเครือข่าย(2 องค์ประกอบย่อย 12 ตัวชี้วัด) , มิติความไว้วางใจ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (2 องค์ประกอบย่อย 7 ตัวชี้วัด) , มิติด้านกิจกรรมและความร่วมมือ (2 องค์ประกอบย่อย 4 ตัวชี้วัด) , มิติด้านความสมานฉันท์

การอยู่ร่วมกันในสังคม และความขัดแย้งและความรุนแรง (3 องค์ประกอบย่อย 10 ตัวชี้วัด) และมิติด้านอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทั่วไป (1 องค์ประกอบย่อย 7 ตัวชี้วัด)

ในกรณีที่มองทุนทางสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของทุนมนุษย์ อาจจะประยุกต์การวัดทุนมนุษย์เป็นกรอบก็ได้

ประเด็นสำคัญคือ การพัฒนาทุนทางสังคมจะเป็นไปได้ ประชาชนต้องเป็นผู้เล่นเชิงรุก มีส่วนร่วมในกระบวนการทางกฎหมายและนโยบาย มีนโยบายในลักษณะ deliberative policy หรือนโยบายที่ได้ผ่านการถกเถียง พูดคุยกับประชาชนก่อนจะมีการตัดสินใจ มีการสื่อสารเรียนรู้ร่วมกัน (collective experience) ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำ

แนวคิดการประเมิน

ในเชิงการปฏิบัติในการประเมิน โครงการพบว่าการประยุกต์รูปแบบการประเมินไปใช้มากมาย เช่น รูปแบบการประเมินยึดวัตถุประสงค์ของไทเลอร์ (W.R.Tyler) ซึ่งอธิบายว่าการประเมินโครงการใดๆ นั้นต้องตอบตามวัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก , รูปแบบการประเมินความสอดคล้อง (The Discrepancy Evaluation Model) พัฒนาโดยโพรวัส (Malcolm Provus) ซึ่งอธิบายว่า การประเมินโครงการเป็นการค้นหาหรือใช้หลักเปรียบเทียบความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ในโครงการ กับการปฏิบัติงานจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน , รูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) ทำการประเมินใน 4 มิติ คือ บริบท (context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) การประเมินทั้ง 4 ด้าน โดยอาศัยเกณฑ์ (Criteria) หลายตัว ซึ่งถึงความสัมพันธ์ของโครงการ กับ context ซึ่งดูว่าเกิดความเชื่อมโยงกับเวลา และการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างไร , รูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของสคริแวน (Scrivan) เป็นการประเมินแบบเน้นผู้ใช้ (Consumer – oriented evaluation) โดยเน้นว่าเป้าหมายสำคัญในการประเมินควรอยู่ที่การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์การประเมินจึงต้องให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งเป็นเกณฑ์ภายนอกโครงการ แต่โมเดลยังมียังไม่ชัดเจนในแง่การปฏิบัติ และการรายงานผล หรือรูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของสเตค (Robert E. Stake) ซึ่งพิจารณาข้อมูลอธิบายจากสิ่งคาดหวัง และสิ่งสังเกต เปรียบเทียบกับเกณฑ์ โดยมีขั้นตอนประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นการอธิบาย โดยอธิบายเกี่ยวกับ Antecedents, Transaction และ Outcomes โดย Antecedents หมายถึงสภาพการณ์ หรือเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนที่จะเริ่มโครงการ รวมถึงพฤติกรรมเริ่มต้นของบุคคลที่จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ Transaction เป็นการดำเนินการตามโครงการ ตามกิจกรรมต่างๆมากมายที่ระบุอยู่ในโครงการ Outcome คือผลที่เกิดขึ้นจากการจัดดำเนินโครงการ ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์ตามที่ระบุในโครงการ รวมถึงผลกระทบต่างๆ (impact) ที่เกิดขึ้น

ด้วย ขั้นตอนการตัดสินใจประเมินคุณค่า จะเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการบรรยายมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการนั้นมีคุณภาพหรือไม่ และการประเมินยุคที่ 4 หรือ Responsive constructivist evaluation โดยการยึด การได้ การเสียประโยชน์ (Claims และ Concern) และประเด็นปัญหา (Issue) ของหุ้นส่วนทั้งหมดเป็นองค์ประกอบในการบริหารจัดการ คำนึงถึงการควบคุมการประเมิน รวมทั้งแสดงถึงกระบวนการที่จะก่อให้เกิดทั้งสิทธิ และความรู้ (Evaluation as an empowerment educative and progressive process) ในเวลาเดียวกับการบรรลุสิ่งคาดหวังในการประเมินบนพื้นฐานของการตัดสินใจด้วยค่านิยม หรือคุณค่า ซึ่งแนวทางเช่นนี้จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงแนวทางว่าจะก่อให้เกิดฉันทามติขึ้น และเป็นการประเมินในเชิงสร้างสรรค์ที่จะก่อให้เกิดความรู้

ในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดการประเมิน โดยยึดวัตถุประสงค์ของไทเลอร์ , ร่วมกับรูปแบบการประเมินโครงการตามแนวคิดของสแตก (Robert E. Stake) โดยทีมผู้วิจัยคาดคิดว่าโครงการ OTOP จะก่อให้เกิดผลลัพธ์อื่นๆ ด้วย เพราะบริบทการพัฒนาในช่วงที่มีการดำเนินโครงการ OTOP มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ที่สำคัญคือ การปฏิรูปการปกครองแบบกระจายอำนาจ การปฏิรูประบบราชการ ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการทัศน์ และแนวทางการพัฒนาชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมพัฒนาชุมชน ดังนั้นนอกจากผลลัพธ์ตามโครงการ OTOP 4 มิติดังกล่าว น่าจะมีผลลัพธ์อื่นๆ ที่ทีมผู้วิจัยคาดหวัง คือ การพัฒนาชุมชนในแนวคิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่แค่อายุกลุ่ม กองทุน หรือโครงสร้างระเบียบปฏิบัติของกลุ่มเท่านั้น แต่สิ่งคาดหวังในเบื้องต้นคือความเข้มแข็งของชุมชน ในมิติอื่นๆ นอกเหนือจากการเกิดรายได้ เกิดกลุ่ม คือ มิตรสังคม และวัฒนธรรม โดยจะเปรียบเทียบกับเกณฑ์ผลลัพธ์การพัฒนาชุมชนอื่นๆ และที่สำคัญผลลัพธ์ความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมระหว่างการเดินทางดำเนินโครงการ คือ การกระจายอำนาจ การปกครอง และการปฏิรูประบบราชการ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยแบบสำรวจเชิงวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพ ดำเนินการศึกษา โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากร และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ศึกษา

เนื่องจากอำเภอในจังหวัดสมุทรปราการ มี 6 อำเภอ โดยที่วิธีการในการศึกษาใช้การสัมภาษณ์เป็นหลัก ทำให้ต้องมีการจำกัดขอบเขตกลุ่มตัวอย่างคือใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนพื้นที่เขตเมือง และที่แตกต่างจากเขตเมืองในด้านวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยสัมภาษณ์จากพัฒนากรจังหวัด ได้พื้นที่ตามที่กำหนดคือ อ.เมือง และ อ.พระประแดง จากนั้นพิจารณาเลือกตำบล

อ.เมือง ประกอบด้วย 13 ตำบล 95 หมู่บ้าน มีการปกครองระดับเทศบาล 7 แห่ง (1 เทศบาลนคร , 1 เทศบาลเมือง และ 5 เทศบาลตำบล) และ 5 องค์การบริหารส่วนตำบล ในการวิจัยเลือกพื้นที่ศึกษานอกเหนือจากที่เป็นการปกครองแบบองค์การบริหารส่วนตำบล รวม 7 แห่ง คือ เทศบาลนครสมุทรปราการ (ต.ปากน้ำทั้งตำบล) เทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ (ต.บางเมือง) , เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ (ต.สำโรงเหนือ , ต.บางเมืองใหม่ และต.เทพารักษ์) , เทศบาลตำบลด่านสำโรง (ต.สำโรงเหนือ) เทศบาลตำบลบางเมือง (บางส่วนของ ต.บางเมือง ต.บางเมืองใหม่ และ ต.เทพารักษ์) , เทศบาลตำบลแพรกษา (ต.แพรกษาและ ต.แพรกษาใหม่) และเทศบาลตำบลบางปู (ต.ท้ายบ้าน , ต.บางปูใหม่ , ต.บางปู และต.ท้ายบ้านใหม่)

อ.พระประแดง ประกอบด้วย 15 ตำบล 67 หมู่บ้าน โดยทั้ง 15 ตำบล มีการปกครองเป็น เทศบาลเมือง 3 แห่ง และ องค์การบริหารส่วนตำบลอีก 6 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลบางยอ , ต.บางกะเจ้า , ต.บางน้ำผึ้ง , ต.บางกระสอบ , ต.บางกอบัว และ ต.ทรงคะนอง สำหรับ 6 อบต. นี้ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันคือ กิ่งกระเพาะหมู หรือแอกวู้ จึงเลือกศึกษาเฉพาะพื้นที่ 6 อบต. นี้เท่านั้น

ในแต่ละพื้นที่ได้รายชื่อกลุ่ม OTOP ที่แนะนำจากพัฒนากรจังหวัดประมาณ 100 กลุ่ม จากนั้นใช้วิธีโทรศัพท์นัดหมายการสัมภาษณ์ และเข้าสัมภาษณ์ตามความสมัครใจ ยินยอมของผู้นำกลุ่ม โดยสรุปได้ข้อมูลจากพื้นที่ที่คัดเลือกดังนี้

-ประชากร :

1. หัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต OTOP จ.สมุทรปราการ

2. ผู้บริหารและ/หรือผู้สนับสนุนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล พัฒนาการอำเภอ , เกษตรกรอำเภอ

-กลุ่มตัวอย่าง :

1. กลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP ในเขต จ.สมุทรปราการ 2 อำเภอ คือ อ.เมือง และ อ.พระประแดง
 - 1.1 หัวหน้ากลุ่ม ผู้ผลิต OTOP จำนวน 134 คน แยกเป็น พื้นที่อำเภอเมือง จำนวน 62 คน และ พื้นที่อำเภอพระประแดง จำนวน 72 คน
 - 1.2 สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตสินค้า OTOP จำนวน 270 คน แยกเป็นพื้นที่ อ.เมือง จำนวน 120 คน และพื้นที่ อ.พระประแดง จำนวน 150 คน
2. ผู้บริหารและ/หรือผู้สนับสนุนโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่
 - 2.1 ผู้บริหารระดับท้องถิ่น จำนวน 7 คน เลือกโดย 2 วิธีการ คือ
 - 2.1.1 โดยวิธีเฉพาะเจาะจง คือ นายก อบต.บางน้ำผึ้ง และเทศบาลเมืองสมุทรปราการ รวม 2 คน
 - 2.1.2 โดยวิธีที่ขี้ดความสามารถในการให้สัมภาษณ์ของนายก อบต. ได้แก่ 1)เขตเมือง ได้แก่ นายกเทศมนตรี 2)เขตพระประแดง ได้แก่ นายก อบต.บางกระสอบ , อบต.ทรงคนอง และ อบต.บางยอ
 - 2.2 กลุ่มพัฒนากรชุมชน ระดับจังหวัด 1 คน โดยวิธีเจาะจง , ระดับอำเภอ 1 คนคือ พัฒนาการอำเภอพระประแดง เลือกแบบสุ่ม และเกษตรกรอำเภอ 1 คน คือเกษตรกรอำเภอคือ พระประแดง เลือกแบบสุ่ม

ตารางที่ 1 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพื้นที่ศึกษา

กลุ่ม	อ.เมือง					อ.พระประแดง						อื่นๆ	รวม
	เทศบาลนครสมุทรปราการ	เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ	เทศบาลตำบลด่านสำโรง	เทศบาลตำบลบางเมือง	เทศบาลตำบลบางปู	อบต.บางยอ	อบต.บางกะเจ้า	อบต.บางน้ำผึ้ง	อบต. บางกระสอบ	อบต.บางกอบัว	อบต.ทรงคนอง		
ผู้นำ	13	14	13	9	9	13	6	19	8	8	16	4	134
สมาชิก	25	26	30	17	16	24	15	34	19	21	32	11	270
รวม	78	40	45	26	25	37	21	53	27	29	48	15	404

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างในกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มผู้ผลิต OTOP สำหรับในกลุ่มผู้ผลิต OTOP เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งให้กลุ่มตอบแบบสำรวจสั้น ๆ และสัมภาษณ์ประกอบตามแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง นำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น ในโครงสร้างซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา

1. ประสานงานการศึกษา กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดำเนินการ OTOP ของ จ.สมุทรปราการ
2. เชิญหัวหน้ากลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ร่วมประชุมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ
 - 2.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการวิจัย
 - 2.2 ขอความร่วมมือในการสำรวจความคิดเห็น และสร้างความมั่นใจว่าข้อมูลต่างๆ เป็นข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัย จะไม่มีผลใดๆ ต่อการดำเนินกิจการ OTOP ของกลุ่มในเชิงลบ
 - 2.3 มอบแบบสำรวจแก่หัวหน้ากลุ่มเพื่อนำไปแจกจ่ายแก่สมาชิก
 - 2.4 นัดหมายเพื่อไปเก็บแบบสำรวจคืน และนัดสัมภาษณ์ หัวหน้ากลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม 2 คน ต่อกลุ่ม
3. การสัมภาษณ์ดำเนินการ ดังนี้
 - 3.1 เตรียมผู้ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจำนวน 10 คน
 - 3.2 ไปพบกลุ่มตัวอย่างตามการนัดหมาย
 - 3.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือ และการหาคุณภาพเครื่องมือ

ประกอบด้วยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ชุด คือ

1. แบบสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อโครงการ OTOP ในประเด็นตามเกณฑ์ของโครงการ OTOP
 2. แบบสัมภาษณ์ “ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ OTOP”
- ### การพัฒนาเครื่องมือ
1. ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์โครงการ OTOP ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทุนทางสังคม ตัวชี้วัดการพัฒนาทุนทางสังคม บริบทที่เกี่ยวข้องคือ การปฏิรูประบบราชการ และการกระจายอำนาจการปกครอง
 2. ร่างแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ ตามกรอบที่ประมวลได้จากแนวคิดเป็นหลักการที่กำหนดของงานวิจัยนี้
 3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ด้านความเที่ยงตรง , ความเชื่อมั่น และภาษา

4. ปรับปรุงคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อโครงการ OTOP

1.1 ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ด้วยวิธี face validity และใช้ค่า IOC ไม่ต่ำกว่า 0.5 ในแต่ละข้อเป็นตัวตัดสิน

1.2 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ : ให้ผู้ผลิตกลุ่ม OTOP ที่มาร่วมงาน OTOP City ครั้งที่ 4 ที่เมืองทองธานี จำนวน 50 คน ทดลองทำแบบสำรวจ ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบัก เป็นตัวตัดสิน โดยค่าต่ำสุดที่ยอมรับคือ 0.7 และในงานวิจัยแบบสำรวจมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบัก เท่ากับ 0.81

2. แบบสัมภาษณ์ “ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ OTOP”

2.1 ตรวจสอบคุณภาพโดยการพิจารณาความตรงตามเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน (ชุดเดียวกับข้อ 1.1) ด้วยวิธี face validity

2.2 ตรวจสอบความเที่ยงในการสัมภาษณ์ ด้วยการให้ผู้ช่วยสัมภาษณ์ทดลองสัมภาษณ์กับทีมวิจัยทั้ง 3 คน ประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนประเด็นที่ต้องการจากแต่ละข้อคำถาม และวิธีการสัมภาษณ์

คะแนน และการแปลค่าคะแนน

1. แบบสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อโครงการ OTOP

เนื่องจากแบบสำรวจมีลักษณะการตอบเป็นแบบมาตรวัดความคิดเห็น /ความพึงพอใจ 5 ระดับ คะแนนที่ได้จะแปลผล ดังนี้

คะแนนสูงกว่า 4.21 ขึ้นไป แปลว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย หรือพึงพอใจในระดับมากที่สุด

คะแนนระหว่าง 3.21-4.20 แปลว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย หรือพึงพอใจในระดับมาก

คะแนนระหว่าง 2.41-3.20 แปลว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย หรือพึงพอใจในระดับปานกลาง

คะแนนระหว่าง 1.61-2.40 แปลว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย หรือพึงพอใจในระดับต่ำ

คะแนนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 1.6 แปลว่ากลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วย หรือพึงพอใจในระดับต่ำที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ “ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ OTOP”

วิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา ที่ได้จากการสัมภาษณ์ เป็นกลุ่ม 4 กลุ่มตามวัตถุประสงค์โครงการ OTOP ผลลัพธ์อื่นๆ ปัญหา อุปสรรค-อุปสรรค ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินโครงการ OTOP

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติพรรณนาข้อมูลคุณลักษณะประชากร และข้อมูลเชิงปริมาณอื่นๆ ประกอบด้วยร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การวิเคราะห์เนื้อหาในข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม 2) ผลลัพธ์การศึกษาความเห็นต่อโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในด้านต่างๆ 3) ผลลัพธ์อื่นๆ ของโครงการ เรียงตามลำดับ ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม

ในการศึกษากลุ่มได้สอบถามข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มประกอบด้วย อายุของกลุ่ม จำนวนสมาชิก และ ประเภทของสมาชิก โดยพบว่า อายุกลุ่มระหว่าง 4-6 ปีสูงสุดทั้งในเขตเมือง และพระประแดง คือ ร้อยละ 48.0 และ 56.0 โดยที่ส่วนใหญ่มีการดำเนินการมาก่อนมีโครงการ OTOP คือร้อยละ 66.0 และ 60.0 ตามลำดับ สำหรับจำนวนสมาชิกกลุ่มพบว่าในเขตเมืองมากที่สุดคือ 4-6 คน ร้อยละ 38.0 และกระจายอยู่ระหว่าง 7-9 คน และ 10-15 คน ร้อยละ 28.0 และ 26.0 ตามลำดับ ส่วนในเขตพระประแดงจำนวนสมาชิกอยู่ระหว่าง 7-9 คนสูงที่สุดคือร้อยละ 30.0 รองลงมาคือระหว่าง 16-20 คน ร้อยละ 26.0 ประเภทของสมาชิกพบว่าในเขตเมืองกว่าครึ่ง คือร้อยละ 58.8 สมาชิกของกลุ่มมาจากภายนอก แต่ในเขตพระประแดงพบว่า ส่วนใหญ่ คือร้อยละ 62.7 สมาชิกมาจากครอบครัว เครือญาติ ลูกพี่ลูกน้อง

ตารางที่ 2 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม (N=100)

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม	อำเภอเมือง (N=50)		อำเภอพระประแดง (N=50)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุกลุ่ม				
• ระหว่าง 1-3 ปี	3	6.0	3	6.0
• ระหว่าง 4-6 ปี	24	48.0	24	56.0
• มากกว่า 6 ปี	23	46.0	23	38.0
การเกิดของกลุ่ม				
• ดำเนินการก่อนมีโครงการ OTOP	33	66.0	33	60.0
• ดำเนินการหลังโครงการ OTOP	17	34.0	17	40.0

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่ม	อำเภอเมือง (N=50)		อำเภอพระประแดง (N=50)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิก				
• น้อยกว่า 3 คน	4	8.0	6	12.0
• ระหว่าง 4-6 คน	19	38.0	7	14.0
• ระหว่าง 7-9 คน	14	28.0	15	30.0
• ระหว่าง 10-15 คน	13	26.0	8	16.0
• ระหว่าง 16-20 คน	0	0.0	13	26.0
• มากกว่า 20 คน	0	0.0	1	2.0
ประเภทของสมาชิก				
• สมาชิกในครอบครัว	67	41.2	56	62.7
• สมาชิกจากคน ภายนอก	53	58.8	94	37.3

เหตุผลในการรวมกลุ่ม

เหตุผลในการรวมกลุ่มเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วมาจับกลุ่มภายหลัง สามารถเป็นข้อมูลอธิบายการช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ของ OTOP ได้ในระดับหนึ่ง

- กลุ่มตัวอย่างระดับหัวหน้าให้เหตุผลสูงที่สุดในระดับใกล้เคียงกัน 2 เหตุผลคือ “คิดว่าเป็นประโยชน์กับงานมากกว่าโทษ” และ “ขยายงาน” ร้อยละ 41.9 และ 40.3 ตามลำดับ ในเขตพระประแดง กลุ่มผู้นำให้เหตุผลว่า “คิดว่าเป็นประโยชน์มากกว่าโทษ” สูงที่สุดคือร้อยละ 44.4 สำหรับในกลุ่มตัวอย่างระดับสมาชิกกลุ่มให้เหตุผลสูงที่สุดคือต้องการรายได้เสริมร้อยละ 84.2 และ 60.0 ใน อ.เมือง และ อ.พระประแดงตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 3 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลในการรวมกลุ่ม OTOP

เหตุผลในการรวมกลุ่ม	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
กลุ่มผู้นำ					
• ให้ความร่วมมือ กับชุมชน	12	19.4	21	29.2	33 (24.6)

เหตุผลในการรวมกลุ่ม	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง		รวม
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
● ขยายงาน	20	40.3	20	27.8	40 (29.6)
● ชักชวนเพื่อตำบล	11	17.7	23	31.9	34 (25.4)
● ดกงาน	6	9.7	10	13.9	16 (11.9)
● คิดว่าเป็น ประโยชน์กับงาน มากกว่าโทษ	21	41.9	32	44.4	53 (39.6)
กลุ่มสมาชิก					
● ดกงาน	11	9.2	70	46.7	81 (30.0)
● ต้องการรายได้ เสริม	101	84.2	90	60.0	191 (70.7)
● ใช้เวลาให้เป็น ประโยชน์มากขึ้น	73	60.8	70	46.7	143 (53.0)
● อยากสังสรรค์	32	26.7	22	14.7	54 (20.0)

หมายเหตุ :

1. N=62 , 72 ในตัวอย่างผู้นำกลุ่ม และ N=120 , 150 สำหรับตัวอย่างสมาชิกกลุ่มสำหรับ อ.เมือง และ อ.พระประแดงตามลำดับ
2. สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

ข้อมูลผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม OTOP เป็นข้อมูลด้านชนิดของผลิตภัณฑ์ และจำนวนผลิตภัณฑ์ โดยรวมว่าจดทะเบียนเป็นสินค้า OTOP ก็ผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ หรือการเพิ่มมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าตั้งต้นคือการพยายามผลิต หรือดัดแปลงสู่ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น จากการศึกษาพบว่าจะมีกลุ่มตัวอย่าง บางกลุ่มมีสินค้าหลัก 1 ชนิด และพยายามขยายสู่การสร้างสินค้าชนิดอื่นๆ เช่น

ดอกไม้ประดิษฐ์จากเกล็ดปลา ที่ทำขายเป็นดอก หรือช่อก็ตาม ผู้การจัดใส่ภาชนะอื่นๆ ที่ทางกลุ่มดำเนินการผลิต อื่นๆ เช่น โองทราย , เครื่องจักสาน ที่สามารถขายภาชนะ โองทราย หรือเครื่องจักสานนั้นๆ แยกได้ หรือการนำดอกไม้เกล็ดปลาทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่นที่เสียบปากกา ที่ติดเสื้อ ที่ติดตู้เย็น เป็นต้น

พลาสติก นำมาขายสด นำมาเพิ่มมูลค่า เช่น พลาสติกหอยง ข้าวเกรียบพลาสติก ทองม้วนปลา
สติก เป็นต้น

หรือผลิตภัณฑ์ร่มะพร้าว จากกรอบรูปร่มะพร้าวผู้ ผลิตภัณฑ์ร่มะพร้าวอื่นๆ ประดิษฐ์บน
หมวกใบลาน กลอง สมุด นอกเหนือจากการทำเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ

รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 11 : ในภาคผนวก)

- จำนวนชนิดของผลิตภัณฑ์

กลุ่ม OTOP ทั้งในเขตเมือง และพระประแดงมีจำนวนชนิดของผลิตภัณฑ์ในกลุ่มระหว่าง 4-6
ผลิตภัณฑ์จำนวนสูงสุด คือ ร้อยละ 64.3 และ 85.7

- จำนวนผลิตภัณฑ์

ในเขตเมืองกลุ่มสามารถสร้างสรรค์จำนวนผลิตภัณฑ์ระหว่าง 10-20 ผลิตภัณฑ์สูงสุด คือ ร้อย
ละ 45.2 แต่ในเขตพระประแดงพบว่าสูงที่สุด หรือร้อยละ 34.9 สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ได้น้อยกว่า 3
ชนิด รองลงไปคือร้อยละ 25.6 อยู่ระหว่าง 10-20 ผลิตภัณฑ์

ตารางที่ 4 : จำนวนและร้อยละของกลุ่ม OTOP จำแนกตามข้อมูลผลิตภัณฑ์ เปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม
ตัวอย่างอ.เมือง และ อ.พระประแดง

ข้อมูล	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนชนิดของผลิตภัณฑ์				
• น้อยกว่า 3 ชนิด				
• ระหว่าง 4-6 ชนิด	27	64.3	36	85.7
• ระหว่าง 7-9 ชนิด	11	26.2	4	9.5
• มากกว่า 10 ชนิด	3	7.1	2	4.8
• มากกว่า	1	2.4	0	0.0
จำนวนผลิตภัณฑ์				
• น้อยกว่า 3 ชนิด	1	2.4	15	34.9
• ระหว่าง 4-6 ชนิด	9	21.4	7	16.3
• ระหว่าง 7-9 ชนิด	6	14.3	5	11.6
• มากกว่า 10 ชนิด	18	45.2	11	25.6

ข้อมูล	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
• มากกว่า 20 ชนิด	4	9.5	2	4.6
• มากกว่า 30 ชนิด	2	4.8	1	2.3
• มากกว่า 40 ชนิด	1	2.4	2	4.6

ผลลัพธ์การศึกษาความเห็นต่อโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในด้านต่างๆ

การบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ

ส่วนนี้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ ตามวัตถุประสงค์ 4 ด้านของโครงการ OTOP ดังนี้

1. การสร้างงาน สร้างรายได้

ความสามารถของโครงการฯ ในการสร้างงานสร้างรายได้ แก่ชุมชน ได้ศึกษาใน 2 มิติ คือ รายได้ที่เป็นตัวเงินจากการทำ OTOP และความพึงพอใจของกลุ่ม OTOP ที่มีต่อรายได้

- รายได้ของกลุ่ม OTOP

ข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านรายได้ที่เป็นตัวเงินจากการทำ OTOP สำหรับกลุ่มผู้นำในเขตเมืองอยู่ระหว่าง 15,000-20,000 บาท และระหว่าง 20,000-25,000 บาทสูงที่สุดในจำนวนเท่ากัน คือร้อยละ 33.9 ในเขตพระประแดง อยู่ระหว่าง 15,000-20,000 บาท จำนวนสูงที่สุดคือร้อยละ 35.8 รองลงไปที่ร้อยละ 29.9 อยู่ระหว่าง 20,000-25,000 บาท จากรายได้ดังกล่าวข้างต้น พบว่ากลุ่มผู้นำมีความพึงพอใจต่อรายได้ในระดับ มากที่สุด ร้อยละ 53.2 ในเขตเมือง และร้อยละ 56.9 ในเขตพระประแดง ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่าง อ.เมือง และ อ.พระประแดง

รายได้-บาท (เฉลี่ยต่อเดือน)	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
• น้อยกว่า 1000	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	1 (0.7)	0 (0.0)	1 (0.4)
• ระหว่าง 1,000- 3,000	0 (0.0)	14 (11.7)	0 (0.0)	33 (22.0)	0 (0.0)	47 (17.4)
• ระหว่าง 4,000-6,000	0 (0.0)	66 (55.0)	3 (4.2)	69 (46.0)	3 (4.2)	135 (50.0)

รายได้-บาท (เฉลี่ยต่อเดือน)	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
● ระหว่าง 7,000-9,000	0 (0.0)	22 (18.3)	10 (13.9)	24 (16.0)	10 (7.5)	46 (17.0)
● ระหว่าง 10,000-15,000	16 (25.8)	11 (9.2)	13 (18.1)	13 (8.7)	29 (21.6)	24 (8.9)
● ระหว่าง 15,000-20,000	21 (33.9)	7 (5.8)	27 (37.5)	10 (6.7)	48 (35.8)	17 (6.3)
● ระหว่าง 20,000-25,000	21 (33.9)	0 (0.0)	19 (26.4)	0 (0.0)	40 (29.9)	0 (0.0)
● มากกว่า 25,000 ขึ้นไป	4 (6.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4 (3.0)	0 (0.0)
รวม	62 (100.0)	120 (100.0)	72 (100.0)	150 (100.0)	134 (100.0)	270 (100.0)

- ความเห็นของโครงการ OTOP ในด้านการสร้างงาน สร้างรายได้

จากรายได้เชิงรูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ OTOP ดังกล่าว พบว่าสร้างความพึงพอใจต่อรายได้ สำหรับในกลุ่มสมาชิกทีม มีความพึงพอใจต่อรายได้ในระดับมากที่สุด สูงที่สุดคือร้อยละ 57.5 ในเขตเมือง แต่ในเขตพระประแดงมีความพอใจในระดับมากที่สุด และมากในระดับที่ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 46.0 และ 41.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 6 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความพึงพอใจต่อรายได้จากโครงการ OTOP เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างอ.เมือง และ อ.พระประแดง

ระดับความ พอใจ	อำเภอเมือง		อำเภอพระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
มากที่สุด	33 (53.2)	69 (57.5)	41 (56.9)	69 (46.0)	74 (52.2)	138 (51.1)
มาก	22 (35.5)	20 (16.7)	19 (26.4)	62 (41.3)	41 (30.6)	82 (30.4)
ปานกลาง	7 (11.3)	20 (16.7)	12 (16.7)	19 (12.7)	19 (14.2)	39 (14.4)
น้อย	0 (0.0)	11 (9.2)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	11 (4.1)
น้อยที่สุด	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)
รวม	62 9 (100.0)	120 (100.0)	72 (100.0)	120 (100.0)	134 (100.0)	270 00.0)

สำหรับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้จากการดำเนินโครงการ OTOP คือ 4.32 ในภาพรวมเมื่อจำแนกตามกลุ่ม เป็นดังตาราง

ตารางที่ 7 : ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อรายได้ที่ได้จากการดำเนินโครงการของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่ม	อำเภอเมือง	อำเภอพระประแดง	รวม
ผู้นำ	4.4	4.4	4.42
สมาชิก	4.2	4.3	4.26

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านความพึงพอใจของกลุ่ม OTOP ที่มีต่อรายได้ จำแนกตามพื้นที่

1.1 กลุ่มเมือง

1.1.1 การสร้างงาน สร้างรายได้

สัมภาษณ์ด้วยคำถาม “1)OTOP ช่วยสร้างงานแก่คุณ ครอบครัว และชุมชนอย่างไร 2)งานนั้นก่อให้เกิดรายได้ในระดับไหน อย่างไร และ3)พอใจกับงาน กับรายได้นั้นหรือไม่ อย่างไร”

กลุ่มตัวอย่างจะให้คำตอบคล้ายๆกัน คือส่วนใหญ่จะบอกว่าทำให้เกิดงาน และพอใจกับงาน กับรายได้ แต่ด้วยเหตุผล และเงื่อนไขตามบริบทของการเข้ากลุ่มที่แตกต่าง กัน กล่าวคือ

- OTOP ช่วยให้เกิดอาชีพเสริม : เกือบครึ่งของผู้ให้สัมภาษณ์จะระบุการสร้างงานของโครงการ OTOP ว่าช่วยให้เกิดอาชีพเสริม ตัวอย่างอีกคำตอบหนึ่งที่แสดงให้เห็นภาพการสร้างงานสร้างรายได้ของโครงการ ในวิถีชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งที่พบเห็นทั่วไป คือ แม่บ้าน ที่ OTOP ทำให้วิถีชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น

“เป็นอาชีพเสริม ส่วนมาก OTOP จริงๆ จะเป็นกลุ่มแม่บ้านนะ เห็นชัดเจนแทนที่จะเฝ้าที่กันอย่างเดียว ก็ร่วมทำ ร่วมเฝ้า ร่วมรับเงิน มันก็ไม่มากคะ แต่มันมี เดิมเฝ้าที่ไม่มีเงิน แต่ตอนนี้เฝ้าที่มีตั้งค์ ก็พอเป็นค่ากับข้าวกับปลา ช่วยทางบ้านบ้าง ออกสังคมบ้าง , (ถาม : ที่ว่าไม่มาก ประมาณเท่าไร) : ประมาณ สักสี่ห้าห้าพัน บางคนก็สาม สอง ก็ต้องแล้วแต่ความขยัน”

หรือแม่บ้านอีก 1 ตัวอย่าง OTOP เหมือนจะชุบชีวิต เนื่องจากแยกทางกับสามีคนที่สอง โดยมีลูกกับสามีเดิม 1 คน อยู่มหาวิทยาลัยปี 2 และลูก 1 คนกับสามีที่เพิ่งแยกทาง ช่วงระยะแยกทางใหม่ ๆ มีความเศร้ามาก คิดอยากจะทำตัวตาย แต่ยังมีลูกเล็กซึ่งยังอายุไม่ถึงปี พอคิดมีเพื่อนรุ่นพี่แนะนำให้เข้ามารับการช่วยเหลือ จาก OTOP จนวันนี้ลูกคนเล็กที่เกิดกับสามีคนที่สองอายุ 4 ปี แม่บ้านรายนี้ไม่เคยคิดจะหาสามีใหม่อีก เพราะเลี้ยงตัวเองได้ และพยายามถ่ายทอดอาชีพของกลุ่ม OTOP ให้ลูกสาว (ห่อหมกทะเล) ซึ่งลูกสาวก็พยายามเรียนรู้ เพราะรายได้ดี อิสระ โดยตอนนี้มาช่วยขาย ช่วยบึ่งที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งในวันเสาร์ อาทิตย์

- OTOP ช่วยสร้างอาชีพอิสระแก่คนที่มั่งงานทำอยู่แล้ว โครงการ OTOP ที่ลงมาในชุมชน ช่วยให้กล้าที่จะออกจากงานเดิม และมารีเริ่มงานตามที่ตนเองพอมีความถนัด หรือใช้ฐานจากงานอาชีพเดิมช่วย

- OTOP ช่วยให้งาน “ขยาย” จากคำสั่งซื้อตรง ที่เกิดจากการเห็นผลิตภัณฑ์ : ประเด็นนี้ข้อค้นพบที่น่าสนใจคือบางรายมีการผลิตภัณฑ์ที่เข้าขายอุตสาหกรรมอยู่แล้ว แต่ก็มาเข้ากลุ่ม OTOP เพราะ OTOP ให้ประโยชน์ทางอ้อม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ OTOP ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ซึ่งข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์พัฒนาชุมชนอำเภอ เพราะผู้ผลิตรายนี้ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง

“กระเป๋าหนังจะเข้า ปัญหาของเค้า คือมันขึ้นรา ทำยังไง เช่น อมแห้ง ก็เป็นรา วันก่อนไปประชุมที่จังหวัด ทางเนคเทคก็มาร่วมประชุม เค้าบอกต้องใช้เทคโนโลยีนาโน ซึ่งคงไม่ไหวสำหรับชาวบ้าน เนคเทคก็บอกไปคูได้ เค้าจะสอนให้ แต่มันก็ต้องใช้เงิน แต่กลุ่มเค้าไปขายต่างประเทศ อเมริกา ลาว เขมร ขายได้ด้วยนะ รายได้ดีด้วย บางทีมาจับคู่กับเรา ก็จัดไปอย่างนั้นเอง ให้รู้ว่าเค้ายังมีตัวตนอยู่ ขายได้บ้าง ไม่ได้บ้าง เค้าไม่สนใจ (ถาม : ไม่ได้หวังตลาดตรงนี้) : ไม่สนใจ เพียงแต่ให้สินค้ายังเป็นที่ยู้อัก (ถาม : มีแบบนี้เยอะมัย ที่ขอเพียงให้รู้ว่าสินค้าเค้ายังทำอยู่) ก็มี เพื่อรักษาสภาพอยู่ (ถาม : ทำไมต้องรักษาสภาพ) ก็บางทีภาครัฐมีช่องทางสนับสนุน เค้าก็ยังต้องการการช่วยเหลือ เค้าประกอบการจริง มีกลุ่มอยู่ เพียงแต่เค้าไม่ได้ขายในพื้นที่เท่านั้น ใน การมาร่วมงาน บางทีขายไม่ได้เลย แต่ก็ได้คำสั่งซื้อ order มา”

1.1.2 ความพอใจต่อรายได้ และการกระจายรายได้

“อยู่ๆ มีรายได้ ก็พอใจ” หรือ “นิดหน่อย ก็เหมือนเล่นหวย ก็ดีใจที่ถูกหวย เพราะทำให้เงินช่วง นั้นมากขึ้น แต่ OTOP ทำให้เงินมากขึ้น อย่างเห็นๆ แบบไม่ต้องลุ้นมาก (ถามต่อว่าอย่างไรที่ว่าไม่ต้องลุ้นมาก) คือต้องลุ้นเหมือนกันว่าขายได้มัย ได้มากมัย อย่างกลุ่มเราขายน้ำสมุนไพร ก็มีขายประจำ แต่บางทีขายไม่ค่อยออก กำไรแบ่งปันก็น้อย

1.1.3 การยกฐานะความเป็นอยู่โดยรวมของประชาชนในละแวกที่อาศัย / จังหวัด

ในประเด็นนี้ชุมชนด้วยกันให้คำตอบได้ไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่บอกว่าไม่เห็นความแตกต่าง แต่กลุ่มที่เป็นผู้นำกลุ่มจะให้คำตอบอีกแนวหนึ่งว่าทำให้คนกลุ่มหนึ่งจากที่ไม่มีรายได้เป็นมีรายได้ มีรายได้ไม่พอเป็นมีรายมากขึ้นหรือมีรายได้เสริม ซึ่งไม่สามารถจะสรุปว่าทำให้ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น เพียงแต่ทำให้มีรายได้ หรือรายได้มากขึ้น แต่จะสร้างความเพียงพอกับรายจ่าย หรือภาระหรือไม่ ไม่สามารถตอบได้

“ไม่รู้หรือหอก ตอบยาก ก็เห็นทางจังหวัดว่า OTOP สมุทรปราการ ได้เงินรวมเท่าไร ก็เออมันมากนะ เป็นล้านเลขหรือ หรือเป็นร้อยล้าน แต่ดูในกลุ่มไม่น่ามากแบบนั้น กังๆ ว่ามาจากไหน ถ้าได้ก็ดี (ถามต่อ : คิดว่า ยังไงๆ ทุกกลุ่ม OTOP ในจังหวัดรวมกันไม่น่าถึงขนาดนั้น) ไม่รู้สิ แต่บอกไม่ได้ว่ามาจากไหน ดูๆ ก็อาจเป็นได้ เพราะในสมุทรปราการมีกลุ่ม OTOP เป็นพัน (หยุดไปครู่หนึ่ง) น่าจะถึง แต่สินค้าก็มีซ้ำๆ กัน ที่ขายก็มีจำกัด (หยุดไปครู่หนึ่ง) ทางการค้าก็พยายามขยายนะ แต่เราขายน้ำ เก๊กฮวย มะตูม ประเภทนี้ ที่อื่นๆ ก็มี เราก็ขายในตลาด ในโรงเรียน ตามงาน

ต่างๆ ตลาดนัด ก็มากอยู่ สมาชิกช่วยกัน (เคยคุยกับกลุ่มอื่นๆ มั้ยว่าคนในละแวกบ้านเค้า หรือตำบลเค้า รายขึ้น มีความสุขขึ้นมั๊ย) เห็นว่ากลุ่มคนพิการ หรือคนแก่ น่าจะมีความสุขขึ้น หรือกลุ่มแม่บ้านอย่างเราที่ไม่เคยมีรายได้ คีชี้นนะ แต่ก็ยังอยากมีมากกว่านี้ รายจ่ายสูงขึ้นทุกวัน”

ประเด็นนี้สอบถามจากนายก อบต. ท่านหนึ่ง ซึ่งให้ภาพว่า OTOP ทำให้ความเป็นอยู่โดยรวมของประชาชนในละแวกที่อาศัย / จังหวัดคีชี้น ไม่ใช่คีชี้นจากเงินรายได้โดยตรง แต่คีชี้นจากการบริหารชุมชนของทั้งฝ่ายบริหาร และชุมชนมีส่วนร่วม คือ OTOP ช่วยสร้างเวทีให้ฝ่ายบริหาร ครัวเรือน และชุมชน ได้มาพบกัน เพราะOTOP เป็นฐานราก พอประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ไม่เคยสร้างรายได้เอง หรือสามารถขยายการสร้างรายได้ ด้วยการช่วยเหลือของชุมชน (เงินสนับสนุน OTOP) โดยทางฝ่ายบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจหลักการ และพยายามสร้างจิตสำนึกการย้อนกลับ หรือสละบางส่วนเพื่อสร้างชุมชน เป็นวัฏจักร จะทำให้เกิดความเข้มแข็งทุกระดับตั้งแต่บุคคล ครอบครัว ชุมชน “

“... ต้องมีส่วนร่วม มีความเข้าใจในการรู้เห็นผลประโยชน์ ไม่ใช่เอาแต่ได้ อย่างที่โหนดนางานก็บอกเราต้องเสียสละกันเล็กน้อย ที่โหนดแม่ ให้เราเป็นวิทยากรเราก็ไป เช่นนครสวรรค์ เราไม่ใช่วิทยากรเอง แต่เอาแม่ค้าเราไป เปิดเวทีประชาคมว่าแม่ค้าเราอะไร แสดงวิสัยทัศน์ แม่ค้าที่โหนดแม่ ได้อะไร เอานายอำเภอมานั่งฟัง ให้เห็นกันจะๆ และตลาดดีแล้วแม่ค้าให้อะไรกับท้องถิ่นบ้างตามความรู้สึกรู้สึกกันเลย ตัวแทนประชาคม เราไปทีละ 2-3 คนรถบัส อบต.ออกค่ารถให้ จนแม่ค้าไปเลย เราถือว่า ถ้าท้องถิ่นอื่นประสบความสำเร็จ เรามีความสุข เราเสียแค่ค่ารถ เดินทาง ก็ไม่กัคังค์ แสดงวิสัยทัศน์ว่าถ้าดีแล้ว แม่ค้าไม่ใจจิดใจดำหรอก แม่ค้าก็กินกลับมาให้ท้องถิ่นด้วย” คนไม่เคยมีรายได้ อยู่ๆ มีรายได้ ก็จะได้ 10% ให้ อบต. ไปบริหารส่วนใดก็ได้ อย่างกลุ่มนวดสมุนไพร กลุ่มแม่ค้าตลาดน้ำ กลุ่ม Home Stay ก็สนับสนุนแบบนี้ และเราก็พูดกับชาวบ้านไป ทุกคนต้องมีส่วนร่วม คุณมีกองทุนหมู่บ้าน คุณก็มาร่วมที่กองทุนหลักประกันสุขภาพด้วย คุณมี อสม. หมู่ละหมื่น คุณก็เอาเงิน อสม. มาบริจาคสมทบกองทุนหลักประกันสุขภาพด้วย ให้กองทุนหลักประกันสุขภาพเคลื่อนไปได้ และทางกองทุนหลักประกันสุขภาพก็สมทบอีก 37.50 บาทจะได้ไปแบบลูกโซ่ ไม่ใช่ใครทำงานคนเดียวในตำบล ไม่ใช่ใครรอเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพ ไม่ใช่รอท้องถิ่นให้มาสนับสนุนเท่านั้น ชาวบ้านต้องพึ่งตนเองตลอดเวลา ที่นี้การอุดหนุนไปด้วยกันทั้งตำบล ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง” “มีศูนย์ออกกำลังกายที่วัดดอนเช้า ทุกวันศุกร์มีหมอจากโรงพยาบาลเลิดสินมาตรวจสุขภาพชีวิตในชุมชนเรา ตั้งแต่ 4 โมงเย็นถึงทุ่มหนึ่ง เราให้ค่าตอบแทนทีมหมอไป 1800 บาท ใช้เงินหลักประกันสุขภาพมาจ่ายเค้า “เด็กเล็กเราส่งเสริมเรื่องการศึกษา อนุบาลมีงบหัวละ 10 บาท ก็ไม่พออยู่แล้ว ก็ไม่พออยู่แล้ว ก็กินแบบโง่ๆ เชื้อๆ ไม่มีวิตามิน สารอาหาร อบต. ก็เติมลงไปอีก 10บาท ไม่กลัวถ้า ผดง. จะเรียกตรวจ มีปลาหมึก กุ้งให้กินมั้ง มีวิตามินมั้งจะได้มีภูมิปัญญา เด็กเล็กนี้จะโต และเป็นฐานในการสร้างคนรุ่นต่อไป ถ้าเราไม่ปลูกฝังที่เป็นเช่นนี้ไปตลอด ปีนี้เราเปลี่ยนเสื้อผ้า ใหม่เป็นลายสก็๊อดแบบเอกชนเลย ดึงคุณให้เค้ารู้สึกเหมือนว่าอยู่ในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง อบต. คุณแลเสื้อผ้า กระโปรง กางเกง ถุงเท้า รองเท้า เสื้อพละ ทุกคนเรียนฟรีหมดไม่ต้องเสีย”

หรือจากพัฒนากรอำเภอ : ให้ข้อมูลกลุ่ม OTOP ยังเป็นกลุ่มน้อยของสภาพความเป็นจริงในชุมชน ที่ยังไม่ได้เข้าถึงการสนับสนุนของ OTOP ยังมีอีกมาก ซึ่งต้องค้นหา และคุณสมรรถนะของกลุ่ม โดยให้ข้อมูลที่นำเสนอใจ “OTOP ทำให้สบายขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ร่ำรวยอะไร ยิ่งของที่ระลึก ใช้เป็นเทศกาลเท่านั้น ยังมีข้อจำกัด” “ในชุมชนยังมีประเภทที่ยังไม่ถึง otop เช่นร่วมทำน้ำยาล้างจาน พอทำเสร็จแล้ว ก็แบ่งกันใช้ ที่เหลือก็ขาย ถามว่าเค้าได้ตั้งเป็นรูปกลุ่มมั๊ย ไม่ได้เป็นรูปกลุ่ม ไม่ได้มีคณะกรรมการอะไรเลย แต่เค้ารวมตัวกัน

แต่นั้นให้เกิดการลดรายจ่าย ทำอย่างไรก็ได้ให้รายจ่ายในครัวเรือนลดลง แต่ถามว่าต้องขายใหญ่ๆ หรือไม่ ไม่เพียงเน้นการลดรายจ่ายในครัวเรือน เป็นแบบ ไม่เน้นขาย เน้นการลดรายจ่าย อย่างการสนับสนุนเราก็มีการซื้อข้าวของให้ (ถาม : เชื่อม OTO หรือไม่) : ต้องเชื่อมครบ เพื่อให้กว้างขึ้นหลังจากนี้ยังต้องลงไปดำเนินกิจกรรมกับกลุ่มอีก เพราะจะมีความต้องการอื่นๆ ตามมา”

1.2 กลุ่มพระประแดง

1.2.1 การสร้างงาน สร้างรายได้ : จะคล้ายคลึงกัน คือ

- OTOP ช่วยสร้างงานใหม่ ในคนที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา หรือกำลังหางานทำ ในการศึกษาที่พบกลุ่มที่ดำเนินการ โดยผู้ที่สำเร็จการศึกษา และยังไม่เคยประกอบใดๆ 2 ราย ทั้ง 2 รายนี้มีเส้นทางการเข้าสู่อาชีพผ่าน โครงการ OTOP ที่น่าสนใจ และให้ภาพว่า OTOP เป็นตัวสนับสนุน เพราะถึงไม่มี OTOP ผู้ประกอบการใหม่นี้ ก็จะพยายามค้นรณดำเนินการเอง แต่การมี OTOP ทำให้หนทางสะดวกขึ้น อย่างน้อย 3 ประเด็น คือทุนตั้งต้น , แรงงานช่วยเหลือในกระบวนการผลิต , การขาย , แนวคิดกระบวนการเชิงธุรกิจ และที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง ชุมชนในลักษณะ “ต่างพึ่งพา” ดังนี้

รายที่ 1 : ด้วยความรู้สึกต้องการอิสระ ประกอบกับการมีความฝันอยากทำงานที่ชอบ มากกว่าจะตกกรรมบังคับจากปริญญา และระบบการศึกษาที่ทำให้ต้องเรียนในสาขาตามคะแนน การสอบ ร่วมกับเห็นว่าในชุมชนมีมะพร้าวมาก น่าจะทำอะไรได้ จึงไปสมัครเรียนกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (คลองเตย-อาจณรงค์) ซึ่งเป็นบริการฟรีแก่ชุมชน กลับมาก็เข้ากลุ่ม OTOP เพราะไม่มีเงินลงทุน “ถ้าเข้า OTOP จะได้รับการสนับสนุน เพราะคนตั้งไม่ค่อยมีทุน ได้รับการสนับสนุนเครื่องทำกรอบรูป ทุน กพอ. ประมาณแสนกว่าบาท ตอนนั้นก็ยังรับทำกรอบรูปทั่วไป” ผลิตภัณฑ์ตอนที่ไปสัมภาษณ์มากกว่าการทำกรอบรูป คือมีการขยายไปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ใช้กรรมะพร้าว กะลามะพร้าว หรือการใช้กรรมะพร้าวเพิ่มมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์อย่างอื่น เช่นรูปสัตว์ ดิบบนกล่อง หรือบนหมวกสาน “การสร้างงานไม่ได้หยุดแค่ตอนเริ่มต้น เพราะต้องคิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ มันเป็นอาชีพเลย ของหนูไม่ใช่รายได้เสริม ไม่เครียด เพราะนี่คืออาชีพ”

รายที่ 2 : ทำพวกเทียนหอม น้ำหอมสมุนไพร โดยพยายามทำเป็นเทียนรูปร่างแตกต่าง ผสมผสานหัวน้ำหอม ซึ่งไปเรียนเพิ่มเติมเช่นกัน (ไม่ยอดเปิดเผยแห่งที่ไปเรียน) ให้พี่สาว (ที่ว่างงาน) มาเข้ากลุ่ม OTOP และเป็นคนมาร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมอื่นๆ ตนเองจะเป็นคนคิดผลิตภัณฑ์ และไปขยายตลาด ตอนที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ได้ครู่เดียว เพราะมีลูกค้าที่ สยามพารากอน (ไปวางขายสินค้ากับเพื่อน) จึงต้องสัมภาษณ์พี่สาวแทน “อิสระ ผมตั้งใจ ที่จะประกอบอาชีพส่วนตัวตั้งแต้อย่างไม่จบ เพราะทำที่ไหนก็ได้ ที่บ้าน เวลาไหนตามสะดวก แต่ตอนทำใหม่ๆ ก็ขายในที่เรียน ที่สะพานลอย ที่ตลาดนัด การเข้ากลุ่มก็ทำให้ได้รับการสนับสนุน อย่างน้อย-ซื้อกลุ่ม OTOP ขายได้-มีที่ขายเป็นหลักแหล่งมากขึ้น ช่วยขายมากกว่า แต่คงไม่ได้ช่วยสร้างงานอะไร เพราะมีอยู่แล้ว แต่ก็ช่วยให้พี่สาวมีรายได้ด้วย เพราะดึงมาช่วย พอมีรายได้มากขึ้น มี order ตรงจากการวางขาย งานก็ขึ้น ก็ต้องให้ช่วย ก็แบ่งเงินจากการขายให้”

- OTOP สร้างงานใหม่แก่ผู้ที่ตกงาน

“ช่วยมาก เพราะตอนนั้นถูกปลดจากงานช่วงฟองสบู่แตก และต้องตกงานอยู่พักหนึ่ง ก็จึงมาเข้าร่วมกลุ่ม สตรีบางน้ำผึ้ง ได้รับการจัดหาอาชีพ ก็ลองฝึก ลองดู ตระเวนดูงานลองทำ จนได้ (กลุ่มดอกไม้เก๋ดีปลา)”

- OTOP ช่วยลดการพึ่งพาของกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นภาระ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ

และผู้พิการทุกประเภท เพราะกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนวันนี้ เป็นลูกมือในกระบวนการผลิตที่ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีสูง สามารถไปเข้ากลุ่มได้อย่างปลอดภัย และทำหน้าที่ เช่น ปอกหอม ปอกกระเทียม ตากปลา บรรจุถุง คิดตรา คิดยี่ห้อ ฯลฯ ลูกมือเหล่านี้ นอกจากตัวเองจะได้เงินค่าแรง ยังได้ความสุขจากกลุ่ม และยังสร้างคุณค่าทางใจแก่ผู้ว่าจ้าง ให้รู้สึกถึง “ครอบครัวเดียวกัน”

ข้อมูลการสัมภาษณ์ทั้ง 2 กลุ่มเมื่อถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือก็อาจจะขาดวิญญูณแห่งความภูมิใจของคนพิการ แต่บรรยากาศการสัมภาษณ์มีกลิ่นอายศักดิ์ศรีความเป็นคน คุณค่า ความภูมิใจ โดยเฉพาะในคนพิการ ที่ไม่เคยคิดว่าตนเองจะทำได้ อย่างไรก็ตามสำหรับคนพิการในสมุทรปราการ มีหัวหน้ากลุ่มที่เข้มแข็งอยู่แล้ว คือ คุณสิงห์คำ มณีจันสุข ที่เป็นคนพิการประเภทมีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว คือแขนซ้ายขาดตั้งแต่อายุ 19 ปี แต่ด้วยความที่มีความคิดเชิงบวก และได้รับ โอกาสการฝึกอาชีพจากศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง ตลอดจนการเข้าร่วมทำงานกับศูนย์ส่งเสริมอาชีพสมาคมคนพิการพระประแดง มีผลงานโดดเด่นจนได้รับการคัดเลือกเป็นบุคคลตัวอย่างประจำปี 2550 ของสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งแก่ผู้พิการมากมายจนเป็นอีกแรงผลักดันที่ทำให้ OTOP ของกลุ่มมีผลิตภัณฑ์มากมาย โรงการ OTOP คงไม่ได้สร้างให้เกิดกลุ่มนี้ แต่เป็นอีกหนึ่งแรงสนับสนุนของสังคมต่อผู้ด้อยโอกาสของสังคม และเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการที่สังคมจะรับรู้ “ผู้พิการ” ถ้ามีการช่วยเหลือกันเอง พยายามลดความจำกัดด้านกายภาพ ให้สามารถเท่าเทียมกับผู้ร่างกายปกติ ไม่ได้ต้องการการช่วยเหลือแบบ “รู้สึกสงสาร” แต่ต้องการการสนับสนุนให้เขาสามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่การดำเนินชีวิต เช่น คนไม่ได้ ต้องการการสนับสนุนเครื่องช่วยเดิน เช่น รถ

สำหรับกลุ่มแม่บ้านมีลักษณะเหมือนกันทั้งเขตเมือง และเขตพระประแดง คือรายได้ที่ได้ไม่ได้มากมาย แต่สร้างคุณค่ามากกว่า แม้ว่าจะต้องรับเงินค่าใช้สอยในบ้านจากสามี แต่ก็สามารถจับจ่ายของใช้ส่วนตัวและลูกบ้าง โดยไม่ต้อง “ขอ” ทุกรายการ ในการศึกษาที่ยังไม่มีกรณีตัวอย่างที่จากกลุ่มแม่บ้าน และสามารถออกมาสร้างงานเพิ่มเติม (แตก / ขยายกลุ่ม) แต่มีลักษณะแบบนี้อยู่แล้ว คือมีกลุ่มแม่บ้านใหญ่ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มแม่บ้านตามตำบล เช่น กลุ่มแม่บ้านบางกอบัว กลุ่มพัฒนาสตรีตำบลบางยอ หรือกลุ่มแม่บ้านสตรีบางปูใหม่ ที่อาจจะมีกลุ่มย่อยภายใน ตามความเฉพาะของผลิตภัณฑ์ แต่ยังมียึดโยงอยู่ในกลุ่มใหญ่ด้วยกัน ด้วยเหตุผลบางอย่าง เช่น ความเข้มแข็ง สายใยสัมพันธ์เดิม เครือญาติ หรือการซื้อหุ้นลงทุนของกลุ่ม และการรับผลประโยชน์ผ่านการปันกำไร

1.2.2 ความพอใจต่อรายได้ และการกระจายรายได้

มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้นำกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม

ส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่มจะตอบในลักษณะคล้ายกันคือ “สบายใจขึ้น, สบายใจ พออยู่ได้ มีเงินขึ้นมา 3-4 พัน, ในชีวิตนี้ไม่เคยทำเงินได้มากด้วยตนเองเช่นนี้มาก่อน เฉพาะที่ตลาดน้ำนี้ เสาร์ อาทิตย์ก็ไม่ต่ำกว่า 8 พันกว่าบาท, ปาก-ท้อง มีกิน มีงานทำไม่ตกงาน, ขึ้นกับการผลิตเช่น ถ้ารับไปทำที่บ้าน ถักใบหนึ่ง เช่นกระเป่าก็ 120 บาท (ใช้เวลา 2 วัน บางรายเฉลี่ย 5,000 บาทต่อเดือนก็มี ส่วนกลุ่มที่ขายได้กำไรจากการขาย ก็ต้องหักค่าอุปกรณ์ ค่าจ้างผลิตของกลุ่ม เรียกว่าต้นทุน ต้องหักออกไปก่อนจึงจะมาคิดว่าจะจ่ายเรื่องการขายยังงัย, พอใจ เพราะลงทุนไม่สูง มีคนช่วย, ตอนแรกก็นึกไม่ออกว่าจะถูกเอาเปรียบ หรือเปล่า แล้วการทำดอกไม้ (ดอกไม้ใบบาง) ใครๆ ก็ทำได้ จะมีคนซื้อหรือ แต่ตอนหลังมาเข้ากลุ่มก็รู้สึกว่ามีคนคิด เพราะเราคนเดียว คงทำไม่ได้ ถ้าเจ้ง ไปไม่รอด ก็มีคนที่ช่วยอยู่ดี หรือเลิกกันไป ก็ยังได้วิชาคิดตัวบ้าง (ถาม : แล้วพอใจกับการกระจายเงินของกลุ่มมั๊ย) กลุ่มก็แบบใครทำอะไรได้มาก ใครเป็นคนออกความคิด ตัดแปลงดอกไม้ ใหม่ๆ ก็จะมีรายได้จากส่วนนั้นด้วยของเราเป็นลูกมือทำเท่านั้น คิดไม่ออกว่าจะทำเป็นดอกไม้อื่นๆ ยังงัย พอใจนะ ก็ได้” ซึ่งน่าจะสามารสรุ่นหนึ่งแห่งคำตอบว่า “พอใจ และเป็นธรรม”

ในกลุ่มผู้นำกลุ่ม เกือบทั้งหมดที่สัมภาษณ์ตอบว่า พอใจกับรายได้ ในลักษณะ “ความสามารถบริหารจัดการด้วยตนเอง” แต่ยังคงกังวลด้านการขาย ที่อยากขยายตลาด และมากกว่าครึ่งของกลุ่มที่สัมภาษณ์จะกังวลความผันผวนทางการเมือง เพราะการเมืองมีผลต่อการสนับสนุนภาคดำเนินโครงการมาก

1.2.3 การยกฐานะความเป็นอยู่โดยรวมของประชาชนในละแวกที่อาศัย / จังหวัด

- OTOP ช่วยให้ออกกลุ่มคนด้วยโอกาสกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุ, ผู้ไม่มีความรู้, ผู้พิการได้เข้าถึงการสนับสนุนให้สามารถมีช่องทางการดำรงชีวิตเท่าเทียมกลุ่มทั่วไป โครงการศึกษานี้พบเห็นตัวอย่างที่ควรแก่การหยิบยกมาสนับสนุนข้อสรุปนี้ ดังนี้

กลุ่มผู้พิการ : OTOP ช่วยสร้างศักดิ์ศรีความเป็นคน ความภูมิใจ ความเท่าเทียมในความเป็นคนแก่กลุ่มคนด้วยโอกาส โดยเฉพาะผู้พิการ ในวันที่ไปสัมภาษณ์เป็นวันอาทิตย์ ไม่ได้ตั้งใจจะเข้าไปสัมภาษณ์ แต่เป็นทางผ่านเข้าไป อบต.บางยอ ที่ได้นัดหมายไว้ จึงแวะเข้าไป พบแต่เจ้าหน้าที่การเงิน 1 คน เจ้าหน้าที่ทั่วไป 1 คน และผู้พิการ 1 คน จากการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ท่าน โดยเน้นที่ผู้พิการพบว่า

“ภูมิใจ ไม่คิดว่าจะได้ จะมีโอกาส ตอนนี้ได้ออกงาน ได้ออกสังคม ไม่เหงา กล้าไป แต่ก่อนก็ไป แต่ไม่รู้สิกว่าเราเหมือนเค้า (ถาม : ยังงัย) ก็รู้ว่าเค้าช่วย ไม่รู้ว่าช่วยเพราะอะไร เพราะสงสาร เห็นใจ หรือทำบุญ เราไม่อยากได้บุญ เราไม่ใช่ตัวบุญ เราอยากทำเอง (หน้าเศร้า สักครู่เดียวก็ยิ้มแย้มเหมือนเดิม)”

กลุ่มผู้สูงอายุ : OTOP ช่วยสร้างเวทีให้กลุ่มนี้ได้มีโอกาสพบกับความมีชีวิตชีวาในชีวิตของวันวาน ตัวอย่าง “อบต.บางน้ำผึ้ง” “เค้าจะมีชมรมผู้สูงอายุอยู่ วันธรรมดาจะมานั่งช่วยกันทำ ถ้ามี order ที่อบต. เก่า วัดบางน้ำผึ้งใน, มีหลายตัวอย่างผู้ใหญ่อาภรณ์ ก็จะมีปลาทุ้มต้มเค็มหวาน ก็จะจ้างคนตั้งแต่

ขอเคล็ด ควกได้ปลา คล้ายกับปลาสดิบบางบ่อที่เล่า , หรือการสร้างสายใยจากเครือข่ายเหมือนกับชุมชนมีส่วนร่วม คุณมีบ้านไข่ม้อย ก็เอามารวมกลุ่มกัน กระจายให้นักท่องเที่ยวไปนอน บ้านนี้ทำกับข้าวมา แล้วมากินด้วยกัน นักท่องเที่ยวมาก็จะมาทำกับข้าว ของผู้ใหญ่อาภรณ์ค่อนข้างชัดเจน แต่ไม่ได้มีแค่นั้นยังมีหลายกลุ่ม และถ้าถามว่าผู้ประกอบการรายเดียวนี้สามารถสร้างสายใยชุมชนหรือไม่ ก็ไม่แน่ใจ แต่คงไม่มาก เท่ากับการทำงานเป็นกลุ่มจริง ภูมิปัญญาที่จะไม่ขยายมาก

- OTOP ทำให้เกิดงานเป็นวงจร โดยกลุ่ม OTOP หนึ่งจำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ในชุมชนที่ต้องจ้างวาน ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพอื่นๆ เช่นห่อหมก ทำให้เกิดคนรับจ้างตัดใบจาก อย่างไรก็ตาม OTOP ไม่ได้สร้างแต่ผลดีด้านบวก OTOP อาจจะกำลังสร้างผลที่ไม่พึงปรารถนาบางอย่างในชุมชน เช่น ผู้ผลิตรายหนึ่งให้ทัศนะว่าการสร้างความรู้สึกร่วมในกลุ่มไม่มี ยังเป็นลักษณะเหมือนการจ้างงาน “อาจจะมีปัญหาบ้างเช่นการตลาด : คนผลิตมีมาก แต่คนขายน้อย ไม่ใช่ไม่เก่ง แต่ไม่กล้า คนไม่ค่อยรักงาน คนจะเอาค่าแรงขั้นต่ำ แต่ค่าของกลุ่ม จะเป็นไปไม่ได้เนื่องจาก “กลุ่ม” อาชีพเสริม ต้องทำอย่างอื่นด้วย ดังนั้นโดยรวม ๆ คิดว่าจะมีโอกาสแก่ผู้นำ และสมาชิกที่ใกล้ชิด เช่นคนในครอบครัวมากกว่า แต่คนที่มาเข้ากลุ่มอาจจะได้ประโยชน์ไม่เต็มที่ ตามที่บอกณะคะ ว่า “ความเป็นกลุ่ม ความรู้สึกกลุ่ม” ยังน้อย คิดว่าเป็นช่องทางกำไรส่วนตัว ซึ่งไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน ตอนนี้อการขายกลุ่มก็ต้องขายเอง เพราะไม่ไว้วางใจคนอื่นนัก และหาที่เก่งไม่ถูกใจ เพราะฉะนั้นประโยชน์จะให้เกิดเป็นวงกว้าง ไม่รู้สิ ยังมองไม่ออก” หรือเกิดการสร้างภาพความเป็นกลุ่ม หรือใช้ OTOP เป็นประโยชน์ส่วนตัว “รู้ ๆ กันอยู่เหมือนกัน ในตำบล.....นี้ น่าจะ 2 รายที่มีกลุ่ม แต่จริงๆ ไม่ใช่แค่เอาชาวบ้านเป็นแรงงานเท่านั้น แต่ตัวเองทำเป็นธุรกิจเลย” “ไม่อยากโกหกทางการหรอก เรายังไม่มีโรงเรียน”

พัฒนากรจังหวัด : ให้ข้อมูลว่า “ทำให้สบายขึ้นเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ว่ารวยอะไร ยิ่งของที่ระลึก ใช้เป็นเทศกาลเท่านั้น ยิ่งรายได้ไม่แน่นอน” หรือยังกระจายไม่ทั่วถึง “ตอนนี้ทางพัฒนาชุมชน กำลังพยายามรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้หมด แต่ละหมู่บ้านมีจุดเด่น มีภูมิปัญญาอะไรอยู่ ส่วนใหญ่เรามีexplicit ไข่ม้อยรับ implicit ยังกระจายอีกเยอะ และยังไม่มีถึง otop เช่นร่วมทำน้ำยาล้างจาน พอทำเสร็จแล้ว ก็แบ่งกันใช้ ที่เหลือก็ขายถามว่าเค้าได้ตั้งเป็นรูปกลุ่มมั๊ย ไม่ได้เป็นรูปกลุ่ม ไม่ได้มีคณะกรรมการอะไรเลย แต่ว่าเค้ารวมตัวกัน”

1.3 กลุ่มอื่นๆ

- 1.3.1 กลุ่มภูตะวัน : (ได้โอกาสมาขายสินค้า และเข้ากลุ่มเรียนรู้กฎ เรียนรู้ระเบียบ การเข้าประชุมกับทางตลาดน้ำ) : จากคำสัมภาษณ์ OTOP ไม่ได้สร้างงานแต่ OTO สนับสนุนให้เกิดงานกับบุคคล สร้างกลุ่ม สร้างตำบล สร้างความภูมิใจ ตลอดจนยื่นข้อเสนอปรัชญาการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชาวบ้าน ชาวบ้านก็พยายามมองหาวิวัฒนาการของเทคโนโลยีเช่นกัน เพราะรู้ว่าต้องอยู่กับบริบทปัจจุบัน ความรู้สมัยใหม่จำเป็นต้องประยุกต์เป็น

เส้นทางเดินของกลุ่มมีความน่าสนใจ คือ “OTOP ช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ อย่างชัดเจน เพราะตนเองว่างงาน รวมทั้งคนในครอบครัวว่างงานหลายคน และลูกชายมีความสนใจ เข้าเรียนวิทยาศาสตร์ ด้านเคมีอะไรนี่แหละ แต่เดิมเราทำสวนก่อนอยู่แล้ว แต่เป็นแบบใช้เคมี และเดิมสมุนไพรลงไป โดยใช้วิธีต้ม พอเปิดกลุ่ม OTOP ก็ไปเข้ากลุ่ม ได้มีโอกาสเรียนรู้ ก็รู้ว่าทำผิดกระบวนการ พอดีลูกชายตามไปเข้ากลุ่มด้วย เล่าก็เด็กสุดเลยนะ ทางวิทยากรก็ให้ความสนใจ และพยายามสนับสนุน ทาง ม.เกษตรศาสตร์ที่มาเป็นครูสอน เป็นวิทยากรนะ ก็ให้ลูกชายไปเรียนรู้ที่ห้องทดลองของมหาวิทยาลัย และพยายามช่วยสอน ช่วยทดลองให้ด้วย จนเข้าใจวิธีของมัน คือรู้ว่าจะใช้สมุนไพรอย่างถูกหลักยังไง อย่างสกัด พอดีเรามีสวนสมุนไพรเองที่พิจิตร ก็ไม่ได้ใหญ่โตมากมาย ปลูกโน่นนี่ ไม่ใช่สมุนไพรอย่างเดียว มันปน ๆ กันไป ก็ทุนค่าใช้จ่ายไม่ต้องไปหาซื้อมาทดลองทำ (ได้เรียนรู้อะไรอีกมัย เช่น กระบวนการธุรกิจ) ก็มี ต้องมี เพราะมันทำให้เราผลิตได้ถูกลง คำสอน คำมีแนะนำ เราก็มีการวางแผน เป็นต้นว่า (คิดครุ่นหนึ่ง) รับซื้อสมุนไพรที่ปลูกในท้องถิ่น เพื่อลดต้นทุน หรือนมแพะมีมากในท้องถิ่น มันล้น กินก็ไม่หมด ก็เอามาทำสบู่ นมแพะ หรือต้องรู้ว่าสินค้าเราต้องใช้อะไรบ้าง ถ้าต้องซื้อหา ต้องรู้ว่าในตลาดที่ไหนมีสิ่งที่เราต้องการ ต้องมีคุณภาพดี เช่น base จะใช้ของเกสรี เพราะทำให้สบู่มีคุณภาพ หรือขวดบรรจุ ซื้อสะพานขาว สำเพ็ง มีให้เลือกมาก และราคาไม่แพง มันต้องคิด ต้องประกอบหลายอย่าง ต้องมีกำลัง ต้องมีคนช่วย (คนช่วยนี้มาจากไหน มีการคัดเลือกยังไง) เริ่มต้นไม่กล้าลงทุนหรอก ก็ที่ ๆ น้อย ๆ ลูก หลาน (ย้อนไปนิดนึง ทำไมต้องใช้เกสรี มีคุณภาพ แต่ราคาก็แพงไม่ใช่หรือ) ก็แพงกว่าหน่อย แต่ทำให้สบู่เราดี คือมันสู้ตลาดไม่ได้ มันต้องให้คิดตลาด (คุ้มกับรายได้ ที่เข้ามา ทำให้สามารถขยายงานไปให้คนในชุมชนมัย) ทำให้เราได้สร้างงานกับเรา กับครอบครัว มันคิดกับครอบครัว ถ้าลูกมันเอา มันก็จะได้มีงานเลย ตั้งแต่ยังไม่มรปริญญา รายได้ก็พอควร อย่างน้อยก็สมาชิกในครอบครัว และคนนอกที่เป็นลูกมือ หรือคนช่วยขาย หรือคนบรรจุ รวมๆ ก็ประมาณ 15 ชีวิต ได้มีงานทำ จากที่อยู่ว่างๆ (ตบท้าย ภูมิใจยัง ใจกับבודהะวัน) มันเป็นของเรา เป็นของบางโปรง เป็นของสมุทรปราการ ขอให้มีคนนึกถึงเรา ชาวบ้านธรรมดา มีชื่อขึ้นเป็นคนผลิต มีคนมาสัมภาษณ์ มาโน่นนี่เราก็เออ ดีเหมือนกัน (ลูก ๆ คนใกล้ชิด คำรู้สึกยังไง) บอกไม่ถูกหรอก แต่กับลูกนี่ อยากให้เค้ารู้ว่า ถ้าสู้ มันก็ได้ ถ้าวันนั้นเราไม่เอาแล้ว เลิก อยู่เฉยๆ เป็นแม่บ้าน ก็ได้ แต่ยังไงดีละ ยังมีกำลัง เค้าจะได้รู้ว่างานต้องทำ งานมีทุกแห่ง แล้วแต่ตัวเองจะเอามัย (เป็นปรัชญาชีวิตเลยนะนี้ ไม่ใช่แค่สินค้าทำเงิน ทำรายได้) (นั่งไปครุ่นหนึ่ง) มันเป็นรายได้ให้ครอบครัว แต่จะบอกยังไง ต้องมีคนเริ่ม ต้องมีช่องทาง งานไม่ใช่ว่าต้องมีการศึกษาสูงๆ เรียนนะสมัยนี้ต้องเรียน แต่แบบโง่ๆ ไม่ได้ ก็ต้องช่วยเค้า เค้าก็จะเอาที่เรียน เหมือนช่องทางที่เรียนมาช่วยเราด้วย

1.3.2 กลุ่มพลาสติกบางบ่อ

ไม่รู้ได้หรือไม่ แต่อย่างน้อยก็ช่วยให้คนมีอาชีพมากขึ้น “ป้าขาว” เจ้าของบ่อพลาสติกใหญ่ เล่าให้ฟังว่าเมื่อ 40-50 ปีที่แล้ว เดิมบ.บางบ่อเป็นที่ดินทำนาข้าว แต่มีโรคแมลงระบาด ทำให้นาเสียหาย ชาวบ้านเลยหาอาชีพใหม่ บังเอิญเขตพื้นที่มีบ่อ-คลองธรรมชาติ มาก จึงไปเอาปลามาลงเลี้ยง และขาย ปรากฏว่าได้ผลมากกว่าการปลูกข้าว จึงเลี้ยงอย่างจริงจัง และชักชวนญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านมาเลี้ยงพลาสติก ทางพัฒนาชุมชนบางบ่อ ก็เข้ามาช่วย กิจการก็ขยาย “กลุ่มป้าเลี้ยงปลา พลาสติกหอม” บางกลุ่มก็รับซื้อพลาสติกจากบ่ออื่นๆ ด้วยไปเปลี่ยนขายอีกทอด” จากการสอบถามพัฒนาชุมชนจังหวัดพบว่า กลุ่มนี้มีการรวมตัวเป็นกลุ่มผู้เลี้ยงพลาสติก สมาชิกจะแยกกันเลี้ยงพลาสติกและนำผลผลิตมารวมกันจำหน่าย โดยกลุ่มเข้มแข็งก่อนที่จะมี OTOP แต่ตอนนี้กำลังมีปัญหาปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม กำลังมีปัญหากันอยู่

1.3.3 กลุ่มพระสมุทรเจดีย์ :

กลุ่มนี้พัฒนาคล้ายกับอาชีพเลี้ยงปลาสดิบางบ่อ เพราะเดิมพื้นที่ที่เป็นนาเกลือ แล้วพัฒนาเป็นนากุ้ง จากนั้นกุ้ง เป็นกุ้งต้มเค็ม เมื่อมีโครงการ OTOP กลุ่มแม่บ้านก็ริเริ่มกุ้งต้มเค็มเป็นกุ้งเหยียด เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ ขายได้ โดยใช้พื้นฐานทรัพยากรที่มีมากในตำบล “เราเป็นกลุ่มแม่บ้าน รวมตัวกันอยู่แล้ว มีแรงงานเหลือ กุ้งก็สดจากทะเลบ้านเราก็พอใจ ไม่ต้องขนขายไปข้างนอก”

2. การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง ในการพัฒนาท้องถิ่น

เนื่องจากในโครงการ OTOP ไม่ได้ให้คำจำกัดความเรื่องการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน โดยตรง แต่ในเกณฑ์การคัดสรรผลิตภัณฑ์ (OPC) มีเกณฑ์พิจารณาที่ความเข้มแข็งชุมชนด้วยคือ อายุกลุ่ม, กองทุนของกลุ่ม, กระบวนการกลุ่ม และระบบบัญชีกลุ่ม ด้วยเกณฑ์ดังกล่าวพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่ากลุ่มที่เกิดขึ้นมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง คือค่าเฉลี่ยในภาพรวมมีค่า 3.40 แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดจะพบว่ากลุ่มมีความคิดเห็นต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP แตกต่างกัน คือ

- กลุ่มผู้นำมีความเห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP อยู่ในระดับมาก คือค่าเฉลี่ยมีค่า 3.66 และ 3.48 ใน 2 ประเด็นคือ กระบวนการกลุ่ม และระบบบัญชีกลุ่ม ตามลำดับ

-กลุ่มสมาชิกมีความเห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP อยู่ในระดับปานกลาง คือค่าเฉลี่ยมีค่า 3.90 และ 3.10 ใน 2 ประเด็นคือ กระบวนการกลุ่ม และกองทุนกลุ่ม

อย่างไรก็ตามในภาพรวมกลุ่มผู้นำมีความเห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP อยู่ในระดับมาก หรือมีค่าเฉลี่ย 3.48 ส่วนกลุ่มสมาชิกมีความเห็นว่าการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP อยู่ในระดับปานกลาง หรือมีค่าเฉลี่ย 3.34

รายละเอียดดังแสดงในตาราง 8

ตารางที่ 8 : ค่าเฉลี่ยความเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนของโครงการ OTOP จำแนกตามอำเภอ และสถานะของกลุ่มตัวอย่าง

ประเด็นความเห็น	อ.เมือง		อ.พระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
กองทุนของกลุ่ม (การหางบ)	3.39	3.17	3.21	3.05	3.29	3.10
กระบวนการกลุ่ม	3.68	3.98	3.64	3.83	3.64	3.90
ระบบบัญชีกลุ่ม	3.60	2.98	3.38	2.92	3.38	2.95
					3.48	3.34

สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ในด้านความเข้มแข็งของกลุ่ม จะเก็บสาระได้ไม่มาก เนื่องจากในกลุ่มผู้นำ กว่าครึ่งหนึ่งที่ไม่สามารถสัมภาษณ์ตัวประธานกลุ่ม แต่เป็นรองประธานคนที่ 1 หรือ 2 ส่วนในกลุ่มสมาชิก จะไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับเรื่องกองทุน หรือระบบบัญชีกลุ่ม แต่ในด้านกระบวนการกลุ่ม พอจะให้ข้อมูลได้บ้าง ดังนี้

- กองทุนของกลุ่ม

ในกลุ่มที่เป็นกลุ่ม OTOP เดิมที่ยังไม่ได้จดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน กองทุนกลุ่มจะมาจากการสนับสนุนของกองทุนหมู่บ้าน (ภาครัฐสนับสนุน) การระดมทุนในลักษณะต่อเนื่องจะมีลักษณะ ดังนี้

- กลุ่มที่มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้ว จะเริ่มมีการกู้ยืม เช่น สหกรณ์เครดิตยูเนียน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือธนาคารออมสิน มากขึ้น
- การระดมทุนจะมาจากสมาชิก ที่มีเกือบทุกกลุ่ม ในลักษณะ “หุ้น” ตั้งแต่ 50 บาท ถึง 300 ร้อยบาท และมีการปันผล
- การกู้ยืมจากรายได้ตำบล เช่น กองทุนตลาดน้ำ

- กระบวนการกลุ่ม

เกือบทุกกลุ่มจะมีโครงสร้างกลุ่ม บอกได้ว่าใครทำอะไร แต่ในทางปฏิบัติจริงๆ จะเป็นหัวหน้ากลุ่ม หรือรองประธานกลุ่มบริหารจัดการดูแล ยกเว้นกลุ่ม OTOP เดิม ที่ได้มีการขยายกลุ่ม และขอจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนแล้ว จะมีระบบการแบ่งงานกันทำตามเอกสาร และตามการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน

การประชุมกลุ่ม โดยทั่วไปจะเป็นแบบไม่เป็นทางการ คือบอกข่าวสารต่อ ๆ กันระหว่างสมาชิก

- ระบบบัญชีกลุ่ม

จากการสัมภาษณ์ พบว่าทุกกลุ่มมีการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย ประจำเดือนไว้ และมีการแจ้งแก่สมาชิกในลักษณะ

ข้อมูลอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับ “ความเข้มแข็งของชุมชน” ตามความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง พอจะประมวลได้ ดังนี้

1.1 กลุ่มเมือง

1.1.1 กลุ่มผู้นำ

ในกลุ่มผู้นำ : สร้างความคิด ความริเริ่มงานที่น่าติดตาม คือ

“ช่วยมากเรื่องการพัฒนาชุมชน (น้ำดาอ้อ ๆ) อย่างคนแก่อยู่บ้านเฉยๆ เห็นแล้วก็เหงาแทน ก็ให้มาช่วยใส่ถุงน้ำพริก แป๊ะตรา คำหอม คำเครื่องปรุง ก็ได้ค่าแรงตามส่วน 50 บาทบ้าง สองร้อยก็มี แต่สิ่งหนึ่งที่กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ได้ คือ ความสุข เขาก็จะพูดคุยสนุกสนานกันไป คิดว่าคำสนุกนะ มีรอยยิ้ม ชอบมากัน บางทีไม่มีอะไร ให้ทำ ก็คอนมาก คำ

ก็มานั่งคุยเป็นกลุ่ม เอาขนมข้าวต้ม ตามมี มานั่งกินกัน ก็ไม่ว่า เพราะที่บ้านเป็น โรงเรือน มีที่นั่งคุย (case นี้สร้างความประทับใจที่มีวิจัยมาก การขายก็เอาหลาน แดงชุด ไทยมานั่งขาย ให้หลานมีโอกาสแสดงเต็มที่ ไม่ว่าจะเรียกลูกค้าอธิบายผลิตภัณฑ์ ทำให้ชวนซื้อ) “เราไม่ได้ให้กลุ่มผู้สูงอายุทำ เพราะค่าจ้างน้อยนะ แต่เราถือว่าผู้เฒ่าผู้แก่เป็นส่วนที่สังคมต้องดูแล เราก็ได้ประโยชน์ วันหนึ่งเราต้องแก่ แต่เรามีวิชา เราเตรียมตัว น้ำพริกของเราเป็นกลุ่มแม่บ้าน มีเกือบ 17 คน แต่ที่มากลุ่มประจำก็ 7, 8 คน เราก็ต้องพยายามคิดว่าจะผลิตอะไรออกมาอีก ”

1.1.2 กลุ่มสมาชิก

เกือบทั้งหมดตอบว่าเป็นการสร้างคน สร้างการเรียนรู้ ทำให้สังคมกว้างขึ้น รู้คนอื่น ๆ ชุมชนที่อาศัยมากขึ้น ความรู้เหล่านี้ ทำให้เกิดความใส่ใจชุมชนมากขึ้น เช่นเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนมากขึ้น รู้แผน หรือ โครงการต่างๆ ในชุมชนมากขึ้น

1.2 กลุ่มพระประแดง

1.2.1 กลุ่มผู้นำ :

ไม่รู้เรียกว่าเป็นการคิดเอง ทำเองหรือไม่ แต่เริ่มแรกคือชอบเรื่องการถัก จึงเข้าไปเรียนเพิ่มเติมที่ตำบล ซึ่งเคื่อกี่สอนฟรี มีคนมาสอน จากนั้นก็ผลิต ส่งสินค้าเข้าประกวด แล้วจึงขอจัดตั้งกลุ่ม เห็นว่าน่าจะไปรอด เพราะมีตลาดน้ำอยู่แล้ว (คำถามหลังจากที่เข้ามา OTOP ช่วยในด้านการคิดริเริ่ม และพัฒนาท้องถิ่นอย่างไร หรือไม่) OTOP นี้ทำให้เราอยู่ไม่ได้ นะคุณ บอกตรงๆ ว่าถ้าไม่มีความช่วยเหลือจากทางการ จากรัฐบาลก็อาจจะไม่เข้า (ถามเพิ่ม : การช่วยเหลือเช่นอะไร พอดีจะยกตัวอย่างได้มั้ย) ความช่วยเหลือ เช่นเงินทุนเริ่มแรก อุปกรณ์ ซึ่งตอนแรกก็กลัวว่าต้องจ่ายคืนยังงี้หรือเปล่า ทางพัฒนาชุมชนก็บอกว่ารัฐบาลให้เป็นทุนอุดหนุน ก็เลยมา แล้วก็รู้ว่าจะคิดไม่ผิด เพราะได้รับการช่วยในเรื่องที่เราคนเดียวทำไม่ได้ โดยเฉพาะการโฆษณาสินค้า, แหล่งขาย ตรา OTOP ขายได้นะคุณ โดยบางทีเราก็ตไปติดต่อเองว่าเราเป็น OTOP สมุทรปราการ ขอเข้ามาขายสินค้าได้มั้ย เคื่อกี่ให้ (เคื่อกี่คือใคร) ก็พวกกลุ่มจังหวัดอื่นๆ บางทีพวกห้องที่เราไปซื้อวัตถุดิบ ส่งข้าว หรือกลุ่มที่เคื่อกี่มาฝากขายผลิตภัณฑ์, แล้วยังเกิดเครือข่ายกลุ่มแบบเดียวกัน เช่นมีการแบ่งงานกันข้ามกลุ่ม เวลาที่กลุ่มอื่น มี order เข้ามาเยอะ ทำงานส่งไม่ทัน ก็โทรศัพท์มาบอก ช่วยสัก 100 200 ใบ ไหวม๊ยยเป็นต้น (ถาม : เครือข่ายเหล่านี้สร้างได้อย่างไร) เครือข่ายมันเกิดเองแหละ เวลาเข้าประชุม ที่สำคัญผู้นำต้องจริงจัง และมีแนวคิด OTOP ที่ถูก ไม่ใช่ส่งเสริมให้ทำมากๆ ตอนแรกก็คิดว่าคงมั่ว ส่งเสริมกันทำ แล้วใครจะซื้อ นายก (นายก อบต.บางน้ำผึ้ง) นี้เคื่อกี่พยายามห้ามว่าในตำบลพยายามอย่าทำผลิตภัณฑ์ซ้ำ ใครทำอะไรขอให้ขายผลิตภัณฑ์แบบค่อยออกจากฐาน อย่าอิจฉา ก็ไม่รู้ว่าคุณอื่น ๆ เป็นยังงี้ ก็คงมีบ้างแหละ ที่ว่าจะมีกลุ่มไม่ดี แต่คิดว่าส่วนใหญ่รู้ว่าถ้าตลาดน้ำอยู่ได้ กลุ่มจริงใจต่อกัน ไม่ต้องเต็มร้อย เราจะรอดทั้งตำบล

คำถาม : ได้มีส่วนพัฒนาตำบลหรือชุมชนอย่างไร หรือไม่ หรือคืนส่วนที่ได้รับการสนับสนุนกลับไปสู่ชุมชนอย่างไร หรือไม่

- สร้างงานให้กับกลุ่มเพื่อนบ้าน แต่เราก็ไม่สามารถให้รายได้เคื่อกี่ได้มากมาย แต่คิดว่าเป็นรายได้เสริม เราเองก็ต้องเหนื่อย ต้องคิด ต้องเสี่ยง และมีโอกาสเป็นวิทยากรแก่นักเรียน นักศึกษา ก็รู้สึกดีนะ ไม่คิดว่าในชีวิตนี้จะออกไปยืนพูด ยืนแนะนำ คนอื่นๆ ให้ทำงานเป็นจีนเป็นอันเช่นนี้ (ไปได้อย่างไร) ทางพัฒนาชุมชนติดต่อมา บางทีก็ กสน บางทีก็ครูใน โรงเรียน เคื่อกี่ได้มาซื้อผลิตภัณฑ์ก็ถามเราว่าไปเป็นครูให้ทีได้ม๊ยย เราก็ไปนะ ถ้ามีเวลา (ไม่กลัวเป็นคู่แข่งหรือ) ยาก ครับ เพราะสร้างผลิตภัณฑ์แล้ว

ต้องมีพี่ชาย มีการ โฆษณาสินค้า มีอะไรอื่นๆ อีกมา เช่น แหล่งซื้อวัสดุ และบางครั้งก็ช่วยคนอื่น ๆ / กลุ่ม
อื่นๆ ลักษณะฝากขาย

- “จะเรียกว่า OTOP สร้างความคิดริเริ่ม ก็ไม่เชิง อย่างกลุ่มคน เดิมก็เป็นข้าราชการ และทำ
สวน (เป็นที่ของบ้าน) แต่การทำสวนก็ต้องรอสภาพดินฟ้าอากาศ จึงเปิดบ้านอบสมุนไพรมี ปี 2544 แต่ไปไม่รอด ภรรยา
จึงไปเรียนทำรูป ก็ลองผิดลองถูกอยู่นาน เพราะวัตถุดิบในสวนไม่ตรงกับที่ไปเรียนมา ตอนหลังก็คิดว่ายัง ingsวนมี ก็
ต้องใช้ประโยชน์ จึงเอาพวกสมุนไพรมี มีไม่ว่าจะเป็นตะไคร้ มะกรูด สะเดา ขมิ้นชัน เปลือกส้ม มะนาว มาทำรูปหอม
ไต้ยุง และเข้า OTOP ตั้งแต่ปี 2547 ก็แจกจ่ายผลิตภัณฑ์ให้ชาวบ้านในละแวกลองใช้ ดิชม ถือเป็นการ โฆษณาสินค้าด้วย
ลองผิด ลองถูกอยู่นาน แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ เพราะในปี แรกๆ น่าจะ 47 ได้ 4 ดาว และ 5 ดาวในปี 49 ตอนนี้
(ถามเพิ่ม : ทำไมไม่เลือกทำรูป) การทำรูป เพราะสภาพที่อยู่มีขุง อยู่แล้ว ก็คิดว่าชาวบ้านจะใช้ได้ และพี่พันธุ์สมุนไพรมี
พอมมี มีแหล่งเรียนรู้ ทำมือ ได้”

ในกลุ่มผู้นำนี้ ส่วนหนึ่งให้ความรู้สึกที่พอใจการทำงานของคุณายก อบต. ว่า “เก่ง” ในการ
เชื่อมโยง กล้าคิด กล้าทำ ว่าเป็นลักษณะผู้นำที่ต้องการ

หรือนายก อบต. ท่านหนึ่งให้ข้อมูลที่แสดงถึงการมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนว่าชุมชน
ต้องลุกขึ้นมา ต้องช่วยเหลือตนเอง ต้องเป็นประชาชนที่ใส่ใจชุมชน ไม่ใช่รอรับ แต่ต้องรับ และให้ ไป
พร้อมๆ กัน

1.2.2 ในกลุ่มสมาชิก

- หนูไม่รู้ว่าความเข้มแข็งชุมชนเป็นยังไง รู้แต่ว่าเราอยู่เฉยไม่ได้ ถ้าอยู่กับที่ทำ
แบบเดิม ขายแบบเดิม สินค้าเดิมๆ จะตามโลกไม่ทัน มันไม่น่าจะไปเกี่ยวกับชุมชน แต่ถ้าสร้างให้
ครอบครัวดีขึ้น ก็ไม่รู้เหมือนกัน

- Happy ขึ้น หนูอยู่กับพ่อ-แม่ ก็ขายของอยู่กับบ้าน (เป็นร้านโชห่วย) น้องเค้ามา
ชวนไปทำงานฝีมือ ตอนแรกก็ไม่สนใจ พอเค้าไปขายในตลาดน้ำ เห็นขายได้ ก็เลยไปเอามาทำ ยาก
เหมือนกัน ทำกรอบรูปจากกระดาษพริ้ว ก็ทำให้รายได้มากขึ้นจากเดิม ใช้เวลาที่เขยอนอนบ้าง อ่านนิยายบ้าง
มาทำเงิน ไม่ต้องเดินทางยังอยู่เป็นเพื่อนแม่ได้ หนูว่าอย่าไปไกลถึงชุมชน เอาแค่ครอบครัวให้รอดก็พอ

- คุยกันมากขึ้น เพราะหนูทำ บางทีพ่อไปส่ง รับงานมาหนูก็บอกให้พ่อมาทำบ้างจะ
ได้มีเงินมากขึ้น อย่างพวกกรอบรูป พ่อเค้าจะเก่ง เค้าก็มา บางทีก็ช่วยกันว่าทำอย่างนี้ดีกว่าเร็วดี บางทีก็
ช่วยน้อง (คุณปริณญาพร – หัวหน้ากลุ่ม) คิดอะไรใหม่ๆ น้องเค้าก็ตีให้เงินค่าคิดมาด้วยนิดๆ หน่อยๆ
(ทำไมไม่ทำเองเลย) ไม่เอาหรอก สงสารน้องเค้า เค้าเพิ่งจบ เราก้ เค้าคินะไม่ไปทำงานที่อื่น ไปเรียนเพิ่ม
แล้วมาสร้างอาชีพให้คนในทรงคนอง เค้าจะกระจายงานให้คนในตำบลเท่านั้น และบอกว่านี่เป็นผลงาน
ทรงคนอง ให้เราภูมิใจ เราก้เออก็ดี

- เราไม่รู้หรอก คำมันสูงมาก ความเข้มแข็ง (นั่งไปครู่หนึ่ง) แล้วคืออะไร ก็ฟังมา
หมดแหละ เวลาไปประชุมที่จังหวัด พัฒนาชุมชนเค้าเรียกบ้าง กลุ่มสหกรณ์บ้าง เกษตรบ้าง ก็บอกแต่ว่า
ให้แข่งกันคิดในตำบล อย่าช้าเป็นดีที่สุด อะไรแบบนี้

1.3 กลุ่มอื่นๆ

1.3.1 กลุ่มบางบ่อ :

ชื่อเสียงบางบ่อ เรื่องพลาสติก ทำให้ป้าชาวภูมิใจ ไม่คิดขายที่ คิดว่าจะเอาเป็นมรดกลูกหลาน แต่ยังไม่รู้ว่ามันจะเอากันจริงๆ หรือเปล่า นี่ลูกชายคนโต ก็มาช่วยทำธุระให้หลายอย่าง ตอนนี้ก็ร่อยหรอกัน ไปเยอะ คิดว่าถ้าไม่มี OTOP คงจะหมดบางบ่อสักวัน แต่ก็ยังไม่แน่ใจว่าเค้าจะสนับสนุนอะไร (ถามการสนับสนุนว่าได้อะไรบ้าง) ที่มาสนับสนุน ก็บอกเค้าว่าอยากให้พลาสติกเก็บได้นานมากขึ้น ตอนที่ยังไม่มี OTOP ก็ตากแดด แบบเดิม ก็มีอายุสั้น ทางการ ก็ไม่รู้อะไร เอาที่ทำของพลาสติก มาให้ ใส่แล้วย่นๆ (เสริม : สุญญากาศมัย) ใหม่ๆ เห็นลูกมันบอกว่าจะเก็บได้อย่างน้อย 6 เดือน แต่มันใช้ได้แป๊บเดียว เพราะพลาสติกมันมีครีบ มันทำให้ถุงแตก ยิ่งซ้ำร้ายใหญ่ ตอนนี้ทางการก็ไม่มาดูแล อยากให้มาช่วยตรงนี้ อยากเก็บให้นานมากขึ้น

Case นี้ได้สัมภาษณ์ลูกชายด้วย พบว่ากรณีความช่วยเหลือดังกล่าวยังมีปัญหาในแง่เทคโนโลยีไม่เข้ากับผลิตภัณฑ์ แต่ยังไม่รู้ว่าจะหาช่องทางไหน อย่างไรก็ตามให้ข้อมูลว่าการช่วยดังกล่าวแม้ว่ายังไม่ได้ผลเต็มที่ก็ช่วยขยายความฝันว่า ถ้าพลาสติกบางบ่อ เป็นแบบพรานทะเล คือ มีตู้แช่แข็งแบบนี้ มีสาขาให้แหล่งจากบางบ่อไปวางขายก็จะสร้างรายได้แก่ชุมชนมากขึ้น (ฝากเป็นการบ้านนักวิจัยมา ให้ช่วยขยายความคิด)

1.3.2 กลุ่มภูตะวัน

“ทุนตั้งต้นจากอำเภอ ไม่มาก แต่ก็มาช่วย หามา มีกำไร เราก็ต้องปันส่วนหนึ่งมาลงทุน ทางกลุ่มไม่ขายหุ้นนะ เคยทำ แต่มันยังงั้น มันดูแลยาก ไม่ค่อยมีด้วย เราก็ใช้ทุนในพื้นที่ ส่วนใหญ่ก็ของเราเป็นหลัก กู้บ้าง จากเกษตร ไม่ได้เข้าสหกรณ์ (ถาม : ใครดูแลเรื่องบัญชี) : ที่ชั้นนี้แหละ แต่ลูกช่วย ไว้ใจใครก็ลำบาก เราเริ่มต้น ก็ต้องดู ”

2. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งสอบถามตรงๆ ว่า OTOP ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในระดับใด พบว่าในภาพรวมประมาณครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 57.0 ของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มสมาชิก เห็นว่า OTOP ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนกลุ่มผู้นำเห็นด้วยเช่นนี้เพียงร้อยละ 39.6 ดังแสดงในตาราง โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการสร้างเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวม 3.5

ตารางที่ 9 : จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างต่อส่งเสริม
ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโครงการ OTOP เปรียบเทียบระหว่าง อ.เมือง และ อ.พระประแดง

	อ.เมือง		อ.พระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
ส่งเสริมภูมิปัญญา ท้องถิ่น	22 (35.5)	63 (52.5)	31 (43.1)	91 (60.7)	53 (39.6)	154 (57.0)
รวม	62 (100.0)	120 (100.0)	62 (100.0)	150 (100.0)	134 (100.0)	270 (100.0)

สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยคำถามคือ 1)OTOP พัฒนา
ความรู้ในท้องถิ่นอย่างไร 2)ความรู้เหล่านั้น ได้มาอย่างไร 3)ความรู้เหล่านั้นจะพัฒนาเป็นจุดขาย มีความ
โดดเด่นอย่างไร

คำตอบลักษณะ “ไม่รู้ ไม่แน่ใจ” ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่ เป็นคำตอบสามในสี่ของ
ผู้ให้ข้อมูล ยกตัวอย่าง

3.1 กลุ่มเมือง

3.1.1 กลุ่มหัวหน้า

“อธิบายยกว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ถ้าบอกว่านี่คือปัญหาชาวบ้านก็น่าจะได้ อย่างน้อย
OTOP ก็ทำให้เรากล้าคิด กล้าเริ่ม เพราะไม่ต้องกังวลหลายเรื่อง (ถามต่อ : ยกตัวอย่างความกังวล ได้มั๊ย) ก็เช่นเงินลงทุน
ถ้าเจ๊ง คือเงินเรา ก็ไม่รู้ว่าจะเห็นแก่ตัวหรือเปล่าแต่แห่ม เราก็ต้องระวัง ถ้ามีคนมาช่วยเริ่มให้จะมาก จะน้อยก็ยังดี เหมือน
กระจายความเสี่ยงนะ เราไม่ต้องแบกรับคนเดียว การทำธุรกิจอย่างหนึ่ง ไม่ใช่แค่จะทำอะไร ซึ่งก็ยากแล้ว ยังจะขายยังไป
ใครจะรู้ว่าเรามีสินค้า ถ้าตัดพวกนี้ออก ให้เราพยายามคิดเรื่องการผลิตอย่างเดียวก่อน เราก็พอมีกำลังใจ ก็ไม่รู้ว่ามี
ปัญญาท้องถิ่นอะไรนี้ จะคือปัญหาชาวบ้านมั๊ย บางทีนะ เราอย่าใช้คำหุรหุรเลย การพูดคุยกับชาวบ้านคุณใช้อีกคำก็ได้
แล้วพวกนักวิชาการก็ไปเสริมให้คิดว่านี่อะไรหรือ (หัวเราะ) อะไรที่คิดด้วยตัวเรา ถ้าใช่ เช่นการคิดผลิตภัณฑ์ของ
กลุ่ม แล้วพยายามขยาย ผลิตภัณฑ์ที่ใกล้เคียง หรือที่ใช่เสริมกันไป ถ้าใช่ ก็คิดว่า OTOP เป็นเวทีทำให้เกิดสิ่งนี้”

“...อย่างเรื่องการขาย : อยากให้ตลาดน้ำอยู่ยง (หยุดคิดนาน) คือ คนนิยมไม่ลด เพราะถ้า
ไม่มีตลาดน้ำ การขายคงตก เพราะในสมุทรปราการ ที่นี่เป็นแหล่งค้าขายที่ดีที่สุด ความคิดสร้างตลาดน้ำเป็นภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมั๊ย อาจจะใช่เพราะเป็นการประยุกต์ธรรมชาติของกุ้งนี้ มาทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น ที่อื่นๆ ก็ไม่มีเหมือน ชีวิต
ของ 6 ตำบล และบางเจ้าของ OTOP ที่ได้รับสิทธิ เพราะมาตั้งแต่แรก อาศัยตลาดน้ำนี้แหละ....”

3.1.2 กลุ่มสมาชิกทีม

“พูดคุยเรื่องของท้องถิ่น ชิงสโลแกนว่า นำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล ชิงงง แต่รู้สึกดี”

“ท้องถิ่นคืออะไร หมายถึงอะไร หมายถึงตำบลที่เราอยู่ ซอย หมายถึงกลุ่ม เราก็ไม่ได้เป็นชาวปากน้ำแต่กำเนิด ก็แต่งงานย้ายตาม ก็ยังติดบ้านเรา ที่ขอนแก่นถามว่ารักเมืองสมุทร ต้องพูดให้เก๋ๆ ตามภาษา OTOP (หัวเราะ) ก็ไม่รู้สิ งานผ้าที่ทำอยู่นี้ก็ไม่ใช่ของท้องถิ่นนะ มันมีอยู่ในตัวผู้หญิงทุกคนก็ได้ ถ้าท้องถิ่นคือคนที่อยู่ในเมืองนี้ และคิดอะไรขึ้นมาเอง ก็ไม่ใช่แหละ ลอกมา คума ไปซื้อของก็เดินดู แรกๆ ก็ เก่งนะ คิดได้ไง พอมานำ OTOP ก็เอาที่ฟังใจว่าเค้าเก่งมาลองทำดู มันก็ไม่น่าใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ว่า ไม่รู้สิ คุณ ไปจัดการเองแล้วกัน ก็ถามมาจะตอบให้ ลองถามหัวหน้ากลุ่มดูอีกที”

3.2 กลุ่มพระประแดง

3.2.1 กลุ่มหัวหน้า

- (รองประธาน) คุณถามเป็นสโลแกนเลยว่า OTOP ต้องนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนา หนู ก็ฟังแต่ไม่รู้ ว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” คืออะไร หนูไม่รู้ (หยุดคิด) แต่ก็อยากรู้ว่าจะจริงๆ คืออะไร หนูรู้แต่ว่าหยุดไม่ได้ การพยายามคิดค้นอะไรเนี่ย ถ้าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ก็น่าจะใช้ แต่หนูว่าอาจจะไม่ใช่เพราะน่าจะมียุคเดิม ของเดิม และตกทอดมา แบบสูตรประจำครอบครัว หรืออาจจะไม่ใช่เพราะที่อื่นๆ อาจจะเหมือนกัน เช่นสูตรก๊วยเตี๋ย อาจจะไม่ใช่ มันน่าจะแบบ แบบโอ่งราชบุรี ด้านเกี่ยวที่เค้าทำดินเผาอย่างนั้น น่าจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่รู้สิ แต่มันสำคัญมากมัย (ถาม-ตอบหลายคำถาม แต่สรุปเป็นเนื้อหาต่อกัน อยู่ในเรื่องเดียวกัน โดยคงคำพูด หรือภาษาเดิมของผู้ให้ข้อมูล)

3.2.2 กลุ่มสมาชิก

- “...ความรู้เรามี เป็นครอบครัว ก็ถามเอา และดูจากสูตรหนังสือ ต่างๆ มีไก่สะเต๊ะ เนื้อสะเต๊ะ ขาย หมัก และ freeze ใช้นมสด ไม่ใช่กะทิ จะทำให้เนื้อมูลง” (ถามต่อ : ทำไม่รู้ล่ะ) “เป็นสูตร และลองทำ สองกิน ลูกค้าติดใจ บางคนบอกว่า-ติดใจ เพราะเนื้อมู ตามมากิน” สูตรนี้ตกทอดมาจากปู่ย่า พวกเราเป็นอิสลามนะ ก็ถ้าเป็นอะไรที่ช่วยกันในครอบครัว เป็นสูตรเฉพาะ ก็น่าจะใช้”

3.3 กลุ่มอื่นๆ

“หอยคองนี้เป็นสูตรของพ่อ แม่ แต่มาคิดแปลงใส่สมุนไพรลงไป มีเครื่องเคียง ผัก ที่ปลอดสารพิษ คิดว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาครอบครัว (ถามต่อ : ภูมิปัญญานี้ต่างจากการคองของที่อื่นๆ อย่างไร) อาจจะเหมือนกับที่อื่นๆ แต่เราทำได้โดยไม่ต้อง ไปเรียนรู้เพิ่มเติม เหมือนเป็นวิชาในตัวเอง ทำให้เราภูมิใจ คืออธิบายยังไง (ภรรยาช่วย) เราไม่มีปริญญา แต่เราทำมาหากินด้วยความรู้ของเรา จากจุดเล็กๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก คิดว่าเราสำเร็จขึ้นมาเรื่อยๆ คือ เวลาไปขายเมืองทอง ก็จะมีคนรู้จัก ลูกค้ามาก ตามมาถึงบางน้ำผึ้ง และตามมาซื้อ ให้กำลังใจว่าหอยคองของเราสู้คนอื่น ได้ ยังช่วยกลุ่มที่เลี้ยงหอยด้วย คือส่วนใหญ่เกษตรกรที่มีอาชีพในสมุทรปราการ จะเป็นประเภทส่งต่ออาชีพครอบครัว การเลี้ยงหอยก็จะถ่ายทอด ปลูกฝังหรือบอกต่อๆ ก็ได้ช่วยเค้าให้สามารถดำรงชีพ สามารถสืบทอดงานในครอบครัวได้ (มาจากไหนคะ หอยที่ใช้เป็นวัตถุดิบ) จากคลองด่าน บางบ่อนี้เอง เกลือ มะขามก็ซื้อในหมู่บ้าน คือวัตถุดิบทั้งหมดมาจากสมุทรปราการทั้งหมด สด เพราะเราเลี้ยงกันเอง ขายเราก็ขายในนี้เป็นหลัก แต่ส่วนมากเป็นต่างถิ่นมาซื้อ

เช่น ที่สนามบินสุวรรณภูมิ ก็ได้เข้าไปทุกวันจันทร์ พุช สุกร์ เสาร์/อาทิตย์ที่ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง แหล่งอื่นๆเช่น ใน โรงงานอุตสาหกรรม โดยมีผู้ปกครองเด็กนักเรียนมารับไปขาย เขาก็ช่วยให้ตลาดเรากว้างขึ้น เราก็ช่วยให้เขามีรายได้ แค่นี้พอเพียงแล้ว ไม่ต้องคั่งร่นมาก”

“กุ่มเหยียด : เป็นภูมิปัญญาแน่นอน ในบ้านสาขลา แต่ละบ้านจะมีสูตรของตน ที่มาคือต้องการให้มีของฝากจากตำบลเวลามีคนมาเที่ยว หรือเอาของในหมู่บ้าน ไปฝากเวลาคนในหมู่บ้าน ไปเยี่ยมเยียนใคร เอาไปวางขายที่หน้าอำเภอ พัฒนามาจนมาเห็น ก็ชักชวนเข้ากลุ่ม ทางกลุ่มก็ว่าดี จะได้ขายมีคนรู้จักมากขึ้น ก็ได้เขาไปขายครั้งแรกที่เป็นต่างถิ่นที่ศูนย์ประชุมสิริกิติ์ ในงานสุราเซไทย ขายดีมาก เรียกว่าประสบความสำเร็จ ก็ภูมิใจ แล้วก็เลยทำมาขึ้นยาวจนทุกวันนี้”

3. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จากเกณฑ์การคัดสรรคือ ความสามารถเชิงธุรกิจ ได้ข้อมูลว่า OTOP ทำให้มีความสามารถเชิงธุรกิจมากขึ้น

4.1 กลุ่มเมือง

4.1.1 กลุ่มหัวหน้า

“อันนี้แน่นอน OTOP ทำให้เราประดิษฐ์โน่น นี่ ตอนแรกไม่คิดว่าจะขายได้ แต่พอทำอะไรออกไป ก็เออขายได้แะซะ ก็มีกำลังใจ รู้สึกโลกน่าอยู่ขึ้น”

“การคิด คิดว่า OTOP สร้างมาก อาจเป็นเพราะทำให้กล้ามากขึ้นเพราะไม่ต้องกลัวเรื่องการลงทุน เรื่องการขายมากนัก และยังนานวัน ยิ่งสร้างงานมากขึ้น เพราะประสบการณ์ และกล้าทำเพราะทำแล้วขายออกหมดเลย ยิ่งในช่วงบูมว่าไทยช่วยไทย ยิ่งขายดี เราว่าคนไทยยังงี้รักกันนะ”

“ช่วยสร้างความรักท้องถิ่นนะ อาจเป็นที่การปกครอง ผู้บริหารด้วยว่าได้จากชุมชนแล้ว ต้องกินอะไรให้ชุมชนด้วย แรกๆ ก็ไม่ได้คิดอะไร แต่ตอนหลังก็รู้สึกที่เราเกิดจากตรงนี้ ก็น่าจะมีส่วนช่วยสานฝันคนอื่น ๆ ด้วย”

“การคิดเอาตัวรอด พอเรามีช่องทาง มีเครือข่าย มีชื่อเสียงแล้วบ้าง (กลุ่มรูปหอม)เราก็ต้องหาทางขยายตลาดเอง เช่น เสาร์/อาทิตย์ขายที่ตลาดน้ำ เราก็เป็นช่องทางเปิดตัวจากต่างถิ่น ก็บอกว่ามาเข้าร่วมกลุ่ม โดยรับไปขาย หรือติดชื่อหรือเป็นของตนเองได้ คือรับทำให้ ก็มีมาติดต่อขอรับไปขายต่อ ที่สวนจตุจักรเวลาไปเดินซื้อของจะรู้ว่ามาจากของเรา สนามหลวง 2 สวนลุมไนท์พลาซ่า Imperial แบบนี้เราก็พัฒนาขึ้นเอง จะรอดตลาดจากทางราชการ ทางจังหวัดอย่างเดียวไม่ได้ เพราะสินค้าเราต่อหอ ไม่ได้เงินมาก นึก นี่ก็เป็นการเรียนรู้ได้มั่ง”

4.1.2 กลุ่มสมาชิกทีม

“อย่างน้อยก็สร้างช่องทางทำกิน ดูเหมือนกับหีบอะไรมา ถ้าพยายามมองเห็นค่า คิดจินตนาการ มันจะสร้างอะไรออกมาที่ไม่คิดว่าเอาได้ด้วย เช่น เปลือกหอย เค้าทำเป็นปูรามเกียรติ์ ทำดอกไม้จากเกล็ดปลา มันเป็นของทั้งแล้วนะ ไม่มีค่าเลย แต่เค้าเอามาทำเงินได้ เห็นแล้วก็ทั้ง แต่ตัวเองทำไม่เป็นหรือคิดไม่ออก ก็เป็นลูกทีมเค้าไป วันหนึ่งอาจเกิดไอเดีย”

4.2 กลุ่มพระประแดง

“มากคะ อย่างน้อยก็ขยันขึ้น เพราะรู้สึกว่ามันเป็นของเรา (ผู้ให้ข้อมูลจะคำตอบคล้ายๆ แนวนี้นี้จำนวนมาก)”

“สำหรับส่วนตัวแล้ว ได้เนะครับ ตอนเข้า OTOPI เริ่มแกะลายกระจก แต่มีปัญหาการตั้งแสดง มันล้มและเคลื่อนย้ายยาก ใช้เงินมากในการขนย้าย เวลาทางอำเภอ หรือกลุ่มมาบอกให้ไปตั้งขาย หลายครั้งไปไม่ได้ เพราะคิดว่ามันไม่คุ้ม ก็ต้องใช้กำลังความสามารถต่อไปว่าจะทำอะไร คือมันไม่ใช่เข้ามาแล้วเราไม่ต้องทำอะไร ไม่ใช่มีอะไรคิด อะไรทำอีกมาก แต่ OTOPI ช่วยด้านโฆษณา นะที่เห็นมากที่สุด อาจจะทุนตั้งต้น นี่เป็นการพัฒนาแน่นอน เพราะไม่มีทุน ก็ไม่มีความคิด (ถาม : ได้ขยายการพัฒนาคนในพื้นที่ต่อไป อย่างไร หรือไม่) มีครับ เกือบทุกคนในที่นี้จะเคยไปสอน แสดงวิธีการทำ พูดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม อย่างตัวเอง ไปมาที่ วิทยาลัยช่างอะไรนี่ (หัวเราะ) จำไม่ได้ แต่เป็นวิทยาลัยช่าง และแจกจ่ายงานในชุมชน ซึ่งต้องสอนว่าจะกักกระจก อย่างไร ถ้าลายยากจะไม่ให้ (ถาม : มีปัญหาแรงงานหลังจากเราสอนคนไปหรือไม่) คนที่เราสอนไป จะยังทำอะไรมาไม่ได้หรอก เพราะมีกระบวนการ เช่น วัตถุดิบ การคิดลวดลาย การสร้างแบบ อีกมาก และใจต้องมิ ถ้าไม่ชอบ ไม่อดทน ไม่นิ่งเวลาอยู่หน้างาน งานก็เสียเนะครับ (หัวเราะ – หุคไปนิดหนึ่ง) จริงๆ ที่กั้วคือ ถูก copy เวลาตั้งขาย ตั้งโชว์ ตามงาน เชื้อมีขี้เคยตั้งโชว์ลายกระจกรูปผู้หญิง สวยที่งานแห่งหนึ่ง อีก 2 วัน (เน้น) 2 วันจริง ๆ ออกมาเหมือนเป๊าะ หลายอย่างเราสู้ไม่ได้ เช่น บริษัทใหญ่ๆ จะพร้อมเรื่องคน อุปกรณ์มากกว่า การ copy งานง่ายมาก (ถาม : ไม่มีการจดสิทธิบัตรความคิด) ยากครับ เคยทำ แต่ต้องล้มเลิกกระบวนการนานมาก ยุ่งยาก ขอมให้เค้า copy ดิกว่า เอาเวลาที่ต้องไปวิ่งมาคิดลายใหม่คุ้มกว่า”

4.3 กลุ่มอื่นๆ

“เห็น ได้ชัดแต่จะว่ามาจาก OTOPI ทั้งหมดคงไม่ใช่ คงเป็นจุดประกายเริ่มต้น พอมีการเริ่มต้น และการสนับสนุนที่ดีประกอบหลายอย่าง เช่น มีฝ่ายเทคนิคของกลุ่ม (ลูกชายที่รู้เรื่องเคมี) แรงบันดาลใจของคนทำงานที่ต้องไม่หุคหนึ่ง แม้ว่าอายุจะสักเท่าไร เริ่มใหม่ได้เสมอ ความชอบ รัก การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นเรื่องสำคัญ ที่สำคัญรู้แหล่งสนับสนุนวิชาการ คือ ม.เกษตรศาสตร์ เรื่องวิชาการทำให้กลุ่มอยู่ได้อย่างมั่นคง ถ้าฟังชาวบ้านถ้าขาดปัจจัยสนับสนุนเหล่านี้คงไปไม่รอด กลุ่มภูตะวันคงมาอยู่ยาวนาน และสร้างผลิตภัณฑ์มากขึ้นเช่นนี้ (ถาม : กลุ่มอยู่มามานานกี่ปี) ภูตะวันอยู่มาตั้งแต่ 2545 แต่มาเข้า OTOPI จริงๆ ปี 2547 เพราะต้องการสนับสนุน และช่องทางที่มากขึ้นในแง่การตลาด ตรา OTOPI คิดว่าขายได้ เป็นการรับประกันคุณภาพอย่างหนึ่ง (คำถาม : มีแง่ลบหรือไม่) แง่ลบมี เช่น การรับการสนับสนุนต้องมีพรรคพวก (ถามต่อ : มีเหตุการณ์อะไร จึงทำให้สรุปเช่นนี้) กระบวนการคัดสรร ทำให้สินค้าจากภูตะวันหายไปจากกองการคัดสรรถึง 3 รอบ พอสินค้าหาย การรับพิจารณาก็ไม่ได้ไปด้วย ซึ่งไม่น่าจะเกิดขึ้น (กลุ่มนี้มีกรสร้างภาพลักษณ์ ของกลุ่มด้วยการพยายามให้ข้อมูลว่ากลุ่มเป็นใคร แนวคิดพื้นฐานคืออะไร และฝันต่อไปของกลุ่มคืออะไร- ดูจากเอกสารแนบในภาคผนวก)

“เห็น ได้จากการให้เด็กนักเรียนที่อยู่ในกลุ่มวัยรุ่น รับของ ไปขาย เช่น ช่วงบ่าย ถ้าสมาชิกทีมออกไปขายของกันมาก ก็จะทำให้เด็กนักเรียนที่กลับจากโรงเรียนมาช่วย ไปดูให้ ก็มีรายได้ หรือขนมกลับบ้าน ที่สำคัญคือ ให้เด็กมารวมกันทำกิจกรรมที่ดี ไม่ไปมั่วสุ่มกัน และจะพยายามปลูกจิตสำนึกด้วย เช่น สัตว์พวกหอยเป็นสัตว์ที่สามารถเป็นรายได้ ต้องช่วยกันบำรุงรักษา โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อม มิเช่นนั้นจะตาย ไม่มีที่อยู่อาศัย คนก็จะไม่มีกินอาหาร ไม่มีรายได้ และปลูกฝังเรื่องอาหาร ไม่ให้ไปนิยมพวกของฝรั่งมาก อย่างทางโรงเรียนมีงานเราก็ช่วยโดยเอาหอยคอง ไปให้สมทบ

เป็นอาหาร ก็ไม่รู้ว่าเป็นการพัฒนาหรือไม่ แต่อย่างน้อยก็สร้างความรัก ความสามัคคี การเกื้อกูล ของชุมชน แบบต่าง
 คอบแทน ก็ทำให้ชุมชนอยู่ได้”

ประเด็นวัตถุประสงค์ข้อนี้ของโครงการ OTOP ในด้านการพัฒนา “คน” มีข้อค้นพบเพิ่มเติมคือ
 การพัฒนาดน โดยเฉพาะด้านการสร้างการเรียนรู้บอกกว่าช่วยมาก ดังนี้

1. กลุ่มที่เข้าร่วม OTOP ตั้งแต่ต้น ทำให้เรียนรู้ ทั้งในด้านการเข้าร่วมประชุมชี้แจงแนวคิด ซึ่งจะ
 ผนวกแนวคิดเรื่องธุรกิจ
2. การไปศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ
3. การพูดคุย เห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม
4. การจัดเวที ให้เกิดการสนทนาระหว่างกลุ่ม เช่น

ผลลัพธ์อื่นๆ

งานวิจัยนี้วิเคราะห์ สังเคราะห์ประเด็นที่คาดว่าจะเป็ผลลัพธ์จากโครงการ โดยความ
 คาดหวังมาจากการทบทวนวรรณกรรม และกำหนดกรอบการศึกษาไว้ก่อน รวมทั้งผลลัพธ์ที่ได้จาก
 การศึกษาและดำเนินการสังเคราะห์ผลจากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม ซึ่งกลุ่มต่างๆ ดำเนินการกันเอง

เครือข่ายระหว่างกลุ่มจะมีกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝากขายสินค้า การแจ้งข้อมูลข่าวสาร
 การฝากผลิตในกรณีคำสั่งผลิตมากเกินกำลัง เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง หากกลุ่มสามารถ
 รวมตัวกันมากขึ้น เช่นกรณีผู้ผลิตดอกไม้เก็ล็ดปลา ผู้ผลิตดอกไม้ยบัว ผลิตภัณฑ์กระเจกแกะลาย หรือ
 หัตถศิลป์ต่างๆ ก็อาจจะช่วยในการต่อรองเรื่องวัตถุดิบ เรื่องราคาที่เป็นธรรมและมีมาตรฐานมากขึ้น

นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้ใช้แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนอื่นๆ นอกเหนือจากมิติเศรษฐกิจ (การ
 สนับสนุนด้านอาชีพแก่สมาชิก) ที่เป็นวัตถุประสงค์หลักของโครงการ คือ มิติด้านสังคม (กลไกที่จะทำ
 ให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม การจัดระบบสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน โดยไม่ได้คิดว่าเป็นบทบาท
 หน้าที่ของรัฐ หรือภาคส่วนที่มีหน้าที่นี้โดยตรงต้องเป็นคนดำเนินการ) และมิติด้านวัฒนธรรม (ความ
 เชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และความภาคภูมิใจในชุมชน) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นต่อผลลัพธ์
 ดังกล่าว ดังนี้

- มิติการพัฒนาด้านสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนสูง
 ที่สุดทั้งผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม คือร้อยละ 72.5 และ 78.0 ตามลำดับ ส่วนด้านอื่นๆ คือ การสร้างความรัก
 ความสามัคคี การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสร้างปัญญาแก่ชุมชนในลักษณะพึ่งพิงตนเอง อยู่
 ในระดับใกล้เคียงกัน ดังแสดงในตาราง 10

- มติการพัฒนาด้านวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำเห็นว่าโครงการ OTOP ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกการรักท้องถิ่น เพียงร้อยละ 40.3 และร้อยละ 50.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกเห็นด้วยร้อยละ 65.0 และ 52.0 ในเขตเมือง และพระประแดงตามลำดับ ดังแสดงในตาราง 10

ตารางที่ 10 : จำนวนและร้อยละของตัวอย่างจำแนกตามผลลัพธ์อื่นๆจากโครงการ

ประเด็นที่เป็น ผลลัพธ์อื่นๆ จากโครงการ	อ.เมือง		อ.พระประแดง		รวม	
	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก	ผู้นำ	สมาชิก
-มิติด้านสังคม						
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน	26 (41.9)	87 (72.5)	39 (54.2)	117 (78.0)	39 (54.2)	204 (75.6)
สร้างความรักสามัคคี	17 (27.4)	51 (42.5)	35 (48.6)	84 (56.0)	52 (38.8)	135 (50.0)
ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน	37 (59.7)	45 (37.5)	48 (66.7)	75 (50.0)	85 (63.4)	130 (48.1)
สร้างปัญหาแก่ชุมชนในลักษณะพึ่งพิงตนเอง	40 (64.5)	45 (37.5)	40 (55.6)	79 (52.7)	80 (59.7)	124 (45.9)
-มิติด้านวัฒนธรรม						
ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและปลูกจิตสำนึกการรักท้องถิ่น	25 (40.3)	78 (65.0)	78 (65.0)	78 (65.0)	25 (40.3)	156 (57.8)
รวม	62 (100.0)	120 (100.0)	72 (100.0)	120 (100.0)	134 (100.0)	270 (100.0)

2. การสนับสนุนการปกครองแบบกระจายอำนาจของ อบต.

OTOP ทำให้การปกครองตามแนวทางกระจายอำนาจ ได้เร็ว และง่ายขึ้น ตัวอย่างกรณีศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้งพบว่า การกระตุ้นให้เกิดการสร้างงานระดับชุมชน เป็นตัวสนับสนุน ให้เกิดกิจกรรม บูรณาการการพัฒนาอื่นๆ กล่าวคือเกิดกองทุนตลาดน้ำ ซึ่งใช้เป็นกองทุนสวัสดิการกับการเยี่ยมชม จัด กิจกรรมผู้สูงอายุ กุ้ย้มเพื่อการลงทุน หรือสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อสุขภาพอื่นๆ เช่นร่วมกับกองทุน สปสช. ร่วมกับงบประมาณเพื่อการศึกษาเด็กเล็ก เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเกิดจากเงินที่สละจากกลุ่ม OTOp เพื่อส่วนรวม กลุ่มละเล็กละน้อย แต่กลายเป็นเงินกองโต ที่จะสามารถใช้บริหารจัดการได้เท่าทวีคูณ เป็นไปตามหลักการของเครือข่าย คือ 1 คนทำ ย่อมมีข้อจำกัด แต่หากรวมกันทำ จะสามารถสลาย ข้อจำกัดนั้น และเกิดเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ใช่ 1+1 แต่เป็นพลังทวีคูณ พลังที่เกิดขึ้นนี้มาจากชุมชน และพลังจะ กลับไปเสริมสร้างสิ่งที่มีในชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น หากจะเทียบเคียงกระบวนการเหล่านี้คือการ เสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนให้มากขึ้น โดยตัว OTOp เองมีการกำหนดกระบวนการที่จะต้องเข้าไป สร้างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเรื่อง ทุนทางสังคมทั้งสิ้น

การดำเนินโครงการ OTOp ในสายตาผู้บริหาร

กลุ่มนายกองจัดการบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. สอบถามจาก นายก อบต.3 แห่ง รองนายก อบต. อีก 1 แห่ง การนำเสนอในส่วนที่ค้นพบนี้ จะนำเสนอในภาพรวม โดยสังเคราะห์เป็นประเด็น ดังนี้

1. การบรรลุ และปัจจัยในการบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ

สามารถแสดงหลักฐานการสร้างรายได้ จาก “สมุดพก (สมุดประจำตัวแม่ค้า)”

“สมุดพกจะบันทึกรายได้ของแม่ค้าด้วย เป็นข้อมูลสนับสนุนแก่การดำเนินงานของ อบต. เวลาไป บรรยายที่ไหนก็ใช้ตัวนี้ในการอ้างอิงเพราะบันทึกโดยแม่ค้าเอง สามารถสอบกลับได้ ตัวแม่ค้าก็ได้ประโยชน์จากสมุด พกนี้ โดยสามารถใช้ทำธุรกรรมได้ กู้ยืมเงิน กู้ปลูกบ้าน ถอยรถ” แสดงให้เห็น พบว่ามีการบันทึกรายได้จากการ ขาย (แต่เป็นยอดประมาณการ จำนวนเต็ม เช่น 3,000 บาท เป็นต้น)

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

1.1 การสร้างงาน สร้างรายได้ตามโครงการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องดำเนินการ

อย่างเป็นระบบ โดยมีลำดับความสำคัญคือ การตลาด เพราะชุมชนไม่สามารถทำเอง ได้ หรือไม่มีความมั่นคง คือ ไม่มีแหล่งขายที่แน่นอน การช่วยในด้านตลาดเป็นอันดับต้นที่ ต้องดำเนินการ เช่น

“การตลาดเป็นเรื่องสำคัญ ที่นี้อยู่รอด มีการส่งเสริม มีการพัฒนา เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ท้องถิ่น ในการต้องหาสถานที่ให้เค้าจำหน่าย ไม่มีที่จำหน่ายผลอะไรออกไป ก็ขายไม่ได้ ย้อนหลังปี 2540 otop ที่บาง น้ำผึ้งไม่มีความโดดเด่น เนื่องจากไม่มีการส่งเสริม แต่หลังจากปี 2547 เริ่มเปิดตลาดน้ำ otop เริ่มมากขึ้น เพราะมีตลาด และมีการส่งเสริมต่อเนื่อง”

1.2 การสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ ไม่ใช่ผลิตซ้ำกัน แบบเดียวกัน หาเอกลักษณ์ของแต่ละเจ้าไม่พบ

“แต่ในภาพรวมค่อนข้างไม่ประสบผลสำเร็จ ตัวอย่างในปี 2546 ไวน์อุกเต็ม 2 ซ้างถนน ทำไมไม่ช่วยกันส่งเสริมบอกท้องถิ่น ปลดปล่อยให้เกิดความซ้ำซากได้ขนาดนั้น กองทุนก็เจ๊งกันระนาว กรณีไวน์อุก ซึ่งมีมากตั้งแต่ จ. ชัยภูมิการจัดการ ไม่มี มีขายข้างทางมากมาย และเหมือนกัน ตรงนี้ต้องมีจัดการ ทำความเข้าใจกับชาวบ้าน”

1.3 การวิเคราะห์ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อริเริ่มเป็นผลิตภัณฑ์ หรือบริการ , ความชัดเจนในหลักการของโครงการ OTOP

“ที่บางน้ำผึ้งจะเน้นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่นลูกตีนเป็ดที่กำลังโด่งดัง ซึ่งมี 2 ที่เท่านั้น คือที่นี่ และที่อัมพวา แทนการคอกทิ้ง รายได้ก็ดีกว่า ลูกมะพร้าวอีก ออกทั้งปี และออกไม่กี่เดือนก็แก่ นำมาทำผลิตภัณฑ์ก็ง่ายกว่า หรือเกลือปลาทะเล ก็เป็นการนำของที่ไร้ค่า ซึ่งแต่เดิมทิ้ง และท้องถิ่นมีมาก เนื่องจากเป็นเมืองที่มีการประมงทะเล มาสร้างคุณค่าเป็นสินค้าสร้างรายได้แก่ท้องถิ่น หรือกรณีเศษผ้าที่เหลือทิ้ง ก็นำมาเย็บ เป็นกระเป๋า ซึ่งอาชีพดั้งเดิมก็มีคือเป็นช่างเย็บเสื้ออยู่แล้ว ไม่ใช่ไปซื้อมา 100% OTOP ก็ภูมิปัญญาที่นี้มะพร้าว สมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประโยชน์มากจริงๆ”

1.4 เข้าใจหลักการโครงการ เช่น ในการประยุกต์ใช้หลักการเศรษฐกิจพอเพียง ต้องทำความเข้าใจกันว่าในระดับปฏิบัตินั้นอะไรคือแนวทาง , หรือคำว่าภูมิปัญญา แปลว่าอะไร

“ควรจะมีขีด มีใครอธิบายชัด มีใครมาบอกหรือไม่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร หรือเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ในท้องถิ่น ที่เราประสบความสำเร็จมาแลกเปลี่ยนกัน ปลุกได้เพื่อขายบ้างเล็กน้อย หลังจากเหลือกินเหลือใช้ ที่นี้ยึดแนวเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง ตามพระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัว”

2. ให้ชาวบ้านรับรู้ ว่า OTOP คือชุมชน ไม่ใช่ของคนใด , กลุ่มใด เท่านั้น แต่คือ ชุมชน

“ชาวบ้านถ้าไม่ออกมา เราก็ไม่ให้ร่วม แต่ถ้าชาวบ้านออกมาร่วม คุณทำอะไรมาเราก็ให้ แต่ถ้าคุณไม่ออกมาเลย คุณจะเดือดร้อน คุณจะขอโครงการ โน้น โครงการนี้ผมก็ไม่ให้ ผมสอนชาวบ้านก่อนคุณต้องหมั่นมาประชาคม ผล list รายชื่อเลขคุณต้องหมั่นมาประชุมด้วย คุณต้องเสียเวลาแสดงความคิดเห็นออกมา คุณต้องมีส่วนร่วม มีชื่อทุกครั้ง คุณถึงจะได้สิทธินั้นไป เราไม่ได้คลุมถุงชนเค้า ทุกคนต้องมีส่วนร่วม ในการประชาคมหมู่บ้านต่างๆ และพูดในเวทีเลขเต็มทีเลย ผู้บริหารต้องไม่ปิดบังให้เค้าพูดไปเลย”

3. การพัฒนาชุมชน โดยชุมชน เป็นไปได้ ภายใต้เงื่อนไขของการสร้างงานแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านจะกลับมามีชีวิตชีวา แต่ต้องทำความเข้าใจ และมองภาพการพัฒนาชุมชนให้ออกอย่างเป็นระบบว่าจะประสานกองทุน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ อย่างไร ไม่ใช่ต่างฝ่ายต่างทำ

“กองทุนสวัสดิการตลาดน้ำ ที่ประสบความสำเร็จวันละ 20 บาท 2 วันที่ 40 บาทมาบริจาคอีกร้านละ 20 บาทจะเป็นเงินนอกระบบ ค่าทำความสะดวกอีก 40 บาท จะเข้าหลวง ที่ไม่เข้าหลวงจะมีคณะกรรมการตลาดน้ำดูแล ซึ่งจะมีรายรับต่อสัปดาห์ ประมาณ 4-5 พันบาท หรือประมาณ 20,000 บาทต่อเดือน ปีละ 2 แสนกว่าๆ เงินนี้ก็จะเอาไปซื้อเด็ก ของขวัญวันเกิดผู้สูงอายุ ใครเจ็บ ใครป่วยมีกระเช้า เอาผู้สูงอายุไปเยี่ยมถึงบ้าน ใครอยากมีทุนขายของก็ได้ แต่ต้องมีข้อแม้ คือ ไม่เล่นการพนัน ไม่ดื่มเหล้าเมามา และเป็นทุนที่ให้โดยไม่เอาคืน

กองทุนนอกระบบนี้จะนำไปรวมกับกองทุนหลักประกันสุขภาพ ของ สปสช. เพื่อให้ สปสช. ไปด้วยกัน และพูดให้ชาวบ้านเข้าใจ คนไหนมีรายได้ ก็ให้เข้ามาบริจาคให้กองทุน สปสช หรือกองทุนตลาดน้ำด้วย แบ่งส่วนกันไป เป็น 2 กองทุน”

(ถามเพิ่ม : การแบ่งรายได้ เจ้าสมัครใจกันเอง)

“สมัครใจเอง เจ้าจะรู้ เนื่องจากคนไม่เคยมีรายได้ อยู่ๆ มีรายได้ ก็จะสละ 10% ให้ อบต. ไปบริหาร ส่วนใดก็ได้ อย่างกลุ่มนวดสมุนไพร กลุ่มแม่ค้าตลาดน้ำ กลุ่ม Home Stay ก็สนับสนุนแบบนี้ และเราก็พูดกับชาวบ้านไป ทุกคนต้องมีส่วนร่วม คุณมีกองทุนหมู่บ้าน คุณก็มาร่วมที่กองทุนหลักประกันสุขภาพด้วย คุณมี อสม. หมู่ละหมื่น คุณก็เอาเงิน อสม. มาบริจาคสมทบกองทุนหลักประกันสุขภาพด้วย ให้กองทุนหลักประกันสุขภาพเคลื่อนไปได้ และทางกองทุนหลักประกันสุขภาพก็สมทบอีก 37.50 บาทจะได้ไปแบบลูกโซ่ ไม่ใช่ใครทำงานคนเดียวในตำบล ไม่ใช่รอเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพ ไม่ใช่รอท้องถื่นให้มาสนับสนุนเท่านั้น ชาวบ้านต้องพึ่งพา พึ่งพิงตนเองด้วยตลอดเวลา ที่นี้การอุดหนุนไปด้วยกันทั้งตำบล ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่ง”

4. ต้องคิดเชิงระบบ ต่อยอดทุนให้ได้เพื่อหมุนเวียน สนับสนุนในชุมชนให้สามารถที่จะสร้างงานได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยชุมชนเอง

“ตลาดน้ำเป็นที่เอกชนทั้งสิ้น ทำอย่างไรจึงจะให้ออกมาทำงาน เปิดใจจะทำ เริ่มทำกลุ่มจะไม่ใหญ่ เรามี 100 คน 30 คนเริ่มทำก่อน อย่าง 16 ล้าน เริ่มทำ 20 กว่าคน พอคนเห็นมันดี ตอนนี้สมาชิกมี 1,600 กว่าคน เงินกลุ่มออมทรัพย์ 16 ล้านบาท ที่นี้มีกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ ให้คนจนไม่ต้องกู้เงินนอกระบบ ร้อยห้าถึงต่อเดือน ซึ่งเท่ากับ ร้อยละ ร้อยห้าสิบบาทต่อปี สามารถกู้เงินได้เลยถึงแสน มีคณะกรรมการพิจารณาเหตุผล ที่ไปที่มา กองทุนมีการปันผลร้อยละ 6.5 ต่อปี”(ถาม : คือเอาของชาวบ้านมาร่วมลงทุน แล้วปล่อยกู้ จัดการให้ออกคอก ออกผล) : ประมาณนั้น เรามีผู้จัดการออมทรัพย์ ปลายปีก็มีการแบ่งปันผลให้ชุมชน 6.5 ทุกปี มีของรางวัลให้ ใครส่งสมาชิก มีทองแจก มีโทรทัศน์ ตู้เย็น แจก จับฉลากเลย”

5. การสร้างวัฒนธรรมร่วมดูแล ร่วมพัฒนาโครงการ

“การบริหารใน 230 ร้าน จะแยกเป็นกลุ่ม ๆ ละ 20-30 คน ประมาณ 9 กลุ่ม ให้เจ้าพัฒนาในกลุ่มตัวเอง ให้ตัวแทนเข้าบริหารจัดการแทนเราบ้าง และ 9 กลุ่มนี้จะมีการประชุมแม่ค้ากันทุก 2 สัปดาห์ จะให้กลุ่มแสดงผลงานว่าได้ทำอะไรเพื่อการพัฒนากลุ่มบ้าง เช่น การพัฒนา การติดตั้งโฆษณา การปรับปรุงสถานที่ อาจจะคอยกระตุ้นว่าทำอะไรคนจึงจะคิดใจเรา คนที่เป็นหัวหน้ากลุ่มต้องรับ แล้วมานั่งเราว่ามีปัญหาอะไร ซึ่งจะมีการประชุมอย่างต่อเนื่อง โดยมีกฎเกณฑ์การปฏิบัติคือ หากใครขาดเกิน 3 ครั้ง ก็ให้ออกจากตลาดรู้สึกเป็นเจ้าของ ทุกคนมีส่วนร่วม แข่งขันกันเอง ร้านนี้จะคบบ้างแบบนี้ ร้านนี้แบบนั้น บรรยายร้าน เราก็ดูแล กลุ่มนี้ไม่คิดทำอะไรเลยหรือ ก็กระตุ้นเค้าให้เกิดการมีส่วนร่วม”

6. การทำงานร่วมกันระหว่าง อบต. ในลักษณะกลุ่มพื้นที่ (cluster)

ปัญหา

ด้านผลิตภัณฑ์

จากการสัมภาษณ์ ถึงการประเมินคุณภาพสินค้าที่ได้รับจากการคัดสรรผลิตภัณฑ์ ในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา คือระหว่าง ปี 2547-2548 มีข้อเสนอแนะต่อคุณภาพสินค้า ดังนี้

1. ขาดได้ ขาดความโดดเด่นจากผลิตภัณฑ์แบบเดียวกัน ในพื้นที่อื่นๆ หรือแม้แต่ในท้องถิ่นเดียวกัน เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน ตอไม้ , อาหาร เป็นต้น
2. ความประณีต ในหลายผลิตภัณฑ์ ยังขาดความประณีตในชิ้นงาน เช่นรายละเอียดภายในของผลิตภัณฑ์
3. การบรรจุภัณฑ์ยังไม่ได้มาตรฐาน (จำนวนมาก) เช่น การออกแบบทำให้สินค้าดูเด่นน้อยลงไป . ไม่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์
4. รูปทรง เช่นการจัด การประกอบ เช่น ช่อดอกไม้ ยังขาดความสอดคล้อง , รูปแบบขาดความหลากหลาย (คือดัดแปลงไปเล็กน้อย ไม่มีความแตกต่างต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยากจะได้ทุกรูปแบบ ทำให้ขาดโอกาสในการขาย
5. ขาดประโยชน์ในการใช้สอย
6. ขาดเรื่องราวผลิตภัณฑ์ (จำนวนน้อยราย) ทำให้ขาดจิตวิญญาณ

ด้านกลุ่ม

1. การรวมกลุ่มมีปัญหาค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองที่หนาแน่น สมาชิกมาจากที่ต่าง ๆ กัน
2. ลักษณะของชุมชนเป็นบ้านจัดสรร ประชาชนมีฐานะค่อนข้างดี จึงไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม
3. ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม
4. ขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผล

ผลสรุปการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ OTOP และผลลัพธ์อื่นๆ ที่สัมพันธ์ สนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ OTOP ดังนี้

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

1. การสร้างงาน และสร้างรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน

งาน และรายได้ที่ได้จากการดำเนินกลุ่ม OTOP คือ

1.1 กลุ่มที่มีงานอยู่แล้ว

กลุ่มนี้เช่น โรงงานอุตสาหกรรม , ข้าราชการ , อื่นๆ แต่สมาชิกในครอบครัวมีกลุ่ม OTOP จะใช้เวลาจากงานประจำ เพื่อทำงานเป็นชิ้นๆ เสริมรายได้ประจำ

1.2 กลุ่มที่เคยมีงาน แต่ประสบปัญหา โดยเฉพาะหลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ที่อาจจะถูกปลดจากงานเพราะการลดกำลังการจ้างงาน หรือกิจการล้มเลิก

ในกลุ่มนี้แม้เป็นเพียงจำนวนน้อย โดยในการศึกษาจะพบเพียง 17 ราย OTOP ช่วยสนับสนุนมากในลักษณะ เงินลงทุน ทักษะด้านผลิตภัณฑ์ในกลุ่มที่เปลี่ยนงาน โดยไม่ใช้ฐานจากอาชีพเดิม หรือสนับสนุนด้านการลงทุนในกลุ่มที่ต่อยอด หรืออาศัยทักษะเดิมจากงานอาชีพ ก่อนจะเปลี่ยนมาริเริ่มงานด้วยตนเอง เช่นจากช่างจิวเวลรี่ มาเป็นการสร้างผลิตภัณฑ์งานศิลปะ

1.3 กลุ่มที่เพิ่งสำเร็จการศึกษา แต่สนใจสร้างงานด้วยตนเอง

แม้การศึกษานี้จะมีตัวอย่างเพียง 3 กรณีศึกษาแต่อย่างน้อยก็สะท้อนว่าหากการสร้างงานในการศึกษาที่เป็นทางการ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการแรงงานในตลาดได้อย่างแท้จริง หรือสอดคล้อง แต่ถ้าสังคมยังมีระบบที่ไม่เป็นทางการรองรับ เช่นศูนย์การเรียนรู้เพื่อสร้างอาชีพ ไม่ว่าจะเป็ กคน. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กรมพัฒนาชุมชน หรืออื่นๆ ก็จะเป็นช่องทางให้เกิดการสร้างงานในลักษณะที่พึ่งพาตนเอง สนใจ ชอบ โดยมีข้อแม้ว่าต้องได้รับการสนับสนุนจากสถาบันในสังคม เพื่อสนับสนุนด้านเงินลงทุนในระยะแรก หรือการธุรกิจอื่นๆ โดยเฉพาะด้านการตลาด

1.4 กลุ่มแรงงานแฝง

กลุ่มนี้ได้แก่กลุ่มบ้าน ที่เดิมอาจจะอยู่แต่บ้าน หรือมีการร่วมสังสรรค์บ้างเป็นครั้งคราว แต่ OTOP ทำให้เกิดการสังสรรค์แบบสร้างสรรค์ คือได้ทั้งสังคม และเงินจุนเจือครอบครัว แม้ว่าส่วน

หนึ่งของกลุ่มนี้จะมีฐานการจัดตั้งกลุ่มจากการช่วยเหลือของฝ่ายพัฒนาชุมชนที่มาจัดตั้งกลุ่มสตรีของตำบลขึ้นก็ตาม OTOP ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มสตรีตามมาอีกหลากหลายกลุ่ม

1.5 กลุ่มที่เคยถูกมองว่าเป็นกลุ่มพึ่งพิงสังคม

กลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มพึ่งพิงเช่น คนสูงอายุ หรือคนพิการ OTOP ทำให้เกิดบริบทที่ทำให้กลุ่มนี้สามารถใช้ศักยภาพในการผลิตงานสร้างผลิตภาพในสังคม ได้ อย่างไรก็ตามสำหรับในกลุ่มพิการ OTOP ไม่ได้ริเริ่มการสนับสนุนกลุ่มนี้ เพราะในจังหวัดสมุทรปราการมีกลุ่ม NGOs เพื่อผู้พิการที่เข้มแข็งอยู่แล้ว OTOP เข้ามาในลักษณะสนับสนุนเท่านั้น

จากงานและกลุ่มที่เกิดขึ้นนี้ ได้สร้างรายได้จำนวนหนึ่งแก่ปัจเจก และครอบครัวในชุมชน โดยตรง รวมทั้งสร้างรายได้แก่ชุมชนทางอ้อมจากการสะละเงินบางส่วนที่ได้จาก OTOP สำหรับพัฒนาชุมชน ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นนี้สร้างความพึงพอใจแก่ปัจเจกในระดับมากที่สุดร้อยละ 52.2 และ 51.1 ในกลุ่มผู้นำ และสมาชิกกลุ่มตามลำดับ

การยกฐานะความเป็นอยู่โดยรวมของประชาชนในละแวกที่อาศัย / จังหวัด นั้นพบว่างาน และรายได้ที่เกิดจากโครงการ ในกลุ่ม OTOP ทั้งในระดับผู้นำ และสมาชิก ยังให้ความเห็น หรือสัมผัสภาพรวมไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในระดับผู้นำท้องถิ่น พบว่าให้ภาพว่า โครงการ OTOP เป็นเวทีบูรณาการการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่พื้นฐานต่างๆ การสร้างงาน และรายได้ ถือเป็น การตอบสนองระดับปัจเจก และครัวเรือน ที่ตรงจุด ซึ่งทำให้ปัจเจกและครัวเรือนหันมาสะละรายได้ส่วนเล็กน้อยกับการพัฒนาชุมชน เช่นทำให้สามารถพัฒนาการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน ระบบสุขภาพ สวัสดิการแก่กลุ่มในชุมชน เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ยากจน เป็นต้น

2. การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น

โครงการ OTOP ใช้เกณฑ์ความเข้มแข็งของชุมชน โดยพิจารณาที่ ระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่ม กองทุนของกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่ม และเพิ่มในปี 2547 คือ ระบบการบันทึกบัญชี สำหรับด้านอายุของกลุ่มพบว่าเกือบทั้งหมด คือร้อยละ 94 มีอายุมากกว่า 4 ปีขึ้นไปทั้งในเขตเมือง และเขตพระประแดง โดยร้อยละ 66 และ 60 เป็นกลุ่มที่จัดตั้งก่อนมีโครงการ OTOP โครงการช่วยขยายกลุ่มจากที่มีแต่ครอบครัว ก็เพิ่มเป็นญาติ เป็นเพื่อน เพื่อนบ้าน หรือกลุ่มที่รับงาน ไปทำ , สำหรับกองทุนเกือบทั้งหมดไม่มีกองทุนกลุ่ม แต่มีระบบรายรับรายจ่าย หรือกองทุน และงบกำไร ซึ่งสอบถามจากหัวหน้ากลุ่มทั้ง 134 คน จะได้เฉพาะตัวเลขรายรับของหัวหน้ากลุ่ม และกองทุนตั้งต้นจากการร่วมลงขัน แบบหุ้น หุ้นละ 50 – 300 บาท การบริหารจัดการกลุ่ม มีการประชุมเป็นทางการเพียงร้อยละ 7 ในเขตเมือง และเขตพระ

ประแดงตามลำดับ ในลักษณะเรียกปันผล หรือสร้างสรรค์กันประจำปี ที่เหลือซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของกลุ่ม เป็นการประชุมแบบไม่เป็นทางการ หรือร่วมกิจกรรมกับทาง อบต. ในงานชุมชนอื่นๆ

แต่หากพิจารณาความเข้มแข็งของกลุ่ม ด้วยมิติเศรษฐกิจ (กลไกการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อสนับสนุนด้านอาชีพแก่สมาชิก , มิติด้านสังคม (กลไกที่จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม การ จัดระบบสวัสดิการแก่สมาชิกในชุมชน โดยไม่ได้คิดว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของรัฐ หรือภาคส่วนที่มีหน้าที่ นี้โดยตรงต้องเป็นคนดำเนินการ , มิติด้านวัฒนธรรม (ความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญา และความ ภาคภูมิใจในชุมชน) พบว่า สำหรับ 6 ตำบลของพระประแดงมี

3. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น จากข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งสอบถามตรงๆ ว่า OTOP ส่งเสริมภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ในระดับใด พบว่าในภาพรวมประมาณครึ่งหนึ่งคือร้อยละ 57.0 ของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่ม สมาชิก เห็นว่า OTOP ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนกลุ่มผู้นำเห็นด้วยเพียงร้อยละ 39.6

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

จากข้อมูลเชิง พบว่าบุคคลที่เข้าร่วมในโครงการ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ข้าราชการพัฒนา ชุมชน และประชาชน ต่างได้รับการพัฒนาทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ดังนี้

4.1 ผู้บริหาร

กลุ่มผู้บริหารที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นผู้รับ นโยบายจากส่วนกลาง (ผู้ว่าราชการจังหวัด)

4.2 ข้าราชการพัฒนาชุมชน

การหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชน การสนับสนุนให้ตรงความต้องการ

4.3 ประชาชน

4.3.1 กลุ่มผู้นำ

ผู้นำกลุ่ม OTOP ทั้ง กลุ่ม แสดงข้อมูลที่เป็นทิศทางว่าตนเองได้พัฒนาอย่าง มากจากโครงการนี้ ซึ่งสามารถสรุปว่าการพัฒนาเป็นการพัฒนาทักษะต่างๆ ในการทำธุรกิจ และการ พัฒนาชุมชน คือ

4.3.1.1 การพัฒนาความคิดและทักษะปฏิบัติเชิงธุรกิจ : การริเริ่มผลิตภัณฑ์ ว่า จะเข้าสู่ OTOP ด้วยผลิตภัณฑ์อะไรจึงจะไปรอด เมื่อเข้าสู่ OTOP แล้ว จะธำรงรักษากลุ่มอย่างไร จะ พัฒนากลุ่มอย่างไรให้อยู่รอดภายใต้การแข่งขันของกลุ่ม OTOP ด้วยกัน การสร้างกำไร และการกระจาย กำไร ไปกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง การขาย และการขยายฐาน โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง และหลักเศรษฐกิจ พอเพียง (ไม่เป็นหนี้) ประเด็นที่เรียนรู้จากการศึกษานี้ อาจจะดูเป็นเรื่องปกติของผู้ที่อยู่ในภาคธุรกิจ แต่

สำหรับชาวบ้านในชุมชน การจะสามารถจับธุรกิจ หรือสร้างอาชีพตั้งแต่สำเร็จการศึกษาในสาขาที่ไม่ใช่ การบริหาร โดยเฉพาะธุรกิจ โดยตรงไม่ใช่เรื่องง่าย หรือเรื่องบังเอิญ หรือโชคช่วย แต่เป็นเรื่อง ความสามารถ โดยการสนับสนุนอย่างถูกต้องของโครงการ ฯ

4.3.1.2 การพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชน : ได้ปลูกฝังการรักพื้นที่ รักชุมชน การต่างตอบแทน

4.3.2 กลุ่มสมาชิกทีม

ทั้งสองพื้นที่ให้ความเห็นคล้ายคลึงกัน คือ ได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่ม การทำงานเป็นทีม การค้าขายบ้าง แต่ที่ได้มากที่สุดคือ งานฝีมือ และการริเริ่มผลิตภัณฑ์

ผลลัพธ์อื่นๆ

3. การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม ซึ่งกลุ่มต่างๆ ดำเนินการกันเอง ทั้งนี้ โดยมีผลประโยชน์ร่วม และการอยู่รอดของกลุ่มเป็นแรงจูงใจ
4. การสนับสนุนการปกครองแบบกระจายอำนาจของ อบต.

ปัจจัยความสำเร็จ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐ
2. การตลาดที่รัฐสนับสนุน
3. การเอาจริงเอาจังของ อบต.
4. การยอมรับเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน
5. คุณธรรม จริยธรรมในการประกอบอาชีพ

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรค

1. การเมืองที่ไม่นิ่ง ช่วงเวลาหนึ่ง (ระหว่าง พ.ศ.2549-2550)
2. ขาดเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

บทเรียนที่ได้จากชุมชน

ด้านบวก

1. ชุมชนรับรู้ว่ามีใครอยู่ในชุมชนที่โตเคียวได้

2. การช่วยเหลือชุมชนเป็นเรื่องจำเป็น แต่ช่วยในแนวทางที่ให้ชุมชนเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการ และรู้สึกภาคภูมิใจ อย่างไรก็ตาม การสนับสนุน หรือการช่วยเหลือ ต้องคำนึงถึงความเท่าเทียม ความจำเป็น หรือความต้องการของชุมชน ของกลุ่มในแต่ละระดับด้วย
3. การมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยหน่วยงานต่างๆ เช่น กรม (มีหลักสูตรเพื่อชุมชนเป็นระยะๆ ซึ่งชุมชน เช่น กลุ่มทำรอมะพร้าว ก็ได้ทักษะ ความรู้มากจากที่นี่ , ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน ได้สร้างโครงการพัฒนาอาชีพแก่ชุมชน ตัวอย่างในปี 2548 สร้างกิจกรรมฝึกอาชีพในระยะสั้น เขตชุมชนเมืองจำนวน 11อาชีพ เช่น การนวด , อาหาร-ขนม , ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา , ผ้าบาติก (ประมาณ 250 คน) ส่วนในอำเภอพระประแดง มี 9 อาชีพ เช่นการประดิษฐ์ดอกจัน , ตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี , การประดิษฐ์ดอกไม้สด และงานใบตอง , เคลือบกรอบรูปวิทยาศาสตร์ (ประมาณ 350 คน) แหล่งอื่นๆ เช่น กรมพัฒนาชุมชน โดยที่แผนในการกำหนดว่าจะมีโครงการใด จะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เช่นของสมุทรปราการ จะเป็ฯการนวดแผนไทย การทำขนม ภาษาอังกฤษสำหรับมัคคเทศก์
4. การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ เช่น

ด้านลบ

1. การแข่งขัน และต้องการเป็นหนึ่งเดียว ในด้านการผลิตสินค้าของชุมชน (ขอให้ฝ่ายจดทะเบียนสินค้า ไม่รับจดจ้าวอื่น)
2. คิดแต่ตัวเอง
3. ไม่เดินหน้าเพราะยังไม่มั่นใจนัก
4. ยังไม่คิดขยายผลิตภัณฑ์
5. วัตถุดิบ : เช่นผักตบชวา ของสมุทรปราการใช้ไม่ได้ เพราะเป็นน้ำเค็ม ทำให้ก้านสั้น ไม่แข็งแรง ต้องไปซื้อที่จตุจักร โนน (เพราะเอามาจากแหล่งปลูก คือที่สุพรรณบุรี

อภิปรายผลการศึกษา

การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

1 การสร้างงาน และสร้างรายได้แก่ครอบครัว และชุมชน

กระบวนการในโครงการ OTOP เข้าไปกระตุ้นการสร้างกลุ่ม การสร้างงานทั้งงานใหม่ ด้วยการให้ความรู้ด้านอาชีพ การเสริมสร้างงานเดิม ด้วยกระบวนการคัดสรรผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงต่อยอดสินค้า และกระบวนการในโครงการเข้าไปสนับสนุนธุรกิจชุมชน โดยเฉพาะบรรจุภัณฑ์ และการตลาด ทำให้เกิดกลุ่ม OTOP ทั้งการขยายจากกลุ่มเดิม และกลุ่มจัดตั้งใหม่ อย่างไรก็ตาม กระบวนการโครงการ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเล็กๆ ที่ยังมีอยู่ในชุมชน อีกจำนวนมาก ซึ่งทั้งฝ่ายพัฒนาชุมชน เกษตร

อำเภอ คงต้องทำงานประสาน เพื่อสนับสนุนการตั้งกลุ่ม หรือการเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือกลุ่มที่จัดตั้งแล้วจะสนับสนุนอย่างไรต่อไปให้มีลักษณะของกลุ่มตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง หรือกลุ่มที่พึ่งพิงตนเองได้ ข้อมูลที่พบในการศึกษาหลายกลุ่มที่พัฒนาจากกลุ่ม OTOP เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต่างอยากให้ธุรกิจขยายตัวเช่น มีระบบการบรรจุภัณฑ์สามารถเก็บผลิตภัณฑ์ได้นาน และส่งขายต่างประเทศได้ แต่แนวคิดเรื่องการปรับปรุงวัตถุดิบ หรือแก้ไขปัญหากเกี่ยวกับวัตถุดิบ หรือการส่งต่อความรู้เพื่อเป็น มรดกตกทอด ยังไม่มีการดำเนินการอย่างชัดเจน เช่นกรณีพลาสติกบางบ่อที่มีปัญหาน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรม อาจจะทำให้เกิดผลเสียต่อการเลี้ยงปลาสดที่ อ.บางบ่อ ก็ยังไม่มีการแก้ไข หรือเจรจาอย่างเป็นทางการช่วยเหลือสนับสนุนได้ สถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งลงพื้นที่ และมีสาขาเหล่านี้ อยู่ น่าจะดึงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมาก ทั้งนี้ทางมหาวิทยาลัยก็จะสามารถผลิตบัณฑิตที่เป็นที่ตรงตามความต้องการของตลาดด้วย

บทเรียนที่สำคัญคือ “การให้วิธีจับปลา ยังยืนกว่าการให้ปลา” ยังคงสามารถอธิบายกับการสร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชนภายใต้โครงการ ๆ ใดๆ ก็ตาม การสนับสนุนต้องมีหลักเท่าเทียม และเสมอภาค (equity และ equality) ด้วย ตลอดจนต้องคิดว่าวิธี หรือเครื่องมือที่ให้ไปนั้นชุมชนสามารถใช้ เครื่องมือนี้ในบริบท หรือต้องการใช้เครื่องมือนี้หรือไม่ เพราะชุมชนยังมีกลุ่มที่มีการรวมตัวกัน และสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อการใช้ในครัวเรือนเท่านั้น โดยวัตถุประสงค์เพื่อลดรายจ่าย เหลือจึงจะขาย กลุ่มเหล่านี้จะสนับสนุนไปในทิศทางใด ยังเป็น โจทย์ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องหาคำตอบต่อไป บนฐานที่เห็น สอดคล้องของงานวิจัยนี้ และงานวิจัยอื่นๆ

เศรษฐกิจของชุมชน คือฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของชาติ (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ม.ราชภัฏพระนคร. 2548 :12)

2 การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนให้สามารถคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น

ความเข้มแข็งของชุมชน

ประเด็น “ชุมชนเข้มแข็ง” มีความพยายามในการอธิบาย ซึ่งว่าชุมชนเข้มแข็งคืออะไร เช่น สุณี สุทธิวานิช (ตค.2548 : 28) ระบุว่าชุมชนที่เข้มแข็ง ต้องมีลักษณะ 1)มีระบบข้อมูล 2)มีการจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือสร้างโอกาสให้คนในชุมชนได้มีการพูดคุยสื่อสารกันเป็นประจำ 3)มีแผนชุมชน 4)มีการนำแผนไปปฏิบัติ หรือมีกิจกรรมที่มีการดำเนินการร่วมกัน 5)มีการจัดการทุนของชุมชน หรือมีองค์กรที่เข้มแข็งอย่างน้อย 1 องค์กรเพื่อเป็นแกนนำในการพัฒนา หรือ นภาพร หะวานนท์ (2550 : 19-23) ได้ศึกษาค้นคว้าวัดความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อการ ทฤษฎีฐานรากคือ 1) มิติด้าน

เศรษฐกิจ หรือศักยภาพของชุมชนในการจัดระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับการผลิตเพื่อการค้า คือมีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน , มีการจัดระบบการผลิตเพื่อลดต้นทุนการผลิต , ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และการเพิ่มแหล่งรายได้ให้มีความหลากหลาย 2) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ตัวที่สะท้อนความสามารถด้านนี้ คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบการดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เป็นธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิกได้ 3) มิติด้านสังคม หรือการที่ชุมชนสามารถสร้างกลไก ที่จะทำให้คนมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม มีความผูกพันกับสมาชิกอื่นๆ ในชุมชน โดยสะท้อนออกมาในรูปแบบของการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการเพื่อทำประโยชน์แก่ชุมชน , ความสามารถในการจัดระบบสวัสดิการชุมชนเพื่อคนในชุมชน หรือเพื่อความจำเป็นในภาวะฉุกเฉิน 4) มิติด้านวัฒนธรรม หรือความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ของท้องถิ่น เชื่อมมั่นในศักยภาพของชุมชน และภาคภูมิใจในชุมชนของตน หรือสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544 : 18-21) จะอธิบายชุมชนเข้มแข็งต้องมีองค์ประกอบ ลักษณะที่เฉพาะกล่าวคือ การรวมตัวเป็นกลุ่ม กลุ่มต้องมีเป้าหมายร่วม หรือยึดโยงกันด้วยประโยชน์ของกลุ่ม หรือสาธารณะ พึ่งตนเอง ร่วมคิด ร่วมทำ มีการระดมทรัพยากร เชื่อมโยงกันหลายรูปแบบ มีกิจกรรมต่อเนื่อง มีการบริหารงานกลุ่ม โดยที่ต้องมีลักษณะ ที่สมาชิกเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง พร้อมจะร่วมกันจัดการปัญหา มีกระบวนการของกลุ่ม มีการเรียนรู้ ร่วมกำหนดแผน พึ่งพาภายนอกเพื่อให้กลุ่ม

โครงการฯ ได้ผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งผ่านการสนับสนุนต่างๆ และผ่านเกณฑ์การคัดสรรผลิตภัณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติของกลุ่ม 3 ประเด็นคือ ระยะเวลาการจัดตั้งกลุ่ม , กองทุนของกลุ่ม และการบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม ดังกล่าวแล้ว ซึ่งการสรุป หรือแปลความความเข้มแข็งดังกล่าวเป็นไปอย่างผิวเผิน เพราะกลุ่มต่างๆ เกิดก่อนมีโครงการ OTOP , กองทุนของกลุ่มที่ที่พิจารณาในแง่การปันผล การถือหุ้น การสะสมทุน จะยังไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็นอย่างเป็นระบบมาก เพราะส่วนใหญ่ของกลุ่มจะเป็นลักษณะจ้างแรงงาน กลุ่มที่มีการแบ่งปันลักษณะหุ้นจะมีประมาณร้อยละ 30 เท่านั้น ดังนั้นการสะสมทุน และการเรียนรู้เชิงธุรกิจของสมาชิกทุกคนในกลุ่มเป็นไปในลักษณะไม่เข้มข้น

นอกจากนี้การคิดเอง ทำเองในการพัฒนาท้องถิ่น คงไม่สามารถที่จะพิจารณา หรือฝืนแค่การมีกลุ่ม และให้กลุ่มมีอายุยืน ให้มีกองทุนของกลุ่ม ให้กลุ่มมีการจัดการบริหารกลุ่ม ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน แต่ต้องทำให้กลุ่มเกิดเครือข่ายร่วม เพราะกลุ่มจะอยู่คู่ชุมชน จนทำให้กลายเป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถคิดการพัฒนาท้องถิ่นได้เองนั้น ชุมชนต้องมีอุดมการณ์ (Ideology) การพัฒนาในแนวทางเดียวกันที่ชุมชนร่วมลงขันทามติแล้ว ตัวอย่างงานวิจัย ของ พรเพ็ญ ทับเปลี่ยน (2546) ซึ่งศึกษาเส้นทางเศรษฐกิจในกระแสนิยม โดยศึกษาเฉพาะชุมชนนาโศ จ.ยโสธรซึ่งเกิดจากการรวมตัวของครัวเรือนกว่า 1000 ครัวเรือนในพื้นที่ 80 หมู่บ้าน เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ทำให้เห็นภาพของการปรับตัวของชาวนา

ในยุคทุนนิยม เป็นตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จตามหลักการ “รวมตัว” เป็นกลุ่ม ก่อให้เกิด 1)กระบวนการสร้างจิตสำนึกชุมชน โดยกลุ่มผู้นำใช้ “กระบวนการโสเหล่” ด้วยการสื่อสารบอกถึงความทุกข์ ความสุข และความเป็นไปในชีวิตซึ่งกันและกัน ทำให้ปัญหาครัวเรือนถูกยกระดับเป็นปัญหาชุมชน และกลายเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของกระบวนการฟื้นฟูเศรษฐกิจชุมชน 2)การสร้าง การถ่ายทอด และสืบทอดอุดมการณ์ การพัฒนา (ระบบหรือชุดของความหมาย ค่านิยม และการกระทำของมนุษย์ที่ผ่านการสร้างสัญลักษณ์ของโลกทางสังคม) ช่วยให้เห็นมุมมองภาพการพัฒนาเป็นภาพเดียวกัน เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้ง โรงเรียนชุมชน ร้านค้าชุมชน ชมรมสมุนไพรรักษาตัวเอง กองทุนผ้าป่าพันธุ์ไม้ ชมรมรักษัธรรมชาติ ทั้งนี้มุ่งสู่จุดหมายปลายทางเดียวกันคือ ลดการเสียเปรียบ และการพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอก 3)สร้างบรรทัดฐานการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางบอกว่าสมาชิกของชุมชนใครต้องทำอะไร โดยชุมชนพัฒนา กลไกนี้ขึ้น เพื่อเฝ้าระวัง ไม่ให้มีการฝ่าฝืน รวมทั้งการลงโทษ เป็นระบบสมาชิกควบคุมสมาชิก 4)การวัดระดับความสัมพันธ์ในกระบวนการพัฒนา : ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรทางเศรษฐกิจของชุมชน (โรงเรียนใต้) ซึ่งน่าจะเป็นผลจากความเอื้อนของชุมชนต่อผู้นำ (personal trust) สู่วางใจทางสังคม (social trust) โดยมีกฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติ การควบคุมการตรวจสอบ เป็นกลไกร้อยรัด , การจัดระเบียบระหว่าง องค์กรทางเศรษฐกิจของชุมชน กับระบบเศรษฐกิจภายนอก , การจัดระเบียบระหว่างองค์กรทางเศรษฐกิจของชุมชนกับองค์กรพัฒนาจากภายนอก เช่นรัฐ ซึ่งเข้ามาในช่วงที่ชุมชนเข้มแข็ง ยืนได้ ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดว่าจะรับแนวทางการพัฒนาโดยรัฐในระดับใด และอย่างไร คือมีอิสระที่จะกำหนดแนวทางการพัฒนาของชุมชนเอง ตามความต้องการ และสอดคล้องกับเงื่อนไขของชุมชน โดยพบว่านโยบายของรัฐ ที่ไปปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคมเป็นปัญหา และอุปสรรคต่อธุรกิจชุมชน หรือความสัมพันธ์กับ NGOs ซึ่งเข้ามาช่วยในบทบาทผู้เชี่ยวชาญทางการตลาดให้กับโรงเรียนชุมชน ซึ่งยังเป็นบทบาทที่ชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างอิสระ 5)การผลิตซ้ำกับความยั่งยืนของการพัฒนา ต้องมีการทบทวนอุดมการณ์การพัฒนา และสร้างผู้สืบทอดการพัฒนาตามอุดมการณ์นั้น ซึ่งในหลักวิชาการการปรับตัวของชุมชนโสเหล่ นี้สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 114) ระบุว่าความยั่งยืนของชุมชน เป็นตัวชี้วัดการสร้างชุมชนที่สำคัญ และความยั่งยืนนั้นจะเกิดจากการที่ชุมชนต้องมีการส่งผ่านชุมชนเป็นทอดๆ โดยคงหลักการ หรือ ideology ที่ค้ำจุนของชุมชนไว้ กรณีการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในโครงการ OTOP อาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด “ชุมชนเข้มแข็ง” ที่ต้องบูรณาการมิติเศรษฐกิจ และมิติอื่นๆ ในการพัฒนาด้วย และเป็นไปในระดับกว้าง ไม่ใช่ในระดับกลุ่ม เพราะสำคัญต่อแนวทางการดำเนินงานของโครงการ

นอกจากนี้การปูฐานเรื่อง “กลุ่ม” ต้องทำความเข้าใจว่าเป็นเพียงกิจกรรมการพัฒนาเบื้องต้น โดยชุมชน แต่ยังมีงานสำคัญรออยู่คือ การธำรงรักษากลุ่ม เพราะการเกิดกลุ่ม โดยเพียงสมาชิกมาร่วมประชุม ไม่ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนา และการสำรวจหมู่บ้านพบว่า มีกลุ่มต่างๆ มากมายเช่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ – สหกรณ์ และกลุ่มสตรีสหกรณ์ , กรมส่งเสริมการเกษตร – กลุ่มเกษตรกร หรือกลุ่มแม่บ้าน

เกษตรกร , กรมพัฒนาชุมชน – กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต , กลุ่มอาชีพ ซึ่งพบว่า กลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมจริง มีเพียง 10 จาก 10 หมู่บ้าน ส่วนที่เหลือตั้งขึ้นตามนโยบายของหน่วยงาน เมื่อหมดโครงการ หมดงบประมาณ กิจกรรมของกลุ่มก็เลิกไปด้วย จึงดูเหมือนว่าในชุมชนมีกลุ่มต่างๆ มากมาย แต่ความเป็นจริงกลุ่มที่เข้มแข็งจะมีไม่มาก และบางกลุ่มมีกลุ่มเดียว แต่มีหลายชื่อ โจทย์สำคัญสำหรับนักส่งเสริมต้องทำความเข้าใจ คือ ทำอย่างไรจะส่งเสริมกลุ่มให้เกิดขึ้น และพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งยั่งยืน ไขลึ้มตามยุทธศาสตร์ เพราะเป็นการเปลี่ยนแปลง และคิดประโยชน์อันใดต่อการพัฒนา (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเสริมสร้างความสำเร็จของชุมชน ม.ราชภัฏพระนคร. 2548 :14-15)

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้มีตัวอย่างให้เห็นถึงการเกิดกลุ่มที่เริ่มต้นจากความเข้าใจในปัญหา และ/หรือมีความต้องการตรงกัน เช่นกลุ่มแม่บ้านในหลาย ๆ ตำบล ปัญหา คือการมีเวลาว่าง จากการดูแลครอบครัว ความต้องการรายได้เสริมเหมือนกัน หรือความต้องการเสริมพลังอำนาจสตรี เป็นแรงผลักดันที่ทำให้กลุ่มสตรีหลาย ๆ กลุ่ม กลุ่มแม่บ้านหลาย ๆ กลุ่มในพื้นที่ศึกษาอยู่ยั้งยืนยงร่วมกันหลายปี แม้ว่ายังคงมีปัญหาอุปสรรค คือ การเข้ากลุ่มที่ยังไม่สม่ำเสมอ การไม่สามารถหาสมาชิกใหม่ ๆ หรือไม่สามารถขยายการผลิตได้มากขึ้น

3. การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากกระบวนการของโครงการ ที่พยายามให้เกิดการคิดค้นผลิตภัณฑ์/การบริการ ใหม่ ๆ ด้วยเทคโนโลยี ง่ายๆ จะมีคำถามพอสมควรจากชุมชนว่าอะไร คือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” อย่างไรก็ตามในกระบวนการคัดสรรผลิตภัณฑ์จะมีเกณฑ์ด้านภูมิปัญญาด้วยในข้อที่ว่าด้วยเรื่องราว-ตำนานของผลิตภัณฑ์ คือการนำความรู้/ทักษะ ความสามารถในการผลิตที่สืบสานมาจากบรรพบุรุษในท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่ใช่ลักษณะการสืบสานแบบเกณฑ์ที่กำหนด แต่เป็นลักษณะการไปเรียนรู้ และริเริ่มเป็นอาชีพ กลุ่มที่มีลักษณะสืบสานมาจากบรรพบุรุษจริงๆ มีน้อย เช่น น้ำพริก การเลี้ยงปลา กุ้งเหยียด ห่อหมก แต่เหล่านี้ไม่ใช่เป็นอาชีพที่มีลักษณะพิเศษที่ต้องอาศัยการสืบทอด อาจจะมีที่พิเศษที่พบบ้างคือ หมอแผนไทย ที่ในร้านมีทั้งเครื่องบดยา สมุนไพร สูตรยารักษา ที่สืบทอด และต้องอาศัยการเรียนรู้จริงๆ ดังนั้นคิดว่าเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง ของท้องถิ่น ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร และไม่ได้มีการรวบรวมตำนานเมือง หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่างๆ ของจังหวัดไว้ (กำลังพยายามดำเนินการ)

ในด้านนี้ตามที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2544 : 114) ได้เสนอหลักเบื้องต้นในการสร้างชุมชนว่าต้องพึงพิงภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งต้องยอมรับว่าภูมิปัญญามีข้อจำกัด ดังนั้น ชุมชนต้องรู้จักผสมผสานความรู้ภายในชุมชน กับความรู้ที่มาจากภายนอก และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาต่อยอด ให้ดีขึ้นกว่าเดิม หรือ อาจจะใช้เทคโนโลยีข้างนอกก็อาจจะได้ แต่ใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น โดยความร่วมมือจากด้านวิชาการ เช่นสถาบันการศึกษา ตัวอย่างกรณี การพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชุมชนด้านสุขภาพอนามัย (ปราณี นันทศรี และคณะ : 243,248) โดยการวิจัยวิธีการผลิตวิตามินบีรวมจากรำข้าว ของ ม.

ธรรมชาติด้วยเทคโนโลยีที่ชุมชนเข้าใจ ทำให้ชุมชนได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์ ลดการบริโภควิตามินบีรวมที่มากจากการสังเคราะห์เคมี และทำให้ชาวบ้านมีงานทำ เพราะความต้องการวิตามินบีรวมจากธรรมชาตินี้เป็นที่ต้องการของตลาดสูง

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ประเด็นนี้ในโครงการ ฯ กำหนดในนโยบายหลัก 3 ประการว่า กระบวนการของโครงการฯ จะสร้างบุคคลที่มีความคิดกว้างไกล มีความรู้ความสามารถ มีการวางแผนการตลาด มุ่งเน้นการผลิตโดยคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นหลัก โดยเกณฑ์การคัดสรรในปี 2545-2546 กำหนด เป็นเงื่อนไขด้านการตลาดว่า ต้องมีการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจของลูกค้า ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารเผยแพร่ บริการหลังการขาย และพัฒนาสินค้าตามข้อเสนอแนะของลูกค้า แต่ในปี 2547 ปรับออกทั้งหมด คงไว้แต่เพียงความสามารถด้านการผลิต การตลาดในด้านการหาตลาดเพิ่ม ซึ่งในเชิงการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ข้อนี้ โดยในกระบวนการดำเนินงานได้มีการกำหนดการอบรมตามโครงการ Smart OTOP Program ทั้งแก่ผู้ประกอบการ และพี่เลี้ยงหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสื่อเอกสาร (17 เล่ม) ที่เขียนโดยนักวิชาการ และวิทยากรผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้การดำเนินโครงการ กับเจ้าหน้าที่ และให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยพัฒนาได้ดำเนินการต่อในกลุ่มประชากร และชุมชน พร้อมด้วย การสนับสนุนด้านการเงิน ด้านวิชาชีพ และการจัดตั้งกลุ่ม ตลอดจน กระบวนการธุรกิจทั้งกระบวนการ อย่างไรก็ตามการดำเนินการจะดำเนินโดยพัฒนากรชุมชนระดับต่างๆ ในส่วนประชาชนที่ได้แสดงบทบาทจะเป็นหัวหน้ากลุ่มเครือข่ายภาคประชาชนในระดับอำเภอ 6 อำเภอ คือเครือข่าย OTOP ของอ.เมือง (5คน) และ อ.พระประแดง (3 คน) ทำงานร่วมกับ นตผ อ.เมือง และนตผ อ.พระประแดง หรือหัวหน้ากลุ่ม OTOP ต่างๆ ซึ่งอาจขยายถึงผู้นำร่องๆ ที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มอีก 2-3 คน ซึ่งจะเรียนรู้ในด้านการวางแผนกลุ่ม การคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การขยายช่องทางการขาย การบรรจุภัณฑ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งทั้ง 134 คน ต่างพอใจกับกระบวนการดังกล่าว กล่าวโดยสรุป

4.1 ผู้บริหาร

กลุ่มผู้บริหารที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ นายกองดีการบริหารส่วนตำบล เนื่องจากเป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลาง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ในระดับปฏิบัติการ โครงการ OTOP ทำให้ผู้บริหารสามารถให้การสนับสนุนการปกครองชุมชนได้อย่างลงตัว บทบาทที่ได้เรียนรู้จากการบูรณาการโครงการ OTOP กับการพัฒนาชุมชน จะเข้าได้กับหลักการบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Management) เป็นไปตามหลักการทฤษฎีการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยที่โครงการ OTOP เป็นนโยบายที่การพัฒนาฐานราก ผนวกกับหลักการบริหารของ อบต ตามแนว NPM คือ อบต.ทำหน้าที่

1. จุดประกาย เร่ง ให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (catalytic Government : Steering Rather than rowing)

2. เสริมพลังอำนาจชุมชน มากกว่าบริการแบบเดิม ที่มีประชาชนเป็นผู้รับเพื่อเน้นให้เกิดความเป็นเจ้าของ (community-Owned Governance : empowering than service) ทั้ง Smart OTOP Program , แผนชุมชน และเวทีประชาคม การผลักดันให้ชุมชนเป็นเจ้าของในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ล้วนเป็นการเสริมพลังอำนาจชุมชนทั้งสิ้น
3. ใช้หลักแข่งขันทำงาน โดยแข่งกับตนเองในเป้าหมายที่กำหนดไว้ (competitiveness Government : Injection into service delivery) OTOP เป็นโครงการที่มีกระบวนการค่อนข้างสูง ทางฝ่ายปฏิบัติก็พยายามดำเนินการอย่างมีขั้นตอน เช่น การคัดสรรผลิตภัณฑ์จาก 1 , 2 , 3 , 4 และ 5 ดาว หรือจากกลุ่มอาชีพเป็นวิสาหกิจชุมชน ทำให้กลุ่ม หรือชุมชน ต้องวางแผน เป็นระยะๆ ซึ่งทางฝ่ายปกครอง หรือผู้บริหารท้องถิ่น พยายามให้แนวคิดนี้แก่กลุ่ม คือ พยายามอย่าผลิตสินค้าซ้ำซ้อน และมาตัดราคากันเอง
4. มุ่งที่พันธกิจเป็นหลัก (Mission –drive Government : transforming rule – driven organization) กรอบการพัฒนาชุมชน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หรือให้ชุมชน “โต” แบบมีภูมิคุ้มกัน
5. บริหาร กำกับ โดยใช้ความต้องการของประชาชน หรือชุมชนเป็นที่ตั้ง (customer driven Government : meeting the needs of the customer , not the bureaucracy and Market-oriented government : leveraging change through the market) จะเห็นจากที่ทุกตำบล / เทศบาลมีการจัดทำแผนชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
6. หาเติม ไม่ใช่รอรับการสนับสนุน (Enterprising Government : earning rather spending) ในข้อนี้สำหรับเขตพระประแดงจะเห็นชัดจากกองทุนตลาดน้ำที่สร้างรายได้อย่างน้อย 4,000 บาทต่อสัปดาห์ให้กับชุมชน เป็นทุนต่อยอดการค้าดำเนินการพัฒนาชุมชน ที่ไม่ต้องรอการสนับสนุนภาครัฐ
7. ปกครองแบบมุ่งสู่การมีส่วนร่วม การเป็นทีมร่วมกัน (Decentralizing Government: from hierarchy to participation and teamwork)

ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยด้านการกระจายอำนาจว่า การปกครองแบบกระจายอำนาจสร้างประโยชน์กับชุมชน (สุรัสวดี หุ่นพยนต์. 2547 : 215-229)

4.2 ข้าราชการพัฒนาชุมชน

จากหลักสูตร และกระบวนการอบรม ร่วมกับการปฏิรูประบบราชการ ตามมาด้วยการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐริเริ่มแผนงาน โครงการเพื่อขับเคลื่อนการบริหารงานสู่กรอบกติกาใหม่คือ การมุ่งเน้น

ผลสัมฤทธิ์ และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทำให้กรมพัฒนาชุมชนจึงริเริ่มโครงการระบบมาตรฐานงานชุมชนขึ้น ด้วยการจัดมาตรฐานเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน , กลุ่ม/องค์กรชุมชน , กลุ่มองค์กรเครือข่ายชุมชน และชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ร่วมกับการเข้าร่วมพัฒนาตามโครงการ Smart OTOP

4.3 ประชาชน

4.3.1 กลุ่มผู้นำ

ผู้นำกลุ่ม OTOP ทั้งพื้นที่เขตเมือง และเขตพระประแดง แสดงข้อมูลที่เป็นทิศทางว่าตนเองได้พัฒนาอย่างมากจากโครงการนี้ ซึ่งสามารถสรุปว่าการพัฒนาเป็นการพัฒนาทักษะต่างๆ ในการทำธุรกิจ และการพัฒนาชุมชน คือ

4.3.1.1 การพัฒนาความคิดและทักษะปฏิบัติเชิงธุรกิจ : การริเริ่มผลิตภัณฑ์ว่าจะเข้าสู่ OTOP ด้วยผลิตภัณฑ์อะไรจึงจะไปรอด เมื่อเข้าสู่ OTOP แล้ว จะธำรงรักษากลุ่มอย่างไร จะพัฒนากลุ่มอย่างไร ให้อยู่รอดภายใต้การแข่งขันของกลุ่ม OTOP ด้วยกัน การสร้างกำไร และการกระจายกำไรไปกลุ่ม อย่างต่อเนื่อง การขาย และการขยายฐานโดยใช้หลักการพึ่งตนเอง และหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ไม่เป็นหนี้) ประเด็นที่เรียนรู้จากการศึกษานี้ อาจจะดูเป็นเรื่องปกติของผู้ที่อยู่ในภาคธุรกิจ แต่สำหรับชาวบ้านในชุมชน การจะสามารถจับธุรกิจ หรือสร้างอาชีพตั้งแต่สำเร็จการศึกษาในสาขาที่ไม่ใช่การบริหาร โดยเฉพาะธุรกิจ โดยตรงไม่ใช่เรื่องง่าย หรือเรื่องบังเอิญ หรือ โชคช่วย แต่เป็นเรื่องความสามารถ โดยการสนับสนุนอย่างถูกจังหวะของ โครงการ ฯ

4.3.1.2 การพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชน : ได้ปลูกฝังการรักพื้นที่ รักชุมชน การต่างตอบ

4.3.2 กลุ่มสมาชิกทีม

ได้เรียนรู้ทักษะอาชีพ การทำงานเป็นทีม การทำธุรกิจ ซึ่งหลักสูตรทั้งหมด 17 เล่ม ครอบคลุมวงจรธุรกิจ ตลอดจนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีชุมชน โดยเฉพาะการประชุมทุก 2 สัปดาห์ ของกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ค้า OTOP ตลาดน้ำ การดูแลของพี่เลี้ยง ถ้วนสร้างความรู้เชิงธุรกิจ อย่างไม่ตามการขาดประสบการณ์ ทางสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต ก็ยังอยากให้มีการสนับสนุนด้านอื่นๆ คือ การรวมตัวของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบใกล้เคียง ในการต่อรองการซื้อวัตถุดิบในราคาที่เหมาะสมมากขึ้น

ผลการศึกษาระบบรวัดดูประสงค์ 4 ข้อ นี้ มีความสอดคล้องกับการศึกษาอื่นๆ เช่น บุญอนันต์ พันิชทรัพย์ และพลาพรรณ คำพรรณ (2549 : 6-12 – 6-14) ซึ่งทำการศึกษาเรื่อง มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อ 1)ศึกษาแนวคิด หลักการเพื่อการพัฒนาการเชิงบูรณาการในชุมชน 2) ศึกษากลไกการ

บริหารจัดการของ โครงการ OTOP 3)ศึกษาข้อสรุปกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน และวิถีคิด ของชุมชนการสร้างสรรค์ ชุมชนพึ่งตนเองได้ จากกลุ่ม OTOP ระดับ 4 คาวขึ้น ไป จำนวน 1-2 กลุ่ม ต่อ 1 ตำบล รวม 4 ตำบลใน 1 อำเภอ จาก 4 ภาค รวม 16 ตำบล 16-32 กลุ่ม OTOP ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทำให้สมาชิกมีรายได้ และรายได้เพิ่ม มีโอกาสเรียนรู้เชิงบริหาร เทคนิคการผลิต การตลาด และมาตรฐานชุมชน หมู่บ้านต้นแบบสนับสนุนกลไกการบริหารในชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น การบริหารโดยกลุ่มทำให้สมาชิกมีความพอใจการกระจายรายได้ ทำให้กลุ่มเกิดสำนึกคุณภาพของสินค้า เอาใจใส่ต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาแหล่งผลิต แสดงความเป็นเจ้าของชุมชน

ผลอื่นๆ จากโครงการ OTOP

ผลลัพธ์อื่นๆ ได้แก่

5. การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม ซึ่งกลุ่มต่างๆ ดำเนินการกันเอง

เครือข่ายระหว่างกลุ่มจะมีกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การฝากขายสินค้า การแจ้งข้อมูลข่าวสาร การฝากผลิตในกรณีคำสั่งผลิตมากเกินกำลัง เป็นต้น เหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง หากกลุ่มสามารถรวมตัวกันมากขึ้น เช่นกรณีผู้ผลิตดอกไม้เก็ล็ดปลา ผู้ผลิตดอกไม้ไยบัว ผลิตภัณฑ์กระจกแกะลาย หรือหัตถศิลป์ต่างๆ ก็อาจจะช่วยในการต่อรองเรื่องวัตถุดิบ เรื่องราคาที่เป็นธรรม และมีมาตรฐานมากขึ้น

6. การสนับสนุนการปกครองแบบกระจายอำนาจของ อบต.

OTOP ทำให้การปกครองตามแนวทางกระจายอำนาจ ได้เร็ว และง่ายขึ้น ตัวอย่างกรณีศึกษาของ อบต.บางน้ำผึ้งพบว่า การกระตุ้นให้เกิดการสร้างงานระดับชุมชน เป็นตัวสนับสนุน ให้เกิดกิจกรรมบูรณาการการพัฒนาอื่นๆ กล่าวคือเกิดกองทุนตลาดน้ำ ซึ่งใช้เป็นกองทุนสวัสดิการกับการเยี่ยมเยียน จัดกิจกรรมผู้สูงอายุ กุ้ย้มเพื่อการลงทุน หรือสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อสุขภาพอื่นๆ เช่นร่วมกับกองทุนสปสข. ร่วมกับงบประมาณเพื่อการศึกษาเด็กเล็ก เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเกิดจากเงินที่สละจากกลุ่ม OTOP เพื่อส่วนรวม กลุ่มละเล็กละน้อย แต่กลายเป็นเงินกองโต ที่จะสามารถใช้บริหารจัดการได้เท่าที่ควร เป็นไปตามหลักการของเครือข่าย คือ 1 คนทำ ย่อมมีข้อจำกัด แต่หากรวมกันทำ จะสามารถสลายข้อจำกัดนั้น และเกิดเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ใช่ 1+1 แต่เป็นพลังทวีคูณ พลังที่เกิดขึ้นนี้มาจากชุมชน และพลังจะกลับไปเสริมสร้างสิ่งที่มีในชุมชนให้เข้มแข็งมากขึ้น หากจะเทียบเคียงกระบวนการเหล่านี้คือการเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนให้มากขึ้น โดยตัว OTOP เองมีการกำหนดกระบวนการที่จะต้องเข้าไปสร้างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นเรื่องทุนทางสังคมทั้งสิ้น

ในการอธิบายผลของการดำเนิน โครงการ OTOP ตามวัตถุประสงค์ และผลลัพธ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะบทบาท อบต. และความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางสังคมกับการกระจายอำนาจสามารถอธิบาย

ของเท่านั้น แต่เป็นแหล่งจับจ่าย สันทนการราคาถูก ไม่ต่างจากการไปจับจ่ายซื้อของที่ห้างสรรพสินค้า ทั้งนี้เพราะตระหนักว่า “ถ้าตลาดน้ำอยู่ได้ กลุ่มจริงใจต่อกัน ไม่ต้องเต็มร้อย เราจะรอดทั้งตำบล”

เป็นวลีเด็ด ที่สะท้อนว่าชุมชนมีการเชื่อมโยงความอยู่รอดของปัจเจกและชุมชน หรือสังคมระดับกว้าง ในลักษณะต่างตอบแทน (reciprocal exchange) ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของการสร้างทุนทางสังคม ตลอดจนคำว่า “จริงใจ” ซึ่งอาจจะจัดให้เป็นคุณลักษณะด้านความไว้วางใจได้ของชุมชนก็เป็นคุณลักษณะหนึ่งของทุนทางสังคมเช่นกัน การที่ปัจเจกในชุมชนคิดถึงสังคมที่อยู่รอบตัวบ้าง หรือคิดถึงมากขึ้น เกื้อกูลกันมากขึ้น ในลักษณะ win-win นี่คือการพัฒนา “คน” ปัจจัยที่มีค่าสูงสุดในระบบการผลิต นี่คือ “คานงัด” ของสังคม ที่จะดันให้การพัฒนาชุมชนเป็นแบบยั่งยืน คือการพัฒนาแบบบูรณาการกายภาพ (รายได้) จิตใจ (เกื้อกูล) อาจจะไม่สามารถแสดงภาพการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่การสร้างจิตสำนึกด้านการผลิต ทั้งกระบวนการตั้งแต่การคิดผลิตภัณฑ์ การหาวัตถุดิบในท้องถิ่น ทำให้เริ่มกระแสว่าถ้าปลูกอะไรได้เองก็จะช่วยลดต้นทุน เริ่มสร้างความเชื่อมโยงว่าผู้บริโภคต้องการแหล่งกิน เที่ยว พร้อมกัน เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อาจจะยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน แต่ขอให้คนรู้ “ค่า” ว่าที่สินค้าขายได้ เพราะ “แหล่งขาย” ที่ยังคงธรรมชาติ สามารถจับจ่ายสินค้า และเที่ยวหย่อนใจ คนก็จะช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และดูแล พัฒนาท้องถิ่นให้มากขึ้น ไม่สกปรก ไม่ใช่โฟม ไม่หลอกลวงผู้ซื้อ จะต้องสร้าง โดยเฉพาะในชุมชนที่เมืองก็ไม่เชิง ชนบทก็ไม่ใช่ อัตลักษณ์ที่ชัดเจนยังไม่มี ก็ต้องพยายามสร้างชุมชนลักษณะชุมชนเชิงความคิดตามที่อานันท์ กาญจนพันธ์ () เสนอไว้ คือ ความเป็นชุมชนไม่ได้หมายถึงหน่วยทางสังคมที่ยึดติดกับพื้นที่อย่างตายตัว แต่ชุมชนสามารถหมายถึงอุดมการณ์อำนาจ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีทั้งความกลมกลืนและความขัดแย้ง ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง และผลิตใหม่ได้ ความเป็นชุมชนจะเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ อำนาจและความสัมพันธ์ในการจัดการและการควบคุมทรัพย์สินของส่วนรวม พลังของชุมชนจะหมายถึงพลังอำนาจในการปกป้องทรัพย์สินส่วนรวม และความสามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งในการควบคุมและจัดการทรัพยากรของส่วนรวม ควรเป็นทางเลือกในสังคมไทยเพราะคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และวิถีคิดร่วมกัน โดยไม่ตกอยู่ในอำนาจทั้งของรัฐและระบบตลาด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การตอบวัตถุประสงค์ด้านการสร้างงาน สร้างรายได้

ในงานวิจัยนี้ แม้จะสามารถแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์ แต่ในระยะต่อไป ต้องหาตัวชี้วัดที่ไวเห็น การเคลื่อนไหวมากขึ้น เช่นการวิเคราะห์ในภาพกว้างว่า OTOP ช่วยสร้างงานกับคนที่ไม่มีงานจริงๆ เท่าไร กระบวนการกลุ่มของแต่ละกลุ่ม ควรมีการช่วยสนับสนุนให้เป็นรูปกลุ่มจริงๆ หรือควรเป็นตัวชี้วัดหรือองค์ประกอบการคัดสรรผลิตภัณฑ์ หรือสร้างเป็นรางวัลต่างหากถึงกลุ่มที่มีกระบวนการยอดเยี่ยม

เยี่ยมในการสร้างเสริมพลังกลุ่ม ดังนั้นข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัยต่อยอดที่เกี่ยวกับกระบวนการของโครงการ คือ การวิจัยการเสริมสร้างพลังกลุ่ม ให้เกิดเป็นการสานพลัง (synergy) ให้ได้

2. การวิจัยจัดทำฐานข้อมูล เพื่อสามารถพิจารณาแนวโน้มการพัฒนา เช่น การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากผลิตภัณฑ์หลัก ของแต่ละกลุ่ม , การแตกกลุ่มไปสร้างกลุ่มใหม่ เป็นต้น
3. การวิจัยเป็นกลุ่ม OTOP เพื่อหาทางสนับสนุนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม หรือกระบวนการบริหารจัดการ ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม (value added) , คุณค่า และมูลค่า (value creation) และหรือห่วงโซ่มูลค่า (value chain)

โดยที่สำคัญคือ การมุ่งสร้างคุณค่า และมูลค่า หรือ value creation นี้ พันศักดิ์ วิญญรัตน์ (ประธานที่ปรึกษาอดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร) ระบุว่ามีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับคนไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือการนำปัญญาท้องถิ่นสู่สากล หรือการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ฟังตนเอง คิดอย่างสร้างสรรค์ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวคือ กระบวนการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้สินค้าจะเริ่มจากการนำความคิดสร้างสรรค์ดั้งเดิม และพื้นฐานของทักษะที่อยู่บนทรัพย์สินทางวัฒนธรรม มาผสมกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบได้ ซึ่งขึ้นกับปัจจัยหลากหลายความเข้มแข็งดั้งเดิม ไม่สามารถลอกเลียนแบบกันได้ จากคุณสมบัติของ value creation นี้ทำให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน หรือความสามารถในการพึ่งพาตนเองของผู้ผลิตสินค้า เนื่องจากสร้างสรรค์งานเอง และการลอกเลียนแบบยาก ถือว่าเกิดภูมิคุ้มกันในตัวผู้ผลิตได้ดี เพราะลดความเสี่ยงจากความผันผวน หรือการแข่งขันอย่างรุนแรงภายนอกประเทศ โดยอาศัยความเข้มแข็งภายใน หรือจุดเด่นที่ยากจะเลียนแบบเป็นพื้นฐาน เช่น ร้านอาหารอร่อย บริการดีตามแบบวัฒนธรรมไทย (ที่ไม่สามารถเลียนแบบ) และมีห้องน้ำสะอาด (value added) ธุรกิจสปา ที่ผนวกการนวดแบบไทย จนทำให้สปาแบบไทยมีความเจริญรุ่งเรือง (ตฤตถ์ นพคุณ. 42 : 4 ; 18-22)

ผลการวิจัยที่สมุทรปราการพบว่ากลุ่ม OTOP มีการผลิตสินค้าที่ซ้ำซ้อนกันมากเช่น ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน (ดินหอม ดินวิทยาศาสตร์) หรือจากวัสดุอื่นๆ เช่นผ้าใยบัว ใบโพธิ ใบยาง หลากๆ กลุ่มก็มีแนวคิดการเพิ่ม

ดังนั้นถ้าสามารถรวมกลุ่มผู้ผลิตที่ผลิตสินค้าคล้ายคลึงกัน และให้แนวคิดนี้ ตัวอย่าง

-กลุ่มสินค้าจากพลาสติก โดยที่สมุทรปราการ มีทรัพยากรธรรมชาติที่พื้นที่อื่นๆ ไม่มี เช่น พลาสติก โดยเฉพาะพลาสติกบางบ่อ ซึ่งงานวิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ และลงพื้นที่ไปศึกษาดูงานกลุ่มผู้เลี้ยง และกลุ่มผู้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ พบว่ายังต้องการการสนับสนุน และสร้างมูลค่าแก่สินค้า ตัวอย่างต้องการเทคโนโลยีที่ทำให้สามารถบรรจุภัณฑ์พลาสติก ในสุญญากาศ ซึ่งขณะนี้ก็มีกลุ่มเข้าไป

ช่วยเหลือ แต่พบว่าไม่ว่ามารณประยุกต์ในกรณีพลาสติก เพราะพลาสติกมีครีบกม เวลาบรรจุด้วยพลาสติกสูญญากาศ จะแตกเพราะครีบ ทำให้สินค้าเน่าเสีย หรือการพยายามแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นพลาสติกของ ทองม้วนพลาสติก น้ำพริกพลาสติก จัดได้ว่ามีแนวคิด การเพิ่มมูลค่าสินค้า อย่างไรก็ตามก็ยังคงต้องการด้านความรู้มาช่วยเสริม

-กลุ่มผู้ผลิตสินค้าจากมะพร้าว ซึ่งมีอยู่มากในชุมชนท้องถิ่นเช่น และดำเนินการแปรรูปไปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น น้ำมันมะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากกรรมะพร้าว กะลามะพร้าว ทำเป็นของที่ระลึกของใช้ หรือ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. การจัดทำภูมิประวัติของกลุ่ม OTOP หรือกลุ่มวิสาหกิจในชุมชน ทั้งนี้เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ แรงจูงใจในการคิดค้น พัฒนาสินค้า และกลุ่มอย่างต่อเนื่อง และควรให้แฝงเอกลักษณ์สมุทรปราการ เช่น ผลิตภัณฑ์จากสมุทรปราการทุกชิ้น ทุกประเภทจะบรรจุตรา OTOP เมืองสมุทร (ควรคิดค้นขึ้น) และคำขวัญจังหวัด
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ให้ความใส่ใจอย่างมาก เนื่องจากจะเป็นเอกลักษณ์ และสร้างความได้เปรียบของสินค้า ที่ยากแก่การเลียนแบบ สอดคล้องกับแนวคิด “การสร้างคุณค่าและมูลค่าสินค้า หรือ value creation” ดังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลน่าจะดำเนินการบันทึกว่าสมุทรปราการมีนักปราชญ์จังหวัดสาขาใด และจัดการเชิดชู อนุรักษ์ ส่งเสริมการสานภูมิปัญญาจากนักปราชญ์เหล่านี้ เพราะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการสร้างเอกลักษณ์สมุทรปราการ หรือเมืองปากน้ำตราบใดที่ภูมิปัญญาไทยในระดับท้องถิ่นยังไม่ได้รับการรื้อฟื้นอย่างจริงจัง ไม่ได้รับการทำนุบำรุง ฟื้นฟู อนุรักษ์ และทำความเข้าใจเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาเป็นตำนานแห่งความสำเร็จ ความรุ่งเรืองที่มีเส้นทางเดิน เอกลักษณ์ก็จะไม่เกิด และยากที่จะสร้างสิ่งที่เรียกว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล และเป็นทุนทางสังคม เพราะภูมิปัญญาใหม่ๆ ก็จะไม่เกิดด้วย

ภูมิปัญญา เป็นทุน เป็นของดีที่มีอยู่ในชุมชน แต่การรื้อฟื้นต้องมี กลวิธีการจัดการ และส่งเสริมให้ชุมชนเห็นถึงคุณค่า ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการความรู้สั่งสมของชุมชนตนเอง สามารถเข้าถึง คูแล และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของตัวเองได้จริง การพัฒนาทุนทางสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่ง จนรัฐบาลกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ เรื่อง “การพัฒนาทุนทางสังคม กับภูมิปัญญาชุมชนกัน” ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤตเศรษฐกิจ 2540

3. การสนับสนุนแนวคิดการสร้างสินค้าที่จะสามารถเพิ่มคุณค่า มลค่า ดังกล่าวในแง่การปฏิบัติด้วยสร้างแรงจูงใจ เช่น การตัดสินใจ OPC ควรบรรจุคุณลักษณะกลุ่ม OTOP เหล่านี้ เป็นต้นว่า ความสามารถต่อยอดสินค้าเป็นหลายผลิตภัณฑ์ หรือความสามารถในการใช้สินค้าพื้นฐานรังสรรค์ให้เกิดสินค้าตัวอื่นๆ ที่สามารถสินค้าพื้นฐานในการสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นต้นว่าดอกไม้

ประดิษฐ์ สามารถเอามาเพิ่มมูลค่าแก้อ่าง อ่าง หรือแจกันทรายที่กลุ่มคิดค้นขึ้น ความมองที่ผลิตภัณฑ์รายตัว และในภาพรวมของความสามารถต่อยอดสินค้าด้วย หรือความสามารถของกลุ่มอย่างเป็นวงจร เช่นผลิตวัตถุดิบเอง

4. การสร้าง brand สินค้าที่เอกลักษณ์ เช่น บางน้ำผึ้ง รักสุขภาพ รักสิ่งแวดล้อม และให้ความรู้แนวโน้มนวัตกรรม เช่นคนหันมาใส่ใจสุขภาพ มากขึ้น รับประทานอาหารที่มาจากธรรมชาติ ไม่ปรุงแต่งมากขึ้น
5. การประเมินอื่นๆ ที่คาดหวังว่าจะเป็นผลกระทบจากการดำเนิน โครงการ คือ การสร้างความเชื่อมั่นแก่หน่วยงานที่ให้การสนับสนุน , พลังความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในท้องถิ่น จากความเชื่อมั่นกันและกัน ยังต้องมีการดำเนินการ , การลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ , การการประเมิน โดยใช้กระบวนการที่กำหนดในโครงการ เช่น ในด้านการตลาดตามการสนับสนุนในโครงการ อาจจะเป็นตลาดผสม บริษัทหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัดการแสดงสินค้า , การจัดการมหรรม/เทศกาล , ร้านค้าในเมืองตนเอง , ร้านทดสอบตลาด , ทำ homepage สำหรับสินค้าของชุมชน , เชื่อมชุมชน/สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรผ่านเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการค้าต่างตอบแทน
6. เช่น บางน้ำผึ้ง รักสุขภาพ รักสิ่งแวดล้อม และให้ความรู้แนวโน้มนวัตกรรม เช่นคนหันมาใส่ใจสุขภาพ มากขึ้น รับประทานอาหารที่มาจากธรรมชาติ ไม่ปรุงแต่งมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาชุมชน (2546) แนวทางการดำเนินงานหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.
 กิตติ ลิมสกุล. แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยประชาชนมีส่วนร่วม หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.
 ใน <http://thaitambon.com/otop/otoprocess/ProcessPage19.htm>
- กิตติภูมิ มีประคิษฐ์ (ตุลาคม 2540 – มกราคม 2541) “การพัฒนาที่ยั่งยืน : การประสานงานที่เป็น
รูปธรรมระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม” : วารสารร่วมพฤษ มหาวิทยาลัยเกริก 16 : 2 ;
- จักรมณท์ ผาสุกวนิช. (2547) **สรุปผลการนำเสนอเรื่องรัฐบาลกับการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนา
 ที่ยั่งยืน** ใน http://www.nesdb.go.th/national_attachment/1/data_2.doc
- จันทร์ทิพย์ ปาละนันท์ และรวีวรรณ เดียดทอง (กย-ตค 25347 : 5) ถอดรหัส “ภูมิปัญญาไทย” อีกหนึ่ง
 ทุนทางสังคม. วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 41 : 5 ; 4-10.
- ฉลาด จันทรสมบัติ และจตุพร ดอนโสม. (2544) **กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
 ของกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมชุมชน : กรณีกลุ่มประชาคมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากหม่อนน้ำเกลี้ยง
 เวียงชัย**
- ชัย นานาวราทร. (มค.-มีค. : 2545) **การปรับระบบพัฒนาคนเพื่อเป็นรากฐานการปฏิรูประบบ
 เศรษฐกิจ. วาระระบบบริหาร 22 : 1 ; 47-50.**
- บุญอนันต์ พินัยทรัพย์ และพลาพรรณ คำพรรณ (2549) **รายงานวิจัยเรื่องโครงการศึกษาชุมชนเข้มแข็ง
 กระบวนการสร้างสรรค์ คีนพลังสู่ชุมชน : หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วน
 จำกัด ที พี เอ็น เพลส.**
- พรเพ็ญ ทับเปลียน (2546) **เส้นทางเศรษฐกิจชุมชนในกระแสทุนนิยม. กรุงเทพฯ ฯ : บริษัทสำนักพิมพ์
 สร้างสรรค์ จำกัด**
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. บรรณาธิการ (2544) **รวมบทความจากการสัมมนาสังคมแห่งการเรียนรู้ การ
 ประยุกต์สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : บ.พี.เอ.ลิฟวิ่ง
 จำกัด.**
- ตฤณชัย นพคุณ. (กค-สค. 2548) “Value creation ชีวัดความเข้มแข็งเศรษฐกิจไทยได้อย่างไร” วารสาร
เศรษฐกิจและสังคม. 42 : 4 ; 16-22
- นภากรณ์ หวานนท์ และคณะ. (2546) “ข้อเสนอเชิงนโยบาย : การสะสมทุนเพื่อความเข้มแข็งของ
 ชุมชนและสังคม” ในเอกสารสัมมนาวิชาการ วันสมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ สยามบรมราช
 กุมารี เรื่อง **ญาณวิทยาใหม่ในการสร้างความรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม**

นภาพกรณ์ หวานนท์ , เพ็ญศิริ จีระเดชะกุล และสรุวุฒิ ปัดไธสง. (2550) **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

นเรนทร. (ก.ย. : 2547) “OTOP กับความมุ่งมั่นของทักษิณ การแก้ปัญหาความยากจนที่อย่าเพิ่งรีบตัดสินใจ” **โลกการค้า**. 10 : 100 ; 37-38

โยธิน แสงวงดี และอาจุทธ เนติธนากุล. (ม.ค.-มิ.ย. : 2547) “แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนในมิติพลวัตทางประชากร ทูทางสังคม ทูมนุษย์ และองค์ความรู้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่” **ว.สุโขทัยธรรมมาธิราช**. 17 : 1 ; 56-57

ระวีวรรณ มาลัยวรรณ. (ก.ย.-ธ.ค. : 2545) “วิกฤตเศรษฐกิจ : บทเรียนจากการกำหนดยุทธศาสตร์และดำเนินนโยบายเศรษฐกิจมหภาค” **ว.สุโขทัยธรรมมาธิราช**. 15 : 3 ; 62 - 75.

วิชล มนต์เอื้อศิริ (มี.ค. : 2547) “แนวคิด OTOP.” **ว.กรมพัฒนาชุมชน**. 12 : 3 ; 14-17

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (ก.ค. : 2549) “ทุนทางสังคม : แนวคิดทางสังคม.” **ว.การพัฒนาท้องถิ่น**. 1 : 1 ; 25-30.

สุวิทย์ เทียรทอง (กค. 2549) การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาทุนทางสังคม. **ว.การพัฒนาท้องถิ่น**. 1 : 1 ; 109 – 116.

สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2547) การกระจายอำนาจ : จุดชี้ขาดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชุมชน (215-229)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. (2544) **รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ :

_____. (2544) **แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2549) **โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ผลการดำเนินงานนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า**. แหล่งที่มา <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q3/article2003july31p3.htm>

อรสุดา เจริญรัต. (พฤษภาคม-มิถุนายน : 2546) "การพัฒนาที่ยั่งยืนอนาคตของสังคมไทย" **วารสารเศรษฐกิจและสังคม** 40 : 2 ; 50

สุเมธ แสงนิมนวล “การพัฒนาที่ยั่งยืน ยั่งยืนอย่างไร?”

<http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2003q3/article2003july31p3.htm>

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ <http://thaitambon.com/One Tambon/Agriculture1.htm>

www.samutprakan.go.th/ (31 ส.ค. 2004)

โครงการอบรมเชิงวิชาการ Smart OTOP Program.

<http://www.thaitambon.com/SmartOTOP/SmartOTOP1.htm>

ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าโอท็อป (OTOP Displays & Sell Centers or OTOP Center)

<http://www.thaitambon.com/OTOPCenter/Summary.htm>

Fukuyama , F. (1995) **TRUST : The Social Virtues and he Creation of Prosperity**. N.Y. : Free Press.

Grootaertr

Putnum,Robert . (1993) **Making Democracy Work**. Princeton : Princeton U. Press.

ภาคผนวก

ตารางที่ 11 : กลุ่มตัวอย่างเขตเมืองจำแนกตามจำนวนสมาชิก และข้อมูลผลิตภัณฑ์

ตำบล/ชื่อกลุ่ม	จำนวนสมาชิก	ผลิตภัณฑ์ (จำนวน)	
		ชนิด	ชิ้น
① เทศบาลนครสมุทรปราการ หรือปากน้ำ			
1.กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ผ้าขน	5	13	5
2.กลุ่มสตรีคลองตาเกิดตะวันตก	13	2	40
กลุ่มชุมชนนารอดสุนทร	6	2	7
-		2	
② ตำบลสำโรงเหนือ			
1.กลุ่มอาชีพเครื่องคั้นสมุนไพรตราโพธิ์ทอง(กลุ่มสตรีสหกรณ์)	15	8	20
2. กลุ่มแสงตะวัน	5	1	4
3. กลุ่มทอผ้าบาติก (บาติกแฮ้ง)	11	8	25
4. กลุ่มสตรีบ้านหัวป่า หมู่ 3		2	6
5. กลุ่มสตรีบุญศิริแหลมทอง เปรมฤทัย		3	14
-		2	
7. กลุ่มสตรีชุมชนสัมพันธ์	6	4	11
8. กลุ่มอาชีพบ้านบัวขาว	6	3	7
กลุ่มสตรีร่วมใจพัฒนาสำโรงเหนือ	6	3	7
กลุ่มอาชีพสำโรงพัฒนา	5	3	7
กลุ่มสมุนไพรบ้านทเวา	6	4	11
-	5	2	
③ เทศบาลตำบลบางเมือง (ตำบลปากน้ำ)			
กลุ่มศิลปินปากน้ำ	6	2	5
กลุ่มบ้านดอกไม้ประดับ		3	4
กลุ่มโรงเรียนก้นเตसी-บ้านคุณย่า		4	14
กลุ่มสตรีทรัพย์บุญชัย	6	4	15
กลุ่มศิลปินหัตถกรรมคิดดี		3	36
กลุ่มแม่บ้านสมุนไพรบ้านยอไทย	8	3	14
-		4	7
กลุ่มหัตถศิลป์ไท	8	4	14
④ ตำบลเทพารักษ์			
กลุ่มพัฒนาอาชีพเทพารักษ์	6	4	5

ตำบล/ชื่อกลุ่ม	จำนวนสมาชิก	ผลิตภัณฑ์ (จำนวน)	
		ชนิด	ชิ้น
กลุ่ม โบว์บาติก	4	1	4
กลุ่มอาชีพทำแผ่นรองพื้นรองเท้าดับกลิ่นสมุนไพร	3	1	1
กลุ่มส่งเสริมพัฒนาอาชีพสตรีเทพารักษ์	10	2	15
กลุ่มแม่บ้านชุมชนร่วมโพธิ์ 2	7	1	1
กลุ่ม อสม. ผลิตภัณฑ์แชมพูสมุนไพรไทย	10	1	7
กลุ่มน้ำทิพย์	3	2	21
กลุ่มศิลปะประดิษฐ์จากกระดาษ	6	1	15
กลุ่มอาชีพการบูรหอม	4	2	6
กลุ่มแม่บ้านคุ้มทอง	7	4	15
กลุ่มแม่บ้านสตรีศรีเจริญ	10	1	15
-	4	5	17
๕ ตำบลบางปูใหม่			
กลุ่มสตรีพัฒนาอาชีพบางปูสมุทรปราการ หมู่ 1	7	5	10
กลุ่มสตรีพัฒนาอาชีพบางปูสมุทรปราการ หมู่ 4	8	4	15
กลุ่มพัฒนาสตรีบางปูใหม่ หมู่ที่ 5	13	5	15
กลุ่มพัฒนาสตรีบางปูใหม่ หมู่ที่ 8	3	5	15
กลุ่มพัฒนาสตรีอาชีพดอกไม้ประดิษฐ์ดินหอม-ฝ้ายบัว	8	5	21
กลุ่มแม่บ้านบางปูร่วมใจ	๙	5	24
(ห่อหมก)	7	2	7
สัมภาษณ์เพิ่ม			
๖ กลุ่มพลาสติกบางบ่อ	7	5	3
๖ กลุ่มภูตะวัน	12	5	30

ตารางที่ 12 : กลุ่มตัวอย่างเขตพระประแดง จำแนกตามจำนวนสมาชิก และข้อมูลผลิตภัณฑ์

ตำบล	จำนวนสมาชิก	ผลิตภัณฑ์ (จำนวน)	
		ชนิด	ชิ้น
ต.บางกอบัว อ.พระประแดง			
1.กลุ่มวันชัย(สถานศิลป์)	3	3	3
2.กลุ่มสตรีตำบลบางกอบัว	11	3	17
3.กลุ่มพัฒนาสตรีและอาชีพตำบลบางกอบัว	11		17
4.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร(ธนิศา) ลอคทองสิงคโปร์	3	3	3
6.กลุ่มเทียนกลางสวน			17
ต.บางกระสอบ อ.พระประแดง			
กลุ่มหัตถศิลป์บางกระสอบ			17
ศูนย์ส่งเสริมอาชีพสมาคมคนพิการพระประแดง	21	4	17
กลุ่มสตรีตำบลบางกระสอบ	10	4	3
กลุ่มเพาะขยายพันธุ์หมากแดง	10		
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินและผ้า	6	3	14
ต.บางกะเจ้า อ.พระประแดง			
1.กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรี ต.บางกะเจ้า	6	6	3
2. ไม่มีชื่อกลุ่ม	6		1
			1
ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง			
กลุ่มบางน้ำผึ้งแผนไทย		3	1
กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะบางน้ำผึ้ง		4	1
กลุ่มสตรีตำบลบางน้ำผึ้ง	10	4	3
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากเกล็ดปลา	10	6	20
กลุ่มรูปหอมสมุนไพรสุตรโบราณ			3
กลุ่มผลิตน้ำเมี่ยงคำตำบลบางน้ำผึ้ง	3	1	1
กลุ่มผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติ	5	5	5
กลุ่มจักสานผักตบชวา	1	1	1
		1	3
กลุ่มต้นไม้มงคลสุมาลัย	3	1	7
บางน้ำผึ้ง โฮมสเตย์	10	1	6
กลุ่มแม่บ้านปากกัฒพัฒนา	6	1	5

ตำบล	จำนวนสมาชิก	ผลิตภัณฑ์ (จำนวน)	
		ชนิด	ชิ้น
ด.บางยอ อ.พระประแดง			
กลุ่มสตรีพัฒนาตำบลบางยอ	6		6
กลุ่มทำขนมเกสรดอกกล้าเจียกตำบลบางยอ	7	7	7
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดอกไม้ใบยาง	7	2	15
กลุ่มบุญลือไม้กวาดทางมะพร้าว	6	1	6
หัตถศิลป์บางยอ		1	30
กลุ่มรสสุคนธ์ขนมหวาน	7 (15)	1	12
กลุ่มหัตถศิลป์การปั้นแต่ง	6	1	
ด.ทรงคนอง อ.พระประแดง			
กลุ่มภาพประดิษฐ์จักรกมะพร้าว	7	2	40
ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง	30	2	21
กลุ่มอาชีพสตรีเยาวชนตำบลทรงคนอง	15	2	6
กลุ่มตัดเย็บ และประดิษฐ์จากผ้า		1	30
กลุ่มผ้าสารพัดประโยชน์	6	2	
กลุ่มเยาวชนสตรี ด.ทรงคนอง	7	2	7
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินและผ้า	7	2	7
กลุ่มแม่บ้านเกษตรทรงคนอง	15	2	17
ไม้กวาดทางมะพร้าว	6	1	
(คุณนิริชัช ทองสัมฤทธิ์)		1	6
(นางสาวนุชกร ประกอบศิลป์)	6	2	6
(คุณบรรจง อ่วมสะอาด)	11	2	7

กลุ่มตัวอย่างเขตเมือง : ข้อมูลผลิตภัณฑ์

1. เทศบาลนครสมุทรปราการ หรือปากน้ำ

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
1.กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์ผ้าขน	แจกันดอกไม้พุ่ม โลโก้เครื่องหมายพระสมุทรเจดีย์ (ผ้าขนหนู ด้าย ธิบับัน)
2.กลุ่มสตรีคลองตาเค็ดตะวันตก	1. เทียน Tea-light 5 แบบ , เทียนแก้วกุหลาบ 10 แบบ , เทียนดอกกุหลาบลอยน้ำ , เทียนดอกไม้ก้าน 6 แบบ , เทียนแฟนซี 9 แบบ , เทียนแฟนซีในแก้ว 2 แบบ , เทียนหอมดอกกระเจียวก้าน (2 แบบ) , ดอกกุหลาบ (2 แบบ) , เทียนหอม ลอยน้ำ , เทียนหอมแท่ง (2 แบบ) และเทียนหอมในแก้ว 2. ผลิตภัณฑ์การบูร
กลุ่มชุมชนนารอดสุนทร	งานประดิษฐ์จากผ้า
-	ดอกไม้สดอบแห้ง

2. ตำบลสำโรงเหนือ

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
1.กลุ่มอาชีพเครื่องดัดสมุนไพร ตราโพธิ์ทอง(กลุ่มสตรีสหกรณ์)	1. เห็นหลินจือผงสำเร็จรูป 2. เก๊กฮวยผงสำเร็จรูป 3. จิง 3 แบบ (ได้รับคัดเลือกเป็น OPC ปี 2546 ระดับภาค 4 ดาว) 3. โกฎี่ทั้งเก้าผงสำเร็จรูป 4. เครื่องดัดสมุนไพรผงสำเร็จรูป (สินค้าสุคยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2549) ระดับ 5 ดาว 5. ผลิตภัณฑ์เครื่องดัดชา : คำฝอย , ชาใบหม่อน , ชารสมะขามพาสเจอร์ไรท์ 3 ขนาด 6. ดอกคำฝอยผงสำเร็จรูป (สินค้าสุคยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OPC ปี 2546 ระดับภาค 4 ดาว) , ใบ หม่อนผงสำเร็จรูป , ฟ้ายะลาโยจร ตราโพธิ์ทอง , มะตูมผงสำเร็จรูป , รางจืด ผงสำเร็จรูป 7. หมี่กรอบ (สินค้าสุคยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2549 ระดับ 4 ดาว) หมี่ กรอบสามรส 8. หล่ออึ้งก้วยผง , เห็นหลินจือผง ** สินค้าประเภทต่อไป คือ น้ำมันนวดตัว 4 รางวัล
2. กลุ่มแสงตะวัน	1. สาหร่ายทะเลกรอบ แบบกระป๋อง 6 รสชาติ(สินค้าสุคยอดหนึ่งตำบล หนึ่ง

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
	ผลิตภัณฑ์ 2547 ระดับ 4 ดาว) มี 3 แบบ 2. แสงตะวัน สหรัยทะเลกรอบ สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2549ระดับ 4 ดาว
3. กลุ่มทอผ้าบาติก (บาติกแฮต)	1. ปลากราฟ 3 ขนาด 2. ผ้าคลุมโต๊ะ (ไหมเส้นบาง) 3 แบบ 3. ผ้าไหมเส้นบาง เฟ้นท์สีอติลิต 4. ผ้าเช็ดหน้า ผ้าฝ้าย 100 % เขียนลวดลายด้วยเทียน ผ้าเช็ดหน้าบาติก 4 แบบ 3. ผ้าพันคอ จากผ้าบาติก 3 แบบ (ผ้าไหมจีน) (OPC ปี 2546 ระดับภาค 3 ดาว และสินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2549 ระดับ 5 ดาว 4. ผ้าพันตัวบาติก ผ้าฝ้าย 5. รองเท้าผ้าสวมใส่ในบ้าน 6. เสื้อเจ็ค เป็นผ้าฝ้าย 100 % 7. เสื้อถักลอง (ผ้าฝ้าย 100 %) เขียนลวดลายเฉพาะด้านหน้า 8. เสื้อเช็คบาติกแขนยาว คอตตอล 100% , 3 ขนาด
4. กลุ่มสตรีบ้านหัวป่า หมู่ 3	น้ำแครอท น้ำข้าวโพด น้ำบิทรูท น้ำฝรั่ง น้ำลูกยอ น้ำว่านหางจระเข้ น้ำหญ้าปักกิ่ง น้ำเสาวรศ ผัก-ผลไม้ต่างๆ
5. กลุ่มสตรีบุญศิริแหลมทอง เปรมฤทธิ์	1. การบูร (2ขนาด) , การบูรหมวก , การบูรตะกร้า 2. เข็มกลัดติดเสื้อผ้าใยบัว ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว 3. คั่น ไม้มั่งคด
	1. เข็มขัดเงินโบราณ (2 แบบ) , เข็มขัดทองโบราณ , เข็มขัดนาคโบราณ , เข็มขัดหนังวัว , เข็มขัดสุภาพบุรุษ 2. เครื่องหนัง กระเป๋า รองเท้า เข็มขัด (สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2549 ระดับ 4 ดาว) 3. 7. พวงกุญแจหนังวัว
7. กลุ่มสตรีชุมชนสัมพันธ์	1. แชมพูสมุนไพร หลากชนิดคือ ว่านหางจระเข้ผสม (สินค้าสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2547 ระดับ 3 ดาว) , ดอกอัญชัน 2. ครีมนวดผมสมุนไพรดอกอัญชัน , ว่านหางจระเข้ 3. ยาหม่องสมุนไพร สูตรเย็น / สูตรร้อน 4. พิมเสนน้ำ
8. กลุ่มอาชีพบ้านบัวขาว	เทียน (หอม) แห่งประดับลวดลายด้วยเทียนกุหลาบ
กลุ่มสตรีร่วมใจพัฒนาสำโรงเหนือ	แชมพูผสมสมุนไพรดอกอัญชัน ผลิตภัณฑ์วันน้ำมะพร้าว
กลุ่มอาชีพสำโรงพัฒนา	ผลิตภัณฑ์ซักผ้า

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มสมุนไพรบ้านทเวา	ลูกประคบสมุนไพร (OPC 2 คาว 2549)
-	สบู่ก้อนกลีเซอรีน สมุนไพรบำรุงผม

3. เทศบาลตำบลบางเมือง (ตำบลปากน้ำ)

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มศิลปปากน้ำ	ปะการังเรซิน 6 แบบ
กลุ่มบ้านดอกไม้ประดับ	ดอกไม้สดอบแห้งในภาชนะแก้ว
กลุ่มโรงเรียนกนต์เสรี-บ้านคุณย่า	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินสังเคราะห์ น้ำอบ , ผลิตภัณฑ์น้ำหอม พืชมเส่น้ำ
กลุ่มสตรีทรัพยากรมนุษย์	1. ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหอม 8 แบบ 2. อาหาร : ขนมเปียะ สูตรโบราณ 3 แบบ กะหรี่ปั๊บ 2 ชนิด 3. กระเช้ามะลิ
กลุ่มศิลป หัตถกรรมคิดดี	1. กรอบรูปไม้สักจำลอง กรอบรูปไม้เรือนไทย 2. ตุ๊กตาดินปั้น (ดินเหนียวเผา ซึ่งเน้นรูปทรงธรรมชาติ เช่น ยายถือไม้เท้า ผู้หญิงสานเสื่อ ผู้หญิงขายของ ผู้ชายชกมวย โดยพยายามให้มีการแสดงสี หน้า) ประมาณ 11 แบบ 3. ประเพณีเรือนไทยจำลอง ประมาณ 13 แบบ 4. เรือจำลอง ประมาณ 4 แบบ เช่นเรือปูเย็น 5. ศาลพระภูมิ ประมาณ 2 แบบ 6. ภาพแกะสลักจำลองจากไม้ แสดงวิถีไทย 7. สวนถาดจำลอง
กลุ่มแม่บ้านสมุนไพรบ้านयोไทย	แชมพูข้าวหอมมะลิ ครีมนวดผมกรีนที ลูกประคบสมุนไพรสำหรับหน้า สบู่เหลวมะขาม สบู่ก้อนกลีเซอรีนชั้น กลิ่นขิง ผลิตภัณฑ์บำรุงเท้า
	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก
กลุ่มหัตถศิลปป้าไท	ผลิตภัณฑ์ผ้าใยบัว (OPC 2 คาว 2549) ผลิตภัณฑ์วัสดุเหลือใช้

4. ตำบลเทพารักษ์

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มพัฒนาอาชีพเทพารักษ์	จักสานผักคตบขวา
กลุ่มบัวบาติก	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติก (ใช้ผ้ายธรรมชาติโดยวิธีย้อมเย็น)
กลุ่มอาชีพทำแผ่นรองพื้นรองเท้า ดับกลิ่นสมุนไพร	แผ่นรองพื้นรองเท้าดับกลิ่นสมุนไพร
กลุ่มส่งเสริมพัฒนาอาชีพสตรี เทพารักษ์	เครื่องประดับจิว พวงมาลัยดินหอม ผลิตภัณฑ์เซรามิก
กลุ่มแม่บ้านชุมชนร่วมโพธิ์ 2	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหอม
กลุ่ม อสม. ผลิตภัณฑ์แชมพู สมุนไพรไทย	แชมพูสมุนไพรไทย
กลุ่มน้ำทิพย์	บุหงารำไป ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ผงหมักสะเต๊ะ (สะเต๊ะสยาม)
กลุ่มศิลปะประดิษฐ์จากกระดาษ	เรือนไทยจำลอง
กลุ่มอาชีพการบูรหอม	ผลิตภัณฑ์การบูร พืชมเสนน้ำ
กลุ่มแม่บ้านคุ้มทอง	ผลิตภัณฑ์วัสดุเหลือใช้ (OPC 2 คาว 2549)
กลุ่มอาชีพสตรีเทพารักษ์	ประเภทเสื่อ
กลุ่มแม่บ้านสรลธิ-ศรีเจริญ	สมุนไพรบำรุงผม
-	ผลิตภัณฑ์จากใยบัวบว , กระดาษสา , เชือกมัด ผลิตภัณฑ์รังไหม ดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพารา
กลุ่มแม่บ้านชุมชนร่วมโพธิ์ 2	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหอม

5. ตำบลบางปูใหม่

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มสตรีพัฒนาอาชีพบางปู สมุทรปราการ หมู่ 1	1. อาหาร : ปลาจิ้งฉงอบกรอบ 3 รส , หอยคองสมุนไพร ทรงเครื่อง , กะปิ 2. พืชมเสนน้ำ
กลุ่มสตรีพัฒนาอาชีพบางปู สมุทรปราการ หมู่ 4	1. กระเป๋าผ้าทรงหลากหลาย 5 แบบ , กระเป๋าแฟชั่นสตรี 2. พรหมเอนกประสงค์ 3. ที่นอน 3 ทบ 4. จานรองเท้า
กลุ่มพัฒนาสตรีบางปูใหม่ หมู่ที่ 5	1. น้ำพริก หลากหลายแบบ 15 แบบ 2. ปลาสดหยอง

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มพัฒนาสตรีบางปูใหม่ หมู่ที่ 8	1. เครื่องนุ่ง เบาะรองนั่ง 2 ขนาด 2. พรมเช็ดเท้า 8 แบบ 3. ดอกไม้ประดิษฐ์จากสบู่ออม 3 แบบ
กลุ่มพัฒนาสตรีอาชีพดอกไม้ ประดิษฐ์จากดินหอม-ผ้าใยบัว	1. ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหอม ประมาณ 5 แบบ), ผ้าใยบัว 2. เข็มกลัดติดเสื้อ (ประมาณ 2 แบบ) 3. พวงกุญแจดอกไม้ 4. พวงมาลัย 3 แบบ 5. กีบติดผม
-	ห่อหมก ธรรมดา และทะเล ขนมจาก
กลุ่มแม่บ้านบางปูร่วมใจ	1. อาหาร : กะปิ ไอ้โอดิน 2. ยา : ครีม ฟิล์มคลายเส้น 3. ครีมอาหาร : ขมิ้น , แดงกวา , นมสด , มะขาม 4. ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน (OPC 4 ดาว , 2547) 5. ดอกไม้ประดิษฐ์จากใยบัว และดินวิทยาศาสตร์ 6. ดอกบัวเล็กแบบถาด (OPC 3 ดาว , 2546)

สัมภาษณ์เพิ่ม

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรลาดหวาย สัมพันธ์กลุ่มพลาสติกบางบ่อ	กลุ่มพลาสติกบางบ่อ “ป่าขาว”
นางประพาพรรณ แยมเย็น	หอยแมลงภู่คอง
	แคบหมูไร้มัน น้ำพริกหนุ่ม ใส่อั่ว

กลุ่มตัวอย่างเขตพระประแดง : ข้อมูลผลิตภัณฑ์

1. ตำบลบางกอบัว

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
1.กลุ่มวันชัย(สถานศิลป์)	ศิลปประดิษฐ์ห้องความรู้ภูมิปัญญาไทย (กลองจำลอง หรือ ไฟฟ้า นาฬิกา) ไฟฟ้าประดับจากจุกมะพร้าว ผลิตภัณฑ์ประดิษฐ์วัสดุผสมหิ้งห้อยสยาม
2.กลุ่มสตรีตำบลบางกอบัว	<ul style="list-style-type: none"> • ป่าน้ำชาลูกมะพร้าว • ผลิตภัณฑ์อาหาร : น้ำพริก : น้ำพริกกลางดง (3ขนาด) พริกแห้ง หอม กระเทียม หั่นเป็นชิ้น ทอดกรอบ ปูรงรสกับกุ้งแห้ง ทอดกรอบ , น้ำพริกปลาตุ๋นฟู ทะเลอร่อย , หอยแมลงภู่นึ่งกรอบ ผักคองสามรส • กระเช้ารวม (หมีกรอบ, ทะเลอร่อย, กลางดง, พริกขิงปลาตุ๋น, ผักคองสามรส, น้ำพริกกุ้งเผา-กระปุก)
3.กลุ่มพัฒนาสตรีและอาชีพตำบล บางกอบัว	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินสังเคราะห์ ดอกไม้ติดเสื้อ ผลิตภัณฑ์จากทราย : แจกันทราย 8 แบบ , อ่างทรายจิวเทียนหอมประมาณ 7 แบบ , โถงทราย ดอกไม้ประดิษฐ์ด้วยกล้วยไม้เทียมมาจากดิน ประมาณ 13 แบบ ผลิตภัณฑ์คัดแปลงจากธรรมชาติ : กระจาดลูกไม้ธรรมชาติ , ลูกดินเบ็ดงอก , ช่อ ไม้ธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์เครื่องสานประดับ : กระเช้าของขวัญ เช่นกระเช้าไวน์ทรงสูง , ที่ใส่ ซองจดหมายขนาดต่างๆ , ตะลั่นสานขนาดต่างๆ ประดับด้วยดอกไม้ดิน, ถาด หวายแขวน (OPC 5 คาว 2549) ที่ติดตู้เย็น รูปผัก ผลไม้ แบบต่างๆ 8 แบบ
4.กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร(ธนิศา) ลวดช่องสิงค โปรี	ลวดช่องสิงค โปรี (เส้นลวดช่องแห้ง) 3 แบบ
5.กลุ่มสตรีบ้านคลองแพ	หมีกรอบ หอยปูรงรส
6.กลุ่มเทียนกลางสวน	เทียนหอม เทียนแฟนตาซี

2. ตำบลบางกระสอบ

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มหัตถศิลป์บางกระสอบ	ภาพชุดกระจกกัดลาย หลากหลายแบบ ประมาณ 12 แบบ (กระจกกัดลาย จิตรกรรมต่างๆ ใส่กรอบเพื่อโชว์) งานเขียนภาพจิตรกรรมบนไม้สักเก่า ผ้าบาติกคลุมไหล่
ศูนย์ส่งเสริมอาชีพสมาคมคนพิการพระประแดง	ผลิตภัณฑ์จากเรซิน หลากหลายแบบ ที่เขียนหรือรูปมือ รูปผู้หญิง , จานโชว์รูปกิเลน รูปปั้นเทพต่างๆ เช่น เทพนม แป๊ะฝั้น พระพิฆเนศวร , พระพุทธรูป , สัตว์ ขยาย , หน้ากากพระ , พระจีน รูปปั้นสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง , สิงห์โต รูปปั้นศาลาพักหรือริมทาง
กลุ่มสตรีตำบลบางกระสอบ	มะพร้าวแปรรูปอบแห้ง(เมี่ยงคำ)
กลุ่มเพาะขยายพันธุ์หมากแดง	หมากแดง
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินและผ้า	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดินหลากหลายแบบทั้งใส่กระถาง ใส่บนลูกดินเปิด ต่อไม้ ทั้งแบบบรรจุในกรอบแก้ว ประมาณ 10 แบบ ที่ติดคู่เข็น

3. ตำบลบางกะเจ้า

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
1.กลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีตำบลบางกะเจ้า	ทองม้วนสมุนไพรมะกรูด สบู่เหลวมะขามผสมขมิ้น
2.	หัวโขนจิว (OPC 2 คาว 2549)

4. ตำบลบางน้ำผึ้ง

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มบางน้ำผึ้งแผนไทย	ลูกประคบสมุนไพร
กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์นมแพะบางน้ำผึ้ง	สบู่นมแพะ
กลุ่มสตรีตำบลบางน้ำผึ้ง	ดอกไม้จันทร์
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากเกล็ดปลา	ดอกไม้เกล็ดปลา จัดใส่ดอกไม้ กระเช้า และแบบก้านเดี่ยว ดอกไม้ติดเสื้อ พวงกุญแจดอกไม้ กระเช้าดอกไม้

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
	ที่ติดตู้เย็น (กระเช้าดอกไม้จิ๋ว) ก้านคินนามบัตร์, ไม้จิ้มเอนกประสงค์ สร้อยคอ สนุ่ก้อนกลีเซอรีน
กลุ่มรูปหอมสมุนไพรโบราณ	รูปหอมสมุนไพรโบราณ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไล่แมลง
กลุ่มผลิตภัณฑ์น้ำเมียงคำตำบลงบางน้ำผึ้ง	น้ำเมียงคำ
กลุ่มผลิตภัณฑ์จากลูกไม้และวัสดุธรรมชาติ	โคมไฟดินมะพร้าว
กลุ่มจักสานผักคตบขวา	- ผลิตภัณฑ์จักสานจากผักคตบขวา (OPC 2 คาว 2549)
-	กระเป๋าผ้าเอนกประสงค์
กลุ่มต้นไม้มงคลสุมาลัย	ต้นไม้มงคล
กลุ่มแม่บ้านปากถ้ำพัฒนา 2	น้ำพริกนรก
Home Stay มาตรฐาน ไทย	
กลุ่มแม่บ้านปากถ้ำพัฒนา	น้ำพริกกุ้งสวรรค์ น้ำพริกนรก

5. ตำบลบางยอ

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มสตรีพัฒนาตำบลบางยอ	ขนมดอกกล้าเจ๊ก
กลุ่มทำขนมเกสรดอกกล้าเจ๊กตำบลบางยอ	ขนมเกสรดอกกล้าเจ๊ก, กะหรี่ปั๊ปปิ้งไส้ไก่, ขนมเปียะไส้ถั่วเขียว
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรดอกไม้อย่าง	ดอกไม้ประดิษฐ์จากใบโพธิ์-ใบยาง ใช้ใบโพธิ์ ใบยาง เพื่อประดิษฐ์เป็นดอกกรักเร่, ดอกจำปี, ดอกกุหลาบ, ดอกบัวสวรรค์, ดอกบานชื่น, ดอกยี่โปโซ, ดอกชบาป่า, ดอกบัวตูมจิ๋ว, ดอกคานะชัน (ประมาณ 13 แบบ) จัดได้ในกระถางหวายทรงต่างๆ (ลอกผิวใบออก เหลือโครงเส้นใบ แล้วม้วนเป็นดอกไม้)
กลุ่มบุญลือไม้กวาดทางมะพร้าว	- ไม้กวาดทางมะพร้าว
หัตถศิลป์บางยอ	1. รูปประกอบจากกะลามะพร้าว ร่วมกับการแกะสลักสัตว์ในวรรณคดี เช่น มยุระเวนไตร, หงส์, มังกร กิลน, ไก่ และพระพุทธรูป ประมาณ 11 แบบ 2. ดอกไม้จากกะลามะพร้าวใส่กรอบรูปกรอบจากกะลามะพร้าว สำหรับแขวนโชว์ แบบต่างๆ 3. เฟอ์นเจอร์ ตกแต่งภายในบ้านได้ เช่น โคมไฟ โมบายต่าง ประมาณ 12

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
	แบบ
กลุ่มรสสุคนธ์ขนมหวาน	ขนมมงคลต่างๆ : ทองเอก ,จ่ามงกุฏ ,เสน่ห์จันทร์ , สัมปันนี , เม็ดขนุน , ทองหยิบ , ทองหยอด และขนมชั้น (OPC 3 ดาว 2549) กาดะแม่เม็คข้าวเหนียว
กลุ่มหัตถศิลป์การปั้นแต่ง	ผลิตภัณฑ์ของจิ๋ว ดอกไม้ประดิษฐ์จากคินวิทยาศาสตร์

อื่นๆ เช่น ปลาเนมป่าคู่ย์ , กลุ่มกะลามะพร้าวและลูกชิ้นเป็ด

6. ตำบลทรงคนอง

ชื่อกลุ่ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มภาพประดิษฐ์จากรกะพร้าว	ภาพประดิษฐ์ รกะพร้าวเชนรูปช้าง นก ไส้กรอรูปประมาณ 20 แบบ นาฬิกาทำเด็กชกมวย ผลิตภัณฑ์ประดิษฐ์จากรกะพร้าว: กรอรูปฝิ่งกะลามะพร้าว , กล้องแต่งลาย , พระพุทธรูปปางนาคปรก หลวงพ่อโสธร (จากรกะลามะพร้าว) โมบายปู กระเข้ดิน ไม้จากรกะลา หงส์ โคมไฟดอกไม้จากรกะลา ประดิษฐ์พิมพ์วัสดุอื่นๆ: หมวกใบลานประดับรูปสัตว์รกะพร้าว, สมุดโน้ต สมุด ธนาคารประดับรกะพร้าว พวงกุญแจ (เกือบ 40 รายการ)
ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง	ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง : กระเป๋า รองเท้า ผ้าเช็ดมือลายไทย แจกันดอกไม้ทรงสูง / ทรงเตี้ย ตะกร้าดอกกล้วยไม้ ขวดแบรินด์ / โองเล็กพื้นใหม่ ลวดลายต่างๆ
กลุ่มอาชีพสตรีเยาวชนตำบลทรงคนอง	น้ำยาล้างจาน
กลุ่มตัดเย็บ และประดิษฐ์จากผ้า	หมอนแบบต่าง ๆ
กลุ่มผ้าสารพัดประโยชน์	ผ้าสารพัดประโยชน์
กลุ่มเยาวชนสตรี ค.ทรงคนอง	ไข่สดเสริมไอโอดีน
กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์จากดินและผ้า	ดอกไม้ประดิษฐ์จากดิน
กลุ่มแม่บ้านเกษตรทรงคนอง	ดอกไม้ประดิษฐ์จากผ้าใยบัว : ดอกกุหลาบทรงต่างๆ กล้วยไม้หวาย กล้วยไม้กิ่ง (สำหรับพันกระเช้า) บัวกระถาง ประมาณ 10 ชนิด เข็มกลัดติดเสื้อ แบบผ้าใยบัวโปร่ง

ชื่อกู้ม	ผลิตภัณฑ์
	สไปบิส
-	ผลิตภัณฑ์การบูร (OPC 1 คาว 2549) พืมน้ำ
-	ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไล่แมลง
	น้ำปรุง แป้งรำ

สัมภาษณ์เพิ่มเติม

7. คำบออื่น ๆ

ชื่อกู้ม	ผลิตภัณฑ์
กลุ่มอาชีพสตรีบ้านสาขลา	กึ่งเหยียด

ลักษณะของกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติภูฏาน

ทางกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติ (กลุ่มภูฏาน) มุ่งเน้นการพึ่งตนเองและไม่ตกเข้าไปในแรงเหวี่ยงของสังคมบริโภคที่ผลิตเพื่อตลาดเป็นหลัก แต่เน้นผลิตสินค้าที่มีคุณค่าจากธรรมชาติและస్తుมนไพร ผลิตขึ้นอย่างสร้างสรรค์ โดยมีเข็มทิศมุ่งไปสู่ การพึ่งตนเองได้ คำขายเป็น โดดเด่นเพื่อสังคม และมีหลักปฏิบัติดังนี้

1. สร้างรายได้จากความหลากหลายของสินค้าและบริการ ไม่พึ่งพาเพียงอย่างเดียว
2. ไม่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำและพึ่งพาระบบตลาดเดิม การผลิตและการตลาดจะต้องยังคงรักษาความเป็นอิสระพึ่งตนเองได้
3. การลงทุนการผลิต เน้นความเหมาะสมของขนาด เทคนิคการผลิตแบบพื้นบ้านอาศัยองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทยให้เต็มที่ ศึกษาเทคนิคสมัยใหม่อยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและให้ความสำคัญกับคุณค่าของคนมากกว่าเทคโนโลยี
4. วัตถุประสงค์ในการผลิตเน้นสิ่งที่มีอยู่หรือสร้างสรรค์ของตนเองและในชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ หลีกเลี่ยงการพึ่งพาวัตถุประสงค์และอุปสรรคจากภายนอกให้มากที่สุด
5. ทำการค้าแบบเกื้อกูล และสร้างสรรค์ ไม่มีเป้าหมายในการแสวงหากำไรสูงสุดมุ่งหวังความสุข มิตรภาพและความเอื้ออาทร โดยถือการค้าขายเป็นเพียงวิถีการเลี้ยงชีพ ไม่ใช่เป้าหมายของชีวิต
6. กิจกรรมทั้งหลายในการผลิตต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม กลับต้องเสริมสร้างและพึ่งพาธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยตระหนักในคุณค่าทรัพยากรและภูมิปัญญาไทย นำทั้งสองอย่างมาบรรจบกันอย่างสร้างสรรค์เป็นผลผลิตอันจำเป็นต่อชีวิต

ลักษณะจำเพาะของสินค้าของกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติ (กลุ่มภูฏาน)

ทางกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติ (กลุ่มภูฏาน) มุ่งผลิตสินค้าเพื่อสุขภาพและรักษาสิ่งแวดล้อม อาศัยวัตถุประสงค์จากผลิตผลทางการเกษตร พืช ผัก ผลไม้ และస్తుมนไพรเป็นหลัก ควบคุมดูแลการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผลิตจนถึงการแปรรูป กิจกรรมทั้งหลายตั้งอยู่บนปรัชญาแห่งการพึ่งตนเอง โดยมีจุดเด่นที่แตกต่าง คือ

- การแปรรูปผลิตภัณฑ์ของกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติ (กลุ่มภูฏาน) หลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ในการผลิตและมุ่งเน้นค้นคว้านำสารจากธรรมชาติมาทดแทนสารเคมีสังเคราะห์

การผลิตสินค้าของกลุ่มస్తుมนไพรธรรมชาติ (กลุ่มภูฏาน) นอกเหนือจากเป็นการยังชีพแล้ว ยังมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้และถือความรู้ดั้งเดิมว่าเป็นความรู้ของสังคม แสดงกตัญญูต่อก่อนบรรพบุรุษด้วยการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวแก่ผู้ที่สนใจและสังคมอย่างเปิดเผย

1. หลักและเหตุผลในการจัดตั้งกลุ่ม

- 1.1 เพื่อสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน
- 1.2 สร้างความรักใคร่กลมเกลียวให้เกิดขึ้นในชุมชน
- 1.3 สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการสร้างพลังเพื่อขจัดสิ่งซึ่งบทยุขต่าง ๆ
- 1.4 สร้างความเข้าใจอันดีของคนในชุมชน และลดข้อพิพาทต่าง ๆ

2. เหตุผลที่เลือกทำโครงการ

เหตุผลที่ทางกลุ่มเลือกทำโครงการస్తుมนไพรธรรมชาติเกิดจากความตระหนักในองค์ความรู้ที่ได้สั่งสมมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันของบรรพบุรุษที่ได้ลงมือทดลองกับพืชผักสมุนไพรในการนำมารักษาโรครักษาไข้เจ็บต่างๆ เปรียบเสมือนชุมชนทรัพยากรทางปัญญาที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ ซึ่งการทำస్తుมนไพรเป็นนำเอาองค์ความรู้ของอดีต + เข้ากับความรู้อันล้ำค่าทางวิทยาศาสตร์ จึงเกิดเป็นస్తుมนไพรขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดและความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มที่ต้องการที่จะทำస్తుมนไพรเพื่อให้คนไทยได้มีผลิตภัณฑ์ที่ใช้แก้ไขข้อบกพร่องของผิวพรรณในเรื่องต่าง ๆ เรียกว่า **สวยด้วยวิถีแห่งธรรมชาติ ปลอดภัยจากสารเคมี** ประจวบเหมาะกับความจำเป็นที่คนไทยเริ่มห่วงใยในสุขภาพและหันมาใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากธรรมชาติหรือస్తుมนไพรกันมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์స్తుมนไพรกำลังเป็นที่นิยมของผู้ที่รักสุขภาพและต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนผสมของสารเคมี ซึ่งทางกลุ่มได้สังเกตเห็นว่าเป็นช่องทางอันดีที่จะเลือกทำสินค้านี้เพื่อออกจำหน่ายในท้องตลาด

3. วัตถุประสงค์ของโครงการ

- 3.1 เพื่อเป็นการสนับสนุนให้คนไทยหันมาสนใจในผลิตภัณฑ์స్తుมนไพรกันมากขึ้น
- 3.2 เพื่อสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นการสร้างพลังป้องกันบทยุขต่างไม่ให้นำมาสู่ชุมชน

3.3 คนว่างงานในชุมชนมีงานทำและมีรายได้มาจุนเจือครอบครัวมากขึ้น

3.4 สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเองแก้ปัญหาเป็น

3.5 เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาของท้องถิ่น และต่อยอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในเรื่องของస్తుมนไพร

4. เป้าหมายของภูฏาน

- 4.1 สินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาดและผู้บริโภค
- 4.2 สามารถปลุกกระแสให้คนไทยหันมาใช้ผลิตภัณฑ์స్తుมนไพรที่สร้างขึ้นโดยภูมิปัญญาไทย โดยผ่านการเรียนรู้ของบรรพบุรุษที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลานานและเป็นมรดกให้แก่ชนรุ่นหลัง
- 4.3 สามารถปลุกกระแสความนิยมไทยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยไม่มากนักน้อย
- 4.4 คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการค้าเงินธุรกิจในการบวนการผลิต การซื้อ ขาย และการประชาสัมพันธ์สินค้า
- 4.5 สามารถเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชน และสถานศึกษาที่สนใจ
- 4.6 เพื่อสร้างความเจริญและสามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

5. รายละเอียดของผลิตภัณฑ์

สินค้าที่ทางกลุ่มเลือกทำเป็นస్తుมนไพรที่ใช้ในการทำผิวดูดี โดยเน้นเป็นสินค้าที่เป็นงาน Handmade + กับว่าขายในจุดเด่นของสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ เป็นสมุนไพรภูมิปัญญาไทย โดยยึดมั่นในคุณภาพของสินค้าที่มีคุณสมบัติในทางยาในการนอมผิวพรรณ และแก้ไขข้อบกพร่องของผิวพรรณ อีกทั้งรูปแบบของสินค้าที่มีความหลากหลายทั้งกลิ่น และชนิดของస్తుมนไพร เพื่อให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกตัดสินใจ โดยที่สินค้าที่จำหน่ายจะเน้นหนักในเรื่องความเป็นสินค้าคุณภาพ ราคาไม่แพง และถูกค้าทุกกลุ่มสามารถเลือกซื้อได้อย่างไม่เกินกำลัง

స్తుมนไพรที่ทางกลุ่มทำเน้นความเป็นธรรมชาติ ไม่ใช้สารเคมี แต่เลือกใช้ส่วนผสมจากพืช ผักสมุนไพรแทน โดยผลิตขึ้นอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ชื่อสินค้าว่า ภูฏาน

อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

